

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ ГУМАНІТАРНО-
ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

УДК: 378.147:37.013

ПОГОДЖЕНО

Декан гуманітарно-педагогічного
факультету

ДОПУСКАЄТЬСЯ ДО ЗАХИСТУ

Завідувач кафедри
педагогіки

І.М. Савицька

Р.В. Сопівник

« » 2021 р.

« » 2021 р.

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на тему: «МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ З
ДИСЦИПЛІНИ «ВІКОВА ПЕДАГОГІКА»»

Спеціальність:

011 «Освітні, педагогічні науки»

Освітньо-професійна програма:

«Педагогіка вищої школи»

Орієнтація освітньої програми:

«Освітньо-професійна»

Гарант освітньої програми

к.п.н. ЧЕРЕДНИК Лідія

Миколаївна Керівник магістерської роботи

ДРА Надія

Олександрівна

Виконав:

ШАРОВ Олександр Олегович

НУБІП України

КИЇВ-2021
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ Гуманітарно-педагогічний
факультет

Кафедра педагогіки
Освітньо-кваліфікаційний рівень: магістр
Спеціальність: 011 «Освітні, педагогічні науки»

НУБІП України

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри педагогіки
д.п.н., доцент Р.В. Сопівник
« » 2021 року

НУБІП України

ЗАВДАННЯ
ДО ВИКОНАННЯ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ студента

Шарова Олександра Олеговича

НУБІП України

1. Тема магістерської роботи *«Методика викладання практичних занять з дисципліни «Вікова педагогіка»* затверджена наказом ректора НУБІП України від 22.06.2021 р. за № 1002 С.

НУБІП України

2. Термін подання завершеної роботи на кафедру 01.02.2021 р.
3. Вихідні дані до магістерської роботи: Національна доктрина розвитку освіти, Закони України «Про освіту», «Про вищу освіту», Положення про підготовку і захист магістерської роботи у Національному університеті біоресурсів і природокористування України, посібники, словники, довідники, методична, наукова література щодо теми дослідження.

НУБІП України

Перелік питань, що підлягають дослідженню:

1. З'ясувати стан сучасної системи вищої педагогічної освіти в Україні.
 2. Описати форми навчальних занять з педагогічних дисциплін у закладах вищої освіти та визначити особливості їх організації під час дистанційного навчання.

3. Обґрунтувати забезпечення підготовки здобувачів освіти за спеціальністю «Професійна освіта» НУБіП України.
 4. Охарактеризувати досвід проведення навчальних занять із використанням електронно-навчального курсу Elearn у НУБіП

України науково-педагогічними співробітниками кафедри педагогіки та означити особливості контролю та оцінювання із педагогічних дисциплін.

5. Розробити заняття із дисципліни «Вікова педагогіка» за допомогою електронно-навчального курсу Elearn для майбутніх фахівців спеціальності «Професійна освіта» та провести їх аналіз.

6. На основі результатів емпіричного дослідження сформулювати особливості методів викладання дисципліни «Вікова педагогіка» в умовах дистанційного навчання за допомогою електронного навчального курсу Elearn.

Дата видачі завдання 20.09.2020 р. Керівник магістерської роботи _____ Діра Н. О.

(підпис)
 Завдання прийняв до виконання _____ Шаров О. О.
 (підпис)

РЕФЕРАТ

НУБіП України

Магістерська кваліфікаційна робота: 127 сторінок, 4 таблиці, 19 рисунків, використаних джерел – 63 найменування, 5 додатків. Основний текст роботи викладено на 83 сторінках.

Магістерська кваліфікаційна робота на тему «Методика викладання практичних занять з дисципліни «Вікова педагогіка»» присвячена дослідженню використання електронного навчального курсу Elearn у викладанні дисципліни «Вікова педагогіка» для студентів спеціальності «Професійна освіта» НУБіП України. Було висвітлено питання особливостей сучасної вищої педагогічної освіти та організації навчального процесу у закладах вищої освіти. Досліджено специфіку та виокремлено особливості дистанційної освіти та використання ЕНК у вивченні педагогічних дисциплін.

У вступі висвітлюється актуальність теми дослідження, ступінь дослідженості цієї теми, об'єкт, предмет та завдання роботи. Також зазначається наукова новизна та практична значущість досліджуваної проблеми.

У першому розділі визначається проблематика вищої педагогічної освіти, зокрема методики викладання педагогічних дисциплін, у розрізі вітчизняного та зарубіжного передового педагогічного досвіду, розглядається сутність, форми та методи навчальних занять з педагогічних дисциплін у вищій школі, описується методика їх проведення та особливості організації дистанційного навчання.

Було проведено аналіз вітчизняних та зарубіжних педагогічних, психологічних та технічних праць, що стосується тематики дослідження, виявлено спірні питання у трактуванні понять «методика викладання педагогічних дисциплін», порівняно передовий досвід у організації вивчення дисциплін педагогічного профілю у закладах вищої освіти. Систематизовані засоби, методи, форми навчання педагогічним наукам.

Описані основні форми навчального процесу, які є загальноповживаними у викладанні педагогічних наук: лекції, самостійна робота, семінарські заняття, консультації, заліки, іспити і різні форми позакласної роботи.

Встановлено, що платформа Moodle займає передову позицію як система електронне навчання. Виділено основні особливості організації навчання під час дистанційної освіти на цій платформі.

У другому розділі подається опис досвіду проведення навчальних занять з педагогічних дисциплін на базі дослідження – Національному університеті біоресурсів і природокористування України.

Проаналізовано навчальний план підготовки здобувачів освіти з дисципліни «Вікова педагогіка». Дана дисципліна «Вікова педагогіка»

вивчається студентами галузі знань 015 «Професійна освіта» (015.37 Аграрне виробництво, переробка сільськогосподарської продукції та харчові технології) на третьому курсі.

Описано досвід НУБіП України щодо використання електронних навчальних курсів у процесі викладання педагогічних дисциплін, які налічують собою 65 дисциплін, та зокрема приділено увагу кафедрі педагогіки.

Описано особливості контролю та оцінювання результату навчання у процесі викладання педагогічних дисциплін, що представлена кредитномодульною системою оцінювання та визначено положенням про екзамени та заліки в Національному університеті біоресурсів і природокористування України та освітньо-професійною програмою.

У третьому розділі представлено розробку занять із дисципліни «Вікова педагогіка» – двох лекцій та двох практичних занять, та результати проведеної експериментальної частини дослідження з теми магістерської роботи.

Серед методів педагогічного дослідження були використані спостереження, анкетування, методи математичної й статистичної обробки даних. Вибір методів дослідження обумовлений можливістю багатобічного

вивчення взаємин і взаємодії суб'єктів освітнього процесу, а також можливістю кількісного викладення результатів дослідження з наступною математико-статистичною обробкою даних.

Також надається характеристика визначеним у ході дослідження особливостям методів викладання дисципліни «Вікова педагогіка» в умовах дистанційного навчання за допомогою електронного навчального курсу Elearn.

У висновках подаються узагальнення щодо виконаної роботи, основні характеристики досліджених понять, їх ключові параметри, критерії та опорні пункти виконаної експериментальної частини магістерського дослідження з подальшими рекомендаціями щодо поглиблення вивчення з проблематики магістерської роботи.

Ключові слова: методика викладання, педагогічна освіта, дистанційне навчання, вікова педагогіка, заняття із дисципліни, електронний навчальний курс Elearn.

Список публікацій, у яких опубліковано результати магістерського дослідження:

Шаров О. О., Діра Н. В. Сучасний стан вищої педагогічної освіти в Україні. *Тенденції розвитку науки та освіти: виклики сучасного інформаційного суспільства: збірник тез доповідей міжнародної науковопрактичної конференції*. Полтава: ЦФЕНД, 2021. С. 21-22.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	8
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ «ВІКОВА ПЕДАГОГІКА» У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	12
1.1. Стан сучасної системи вищої педагогічної освіти в Україні	12
1.2. Форми навчальних занять з педагогічних дисциплін у вищій школі та методика їх проведення. Особливості організації дистанційного навчання.....	20
Висновки до першого розділу	35
РОЗДІЛ 2. ДОСВІД ВИКЛАДАННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН У НУБІП УКРАЇНИ НА ПРИКЛАДІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА».....	37
2.1. Аналіз навчального плану підготовки здобувачів освіти за спеціальністю «Професійна освіта».....	37
2.2. Досвід кафедри педагогіки НУБіП України з використанням електронних навчальних курсів у процесі викладання педагогічних дисциплін.....	42
2.3. Особливості контролю та оцінювання результату навчання у процесі викладання педагогічних дисциплін із використанням електронних навчальних курсів.....	55
Висновки до другого розділу.....	61
РОЗДІЛ 3. МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ВІКОВА ПЕДАГОГІКА» ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ ЕЛЕКТРОННИХ НАВЧАЛЬНИХ КУРСІВ.....	62
3.1. Методика організації і проведення занять з дисципліни «Вікова педагогіка» на базі електронного навчального курсу Elearn	62
3.2. Особливості методів викладання дисципліни «Вікова педагогіка» в умовах дистанційного навчання за допомогою електронного навчального курсу Elearn.....	72
Висновки до третього розділу	81

ВИСНОВКИ.....	83
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	86
ДОДАТКИ.....	92

Додаток А..... 92

Додаток Б..... 112

Додаток В..... 122

Додаток Г..... 125

Додаток Д..... 127

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Вхідження України до учасників

Болонського процесу та до європейського простору вищої освіти вимагає від

вітчизняної вищої школи не лише організаційно-методичної перебудови, а й

вирішення набагато складнішого завдання – переорієнтації викладачів на

компетентнісну модель освітнього процесу. Крім того, інтенсивне

впровадження в освітній процес інформаційно-комунікаційних технологій

вимагає від викладача цілого ряду нових знань, умінь та навичок.

У зв'язку з цим дуже важливо дати майбутньому викладачеві основи

теоретичного матеріалу, що стосується як напрямів розвитку вищої освіти, і

нормативно-правових аспектів освітньої діяльності російського вузу. Іншим

важливим завданням є освоєння молодими викладачами сучасних методів

проведення різних типів навчальних занять, організації самостійної роботи

студентів, проведення педагогічного контролю.

В умовах карантинних обмежень система із підготовки фахівців

педагогічної освіти зазнала значних змін, а ситуація із практичною

підготовною спеціалістів стала майже критичною. Багато студентів

залишаються розгубленими та стривоженими – дистанційна освіта різко

змінити вектор навчання, почалися застосовуватись нові форми та методи викладання, такі як, наприклад, електронні навчальні курси. Однак, ще не є достатньо досліджений вплив саме дистанційної освіти на підготовку спеціалістів в таких масштабах. Це дає нам підстави для ширшої систематизації та емпіричного дослідження педагогічної ситуації із підготовки майбутніх учителів.

Особливостями викладання педагогічних дисциплін у свою чергу займалося велике коло дослідників, як вітчизняних, так і зарубіжних. Серед них можна виокремити, зокрема, таких як: В. Андрущенко, О. Анісімов, Г. Балл, І. Бех, О. Воронцов, О. Грнцай, В. Зінченко, І. Зязюн, В. Кремень, Ф. Михайлов, В. Паламарчук, І. Підласий, В. Скотний, С. Стоунс, О. Чалий, Л. Фрідман та інші.

Соціальна значущість проблеми, важливість застосування нових та удосконалення вже існуючих методик викладання циклу педагогічних дисциплін зумовила вибір теми дослідження – «**Методика викладання практичних занять з дисципліни «Вікова педагогіка»**».

Мета дослідження – провести теоретичний аналіз методики викладання практичних занять із дисципліни «Вікова педагогіка» та розробити і апробувати заняття із дисципліни для майбутніх фахівців спеціальності «Професійна освіта» за допомогою електронно-навчального курсу Elearn.

Об'єкт дослідження – професійна підготовка майбутніх педагогів.

Предмет дослідження – методика викладання дисципліни «Вікова педагогіка» для майбутніх фахівців спеціальності «Професійна освіта».

Виходячи із мети нашого дослідження було сформовано наступні завдання дослідження:

1. В'ясувати стан сучасної системи вищої педагогічної освіти в Україні

2. Описати форми навчальних занять з педагогічних дисциплін у закладах вищої освіти та визначити особливості їх організації під час дистанційного навчання.

3. Обґрунтувати забезпечення підготовки здобувачів освіти за спеціальністю «Професійна освіта» НУБіП України.

4. Охарактеризувати досвід проведення навчальних занять із використанням електронно-навчального курсу Elearn у НУБіП

України науково-педагогічними співробітниками кафедри

педагогіки та означити особливості контролю та оцінювання із педагогічних дисциплін.

5. Розробити заняття із дисципліни «Вікова педагогіка» за допомогою електронно-навчального курсу Elearn для майбутніх фахівців

спеціальності «Професійна освіта» та провести їх аналіз.

6. На основі результатів емпіричного дослідження сформулювати особливості методів викладання дисципліни «Вікова педагогіка» в

умовах дистанційного навчання за допомогою електронного навчального курсу Elearn.

Для досягнення поставленої мети та вирішення задач нами було застосовано наступні **методи дослідження:**

- теоретичні: аналіз наукової та методико-педагогічної літератури, синтез, порівняння, аналіз та систематизація даних; - емпіричні: бесіди, спостереження, порівняння, анкетування; - математична та статистична обробка даних.

Дослідження проводилось протягом 2020-2021 навчального року на базі

Національного університету біоресурсів і природокористування України.

Наукова новизна дослідження полягає у розробці методики викладання дисципліни «Вікова педагогіка» із застосуванням електронно-навчального курсу Elearn для студентів спеціальності «Професійна освіта».

Теоретичне значення дослідження. Проведений аналіз наукової та методико-педагогічної літератури дозволив: теоретично дослідити поняття методики викладання педагогічних дисциплін, провести аналіз навчального плану підготовки здобувачів освіти за спеціальністю «Професійна освіта», обґрунтувати і розробити методичні рекомендації щодо впровадження методів застосування електронно-навчального курсу Elearn під час викладання, контролю та оцінки результату навчання дисципліни «Вікова педагогіка».

Практичне значення одержаних результатів. Розроблені методичні рекомендації щодо впровадження методів застосування електроннонавчального курсу Elearn, контролю та оцінки результату навчання у процесі викладання дисципліни «Вікова педагогіка» можуть бути використані у практичній діяльності викладачів педагогічних дисциплін у закладах вищої освіти України.

Апробація результатів дослідження. Результати наукового дослідження представлено публікацією у фаховому виданні «Тенденції розвитку науки та освіти: виклики сучасного інформаційного суспільства: збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції» (від 30.09.2021 р.) (додаток Д).

Структура й обсяг роботи. Магістерська кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, загальних висновків, списку джерел та використаної під час дослідження літератури (63 джерела) і додатків.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ «ВИКОВА ПЕДАГОГІКА» У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

1.1. Стан сучасної системи вищої педагогічної освіти в Україні

У сучасному глобалізованому суспільстві зростають вимоги до якості педагогічної освіти, яка є пріоритетною для реформування системи освіти в Україні. У зв'язку з цим Президент педагогічних наук України В. Кремень відзначає, що педагогічна освіта діє безпосередньо на всю освіту і що без якості першої неможлива якість другої [46]. Удосконалення педагогічної освіти є важливим чинником формування високорозвиненої, моральної людської особистості, здатної не тільки використовувати значний обсяг інформації, а й генерувати нові знання, стати унікальним джерелом творчості та продуктивної суспільної діяльності. Велика група вчених, такі як: В. Андрущенко, О. Анісімов, Г. Балл, І. Бех, О. Грицай, І. Зязюн, В. Кремень, Ф. Михайлов, В. Паламарчук, І. Підласий, В. Скотний, О. Чалий та інші, вважають, що підвищення якості педагогічної освіти та її інтеграція у світовий освітній простір сприятиме входженню України в євроінтеграційні процеси, визначатиме послідовність і зміст трансформаційних змін у педагогічній освіті відповідно до потреб сучасної цивілізації.

Педагогічна освіта – це система підготовки викладачів у всіх видах вищих навчальних закладів, закладів післядипломної освіти та органів управління освітою. Мережа вищих навчальних закладів України забезпечує підготовку та підвищення кваліфікації науково-педагогічних, педагогічних кадрів, у тому числі педагогічні коледжі, академії, університети, класичні університети, а також інші вищі навчальні заклади за умови відповідності вимогам вищої освіти визначеним стандартам.

Педагогічна освіта базується на Конституції України, Законах України «Про вищу освіту», «Про освіту», «Про дошкільну освіту», «Про загальну

середньої освіти», «Про додаткову освіту», ключових положеннях Національної доктрини розвитку освіти України у XXI столітті, Національної стратегії розвитку освіти в Україні на 2012 – 2021 роки та 2021 – 2031 роки,

Педагогічної Конституції Європи, а також вимогах ЮНЕСКО, Міжнародної організації співробітництва й розвитку освіти, Доповіді міжнародної Комісії з освіти ЮНЕСКО для XXI століття. Однак вилучення означеної галузі з переліку галузей знань і спеціальностей не дозволяє належним чином реалізовувати основні положення документів державного та міжнародного

значення, які окреслюють стратегічні вектори розвитку педагогічної освіти, що спрямовані насамперед на:

- утвердження наступності, гуманізму, демократизації, всебічності та варіативності педагогічної освіти та підготовки;

- забезпечення високого рівня якості професійної підготовки професорсько-викладацького складу;

- підвищення кваліфікації педагогічних кадрів, здатних працювати в умовах інституційної відкритості педагогічних навчальних закладів, з орієнтацією на знання іноземних мов та педагогічну мобільність;

- розширення мобільності через встановлення прозорості кваліфікацій та взаємного визнання дипломів [32].

Сьогодні докорінно змінюється розуміння сутності педагогічної освіти:

змінююся її вузьке тлумачення в міру підготовки вчителів різних рівнів і ступенів, на думку академіка І. Вязюна, усвідомлення її значення як «педагогічного компонента всієї професійної освіти, оскільки у більшості

випадків і інженер, і менеджер, і вчений, і політик, і працівник соціальної сфери, і будь-який спеціаліст у майбутньому – керівник колективу, учасник

інтенсивних людських комунікацій, де йому буде необхідно не лише педагогічна грамотність, а педагогічна компетентність у питаннях впливу на свідомість і поведінку оточення» [22, с. 88].

Відповідно, академічна освіта має бути спрямована на якісну підготовку висококваліфікованих і конкурентоспроможних наукових кадрів для всієї галузі освіти, здатних здійснювати професійну діяльність на основі гуманізму, демократії, вільної конкуренції та високих технологій.

Сьогодні важливо розглядати педагогічну освіту як засіб саморозвитку та самореалізації, який змінює цілі освіти, її завдання, форми, методи, роль вчителя. Одне із завдань сучасної педагогічної освіти – сформувати людину з новим типом мислення, новим типом педагогічної культури, з готовністю до інноваційної діяльності, фахівця, здатного протистояти всім викликам цивілізації.

У інформаційно насиченому XXI столітті розширився обсяг функціональних обов'язків учителя, без чого неможливий сучасний розвиток педагогічної освіти. Сьогодні вчитель є носієм людської культури, морально-естетичних та культурно-естетичних цінностей, дослідником, психологом, наставником, який надихає своїх учнів на саморозвиток, самореалізацію, самовдосконалення, самореалізацію. Нові аспекти діяльності сучасного вчителя, такі як:

1. Громадянське виховання особистості як якісно нова освітня платформа для особистого та професійного розвитку та саморозвитку в умовах полікультурного та толерантного способу життя;
2. Підтримка та педагогічний супровід формування базових і предметних компетентностей особистості, необхідних для суспільства знань і навчання впродовж життя;
3. Педагогічний та психологічний супровід процесів інноваційного розвитку загального освітнього середовища;

4. Позакласні заходи та робота з соціальними партнерами; інтеграція інформаційно-комунікаційних технологій у навчальній діяльності та професійній практиці педагогів;

5. Відповідальне ставлення до власного професійного розвитку як безперервного процесу протягом усього життя [32].

Відповідно, постає проблема пошуку нової, прогнозованої моделі педагогічної освіти, де основними принципами мають бути антропологія, гуманізація, наступність, доступність, науковість, систематизація, оригінальність, поєднання національних освітніх традицій та найкращого світового досвіду, практика, прогностичність, інноваційність, академічна автономія, творчість [42].

Водночас розвиток педагогічної освіти стримується багатьма невиніченими питаннями. Існуюча нормативно-правова база не повністю відповідає потребам сучасної освітньої практики, а вчитель не формується суб'єктом сучасних цінностей.

Недостатня увага і контроль за якістю педагогічної освіти, яка являє собою сукупність якостей освіти, що визначають здатність задовольняти потреби особистості, суспільства, держави відповідно до соціокультурних завдань освіти. Якість педагогічної освіти насамперед забезпечується її змістом. Як підкреслюється в Педагогічній конституції Європи, змістом педагогічної освіти є здатність вчителя навчити своїх учнів, молодь у сучасному глобалізованому світі жити разом, постійно відтворюватися та покращувати умови гідного існування людини; забезпечення їх вільного спілкування в системі відносин сталого людського розвитку [42].

Система педагогічної освіти є складовою системи вищої освіти, яка забезпечує підготовку майбутніх вчителів на основі усвідомлення ними своєї ролі в оновленому суспільстві та необхідності перебудови системи їх професійної підготовки. У сучасних умовах актуальні проблеми професійної

підготовки вчителів, педагогів, для вирішення яких необхідно забезпечити ефективну підготовку відповідно до актуальних суспільних потреб та цивілізаційних потреб ХХІ ст.

Для наближення педагогічної освіти в Україні до європейського рівня необхідно забезпечити свободу вибору індивідуальної освітньої траєкторії професійної підготовки студентів. Досвід високорозвинених зарубіжних країн, як справедливо сказав Л. Хомич, свідчить про те, що вибір студентами альтернативних варіативних навчальних планів, дисциплін, курсів; альтернативних варіантів технологій навчання; порядку, логіки і послідовності вивчення дисциплін; вибір співвідношення лекційних і практичних занять; форм і методів навчання, контролю і оцінювання результатів вивчення дисциплін; наукової школи і теми наукової роботи, мети педагогічної практики, форми випускного державного екзамену забезпечує умови реалізації особистісно-орієнтованого принципу в освіті [58].

На жаль, аналіз Державного стандарту вищої освіти показує, що 70-75% академічного часу відводиться на вивчення стандартних предметів, обов'язкових для всіх безкоштовних навчальних закладів. Решта навчального часу (близько 25%-30%) припадає на предмети за вибором. Виникає необхідність перегляду співвідношення між стандартними та факультативними предметами в бік збільшення частки останніх, що не забезпечувало б однобічного теоретичного та практичного навчання, а забезпечувало б швидке задоволення освітніх потреб та особистісної орієнтації студентів. Висока якість педагогічної освіти досягається в умовах інтенсивної індивідуалізації навчання, коли ядром навчальної програми студента є обов'язковий предмет, а потім він самостійно становить його варіативну частину, яка відображає спеціалізацію його педагогічної підготовки.

Зміст незмінної та варіативної складових професійної підготовки майбутнього вчителя потребує гармонійної координації, оскільки до варіативних предметів належать навчальні програми та спеціалізовані

навчальні програми, які відрізняються від професійної спрямованості, часто

охоплюють вузькопредметну інформацію, а не з метою її практичного використання в комерційній діяльності.

Академік І. А. Зязун зазначає, що професія вчителя найбільш чутлива до психології, оскільки педагогічна діяльність вчителя, а особливо його

педагогічна дія, спрямовані на розвиток особистості. І водночас цей учитель у

своїй педагогічній дії зустрічається з «живим розумом суб'єкта». Педагог і

учні перебувають у активній суб'єкт-суб'єктній взаємодії, постійно відбуваються ціннісно-сміслові обміни, які призводять до відповідних змін,

тому взаємодія мають стати основним об'єктом дослідження в

психопедагогіці. Саме в цій сфері можна зрозуміти роль вчителя в навчальному процесі [23].

З цієї позиції визначається значення психолого-педагогічної підготовки як основи підготовки вчителя, що включає формування глибоких

антропологічних знань, комунікативних навичок і компетенцій у сфері людських стосунків, визначених з урахуванням особливостей спеціальностей.

У процесі аналізу програм психолого-педагогічного циклу в українських закладах було виявлено, що в їх змісті існує певна неузгодженість психології

та педагогіки, що негативно впливає на професійний розвиток вчителів, вчителів, які не в змозі орієнтуватися. психологічні проблеми та співвіднести

їх з його академічною діяльністю. Це пов'язано з далеко не оптимальним співвідношенням вивчення педагогічних і психологічних дисциплін. У цьому

контексті в Канаді є позитивний досвід впровадження навчальних програм для різних рівнів освіти, де студентам пропонується широкий спектр дисциплін

психолого-педагогічного циклу, практичного спрямування.

Сьогодні зміст психолого-педагогічної підготовки майбутніх учителів, педагогів має бути інтегрованим. Його основою має бути психотерапія, яка здатна вирішити проблему конфронтації, вважають українські та зарубіжні

вчені (І. Зязун, В. Зінченко, О. Воронцов, Є. Стоунс, С. Поляков, Л. Фрідман

та ін.). психолого-педагогічної науки і на цій основі сформував нове педагогічне мислення вчителя, цінністю якого є: «перевага індивідуальності над єдино- мисленням; освітні інтереси особистості – над стандартною

навчальною програмою; саморозвиток, самоучіння – над уніфікованим

засвоєнням, «передачею» знань» [23].

Особливе місце в педагогічній освіті посідає безперервна педагогічна практика студентів – невід’ємна частина професійно-педагогічної підготовки,

яка виступає критерієм ефективного педагогічного процесу. Безперервна

педагогічна практика сьогодні має стати основною практичною лабораторією для застосування набутих студентами теоретичних знань і практичних навичок, саморозкриття внутрішнього потенціалу студентів у процесі їхньої

творчої навчально-виховної роботи. Поза практикою підготовка спеціалістів

неможлива, але, на жаль, деякі вищі навчальні заклади порушують принципи її безперервності. Вид, тривалість і зміст практик мають визначатися галузевими стандартами академічної освіти, а тому стати державною нормою.

При цьому варто зазначити, що в сучасних умовах неперервну педагогічну

практику неможливо розглядати без зв'язку з громадською практикою,

оскільки це дозволяє інтегрувати майбутнього фахівця в систему суспільних відносин, що убезпечить вчителя, педагога від «споглядального» ставлення до

життя, формує його активну громадянську позицію [42].

Слід зазначити, що ефективність роботи вчителя безпосередньо залежить від оволодіння ним методами і прийомами донесення до учнів змісту освіти, тобто оволодіння інноваційними освітніми технологіями. При цьому

слід підкреслити, що студенти знайомі з інноваційними освітніми

технологіями лише на інформаційному рівні, але не знають методики їх використання. Як наслідок, більшість випускників вищих навчальних закладів не підготовлені до самостійного використання освітніх інноваційних

технологій у професійній діяльності. Відповідно, постає питання забезпечення

практичного оволодіння студентами інноваційними освітніми технологіями з метою використання їх у майбутній професійній діяльності, що готуватиме викладачів нової формації, здатних швидко адаптуватися до запитів і вимог динамічно змінного світу.

Таким чином, можна говорити про необхідність багатогранної трансформації педагогічної освіти, шляхами та засобами якої є: розроблення критеріїв якості педагогічної освіти; запровадження інноваційних методів організації навчального процесу й використання інноваційних освітніх

технологій; розроблення варіативних, диверсифікованих за профілем освітньо-професійних і освітніх програм відповідно до рівнів вищої педагогічної освіти (початкового (короткий цикл), першого (бакалаврського) і другого (магістерського) та освітньо-професійних (молодший бакалавр) та

освітніх ступенів (бакалавр, магістр); формування партнерської співпраці зі стратегічними партнерами (загальноосвітніми, вищими навчальними закладами, освітніми, науково-дослідними установами, органами влади). Педагогічна освіта повинна перетворитися на систему, здатну до

саморегуляції відповідно до викликів суспільного розвитку, на інноваційне середовище, у якому учні й студенти отримують навички і вміння самостійно оволодівати знанням упродовж життя та застосовувати це знання у практичній діяльності. Педагогічна освіта має продукувати індивідів, здатних

забезпечити прискорене економічне зростання і культурний розвиток країни, свідомих, суспільно активних громадян, конкурентоспроможних на європейському та європейському і світових ринках праці [47].

1.2. Форми навчальних занять з педагогічних дисциплін у вищій школі та методика їх проведення. Особливості організації дистанційного навчання

Поняття «форма організації навчального процесу» визначається як спосіб організації, побудови й проведення навчальних занять, у яких реалізується зміст навчальної роботи, дидактичні завдання і методи навчання [11].

Тому сама методика викладання педагогіки являє собою синтез теоретичних знань і практичного педагогічного досвіду. Вона досліджує процес вивчення педагогіки як єдність змісту, форм і методів навчання, особливостей діяльності викладача і студентів. Методика викладання педагогіки концентрує свої зусилля на обґрунтуванні принципів і правил навчання, його форм і методів з метою забезпечення високого рівня професійної підготовки майбутніх учителів [25].

Форми організації навчального процесу класифікуються на:

- форми навчального процесу;
- форми контролю, оцінки й обліку знань, умінь та навичок студентів;
- форми організації науково-дослідної роботи студентів [1111].

Основними організаційними формами навчання із педагогічних дисциплін, які одночасно є способами безперервного управління пізнавальною діяльністю студентів, є лекції, семінари, просемінари та спецсемінари, колоквіуми, лабораторії роботи, практикуми та спецпрактикуми, самостійна і науково-дослідна робота студентів, виробнича, педагогічна та переддипломна практика.

Лекція – найважливіша і одночасно найскладніша форма навчальної роботи. В сучасних умовах широкої доступності до великих масивів

НУБІП України

навчальних матеріалів – вузівська лекція продовжує залишатися головною ланкою дидактичного циклу навчання.

Головна мета лекції – формування орієнтовної основи для подальшого засвоєння студентами навчального матеріалу, систематизація та

НУБІП України

структурування всього масиву знань з даної дисципліни [26].

Лекція виконує наступні функції:

- інформаційну - в ній стисло викладаються необхідні відомості;
- стимулюючу - вона пробуджує інтерес до теми, висвітлює питання з

НУБІП України

різних, часто несподіваних для слухачів сторін;

- розвиваючу - дає оцінку явищам, розвиває мислення;
- орієнтовну - пов'язує викладені питання з іншими явищами, подіями, освітленням їх в літературі;

НУБІП України

- роз'яснювальну - в ході лекційного курсу у студента формуються уявлення про основні поняття науки [29].

В даний час поряд з прихильниками лекційного викладу навчального матеріалу існують і опоненти. Аргументи «супротивників» [30-32] лекції як

НУБІП України

основної форми навчання в вузі зводяться до наступного:

- лекція привчає до пасивного сприйняття чужих думок, гальмує самостійне мислення, причому чим вона краща, тим це більш ймовірно;

НУБІП України

- відбиває смак до самостійних занять;
- лекції потрібні, тільки якщо немає підручників або їх мало;
- одні студенти стежать за логікою викладу матеріалу, встигають осмислити сказане, інші - тільки механічно записати слова лектора.

НУБІП України

Однак досвід показує, що відмова від лекцій знижує науковий рівень підготовки студентів, порушує системність і рівномірність роботи протягом семестру. Тому лекція як і раніше продовжує залишатися провідною формою

організації навчального процесу у ЗВО. Зазначені вище недоліки значною мірою можуть бути подолані правильною методикою і раціональною побудовою матеріалу.

З іншого боку, в навчальному процесі зустрічаються ситуації, коли

лекційна форма навчання не може бути замінена ніякий інший:

- при відсутності підручників за новими складним курсам лекція - основне джерело інформації;

- новий навчальний матеріал по конкретній темі не знайшов ще відображення в існуючих підручниках або деякі його розділи застаріли;

- окремі теми підручника особливо важкі для самостійного вивчення і вимагають методичної переробки лектором;

- щодо основних проблем курсу існують суперечливі концепції, тому лекція необхідна для їх об'єктивного висвітлення;

- лекція незамінна в тих випадках, де особливо важливо індивідуальний емоційний вплив лектора на студентів з метою вплинути на формування їхніх поглядів, на сприйняття викладеного матеріалу [8].

Можна виділити наступні види лекцій.

1. За загальними цілями: навчальні, агітаційні, виховні, просвітницькі, розвиваючі.

2. За науковим рівнем: академічні та популярні.

3. За дидактичними завданнями: вступні, поточні, заключно-загальноючі, установчі, оглядові, лекції-консультації, лекції візуалізації (з посиленням елементом наочності).

4. За способами викладу матеріалу: бінарні чи лекції-дискусії (діалог двох викладачів, які захищають різні позиції), проблемні лекції, лекції-конференції [28].

У практиці вищої школи склалися певні вимоги до вузівської лекції, які

служать основою критеріїв її якості:

- моральна сторона лекції та викладання;
- науковість і інформативність (сучасний науковий рівень);
- доказовість і аргументованість, наявність достатньої кількості яскравих, нереконливих прикладів, фактів, обґрунтувань, документів і наукових доказів,
- емоційність форми викладу, активізація мислення слухачів, постановка питань для роздумів;
- нітка структура і логіка розкриття послідовно викладених питань;
- методична обробка: виведення головних думок і положень, підкреслення висновків, повторення їх в різних формулюваннях;
- виклад доступною і зрозумілою мовою, роз'яснення нововведених термінів і назв;
- використання по можливості аудіовізуальних дидактичних матеріалів [54].

Лекції по своїй структурі можуть відрізнятися одна від одної, однак існує загальний структурний каркас, який можна застосовувати до будь-якої лекції. Перш за все це повідомлення плану лекції і суворе йому проходження.

У план включаються найменування основних, вузлових, питань, які можуть послужити для складання екзаменаційних білетів.

Рекомендовано нагадати зміст попередньої лекції, зв'язати його з новим матеріалом, визначити місце і призначення в дисципліні, в системі інших наук. При розкритті теми можна застосовувати індуктивний метод: приклади,

факти, що підводять до наукових висновків; можна також використовувати метод дедукції: роз'яснення загальних положень з подальшим показом можливості їх застосування на конкретних прикладах. По кожному з

аналізованих положень слід робити висновок, виділяючи його повторенням і інтонацією. В кінці лекції корисно підвести підсумок почутому.

Практичні заняття - обов'язковий елемент процесу здобуття вищої освіти. Вони призначені для поглибленого вивчення дисципліни та мають різноманітні форми: семінари, лабораторні роботи, практикуми. Практичні заняття покликані поглиблювати, розширювати, деталізувати знання, отримані на лекції в узагальненій формі, і спрякти виробленню навичок професійної діяльності [52].

Розвиваючи наукове мислення і мову, практичні заняття дозволяють перевірити знання студентів, виробляють у них навички застосування отриманих знань для вирішення прикладних завдань і виступають як засіб оперативного зворотного зв'язку. На молодших курсах практичні заняття проводяться через кожні 2-3 лекції і логічно продовжують роботу, розпочату на лекції.

План практичних занять відповідає загальним ідеям і спрямованості лекційного курсу і поєднаний з ними в послідовності тем. Він є загальним для всіх викладачів і обговорюється на засіданні кафедри.

Між лекцією і практичним заняттям планується самостійна робота студентів, що передбачає вивчення конспекту лекцій та підготовку до практичних занять з використанням відповідного методичного забезпечення.

Структура практичних занять в основному однакова:

НУБІП УКРАЇНИ

вступ викладача, в якому він коротко нагадує основні теоретичні моменти, пов'язані з майбутньою практичною роботою, формулює

цілі її мети;

НУБІП УКРАЇНИ

- відповіді на запитання студентів на незрозумілий матеріал;
- планова практика;
- заключне слово викладача [11].

НУБІП УКРАЇНИ

Різноманітність занять впливає з власне практичної частини. Це можуть бути обговорення рефератів, дискусії, вирішення завдань, доповіді, тренувальні вправи, спостереження, експерименти.

НУБІП УКРАЇНИ

Велике значення мають індивідуальний підхід і продуктивне педагогічне спілкування. На практичних заняттях студенти отримують можливість більш тісного спілкування з викладачем. Він повинен використовувати цю можливість, щоб кожен студент розкрив і проявив свої здібності, свій особистісний потенціал. Тому при розробці завдань і плану занять викладач повинен враховувати рівень підготовки та інтереси кожного студента групи, виступаючи в ролі консультанта і не пригнічуючи

самостійності і ініціативи студентів.

НУБІП УКРАЇНИ

Семінар в сучасній вищій школі є одним з основних видів практичних занять з гуманітарних і технічних наук. Він призначений для поглибленого вивчення дисципліни, оволодіння методологією наукового пізнання, розвитку у студентів культури наукового мислення.

НУБІП УКРАЇНИ

Головна мета семінарських занять – забезпечити студентам можливість оволодіти навичками використання теоретичних знань. При цьому акцент робиться на особливостях їх застосування саме в області майбутньої професійної діяльності випускників [5454].

НУБІП УКРАЇНИ

На семінарах вирішуються наступні педагогічні завдання:

- розвиток творчого професійного мислення;

формування і розвиток пізнавальної мотивації;
 формування вміння професійного використання знань у навчальних умовах;

- оволодіння термінологією відповідної науки;

формування навичок оперування формулюваннями, поняттями, визначеннями;

- оволодіння вміннями і навичками постановки і рішення інтелектуальних проблем і завдань, спростування, відстоювання

своїєї точки зору [28].
 Крім того, в ході семінарського заняття викладач вирішує й інші завдання:

- повторення і закріплення знань;

контроль засвоєння навчального матеріалу;
 педагогічне спілкування, що є основним механізмом навчання [1111].

У сучасній вищій школі найбільш поширені семінарські заняття трьох

типів: 1) просемінари, 2) власне семінар, 3) спецсемінар.
 Просемінари - заняття, що готує до семінару, проводиться на перших курсах. Його мета - ознайомлення студентів зі специфікою самостійної роботи,

з літературою, першоджерелами, методикою роботи з ними. Другий етап роботи в просемінарах - читання і обговорення підготовлених рефератів з усним виновою керівника [30].

Серьозніші навчальні та виховні завдання вирішуються на семінарах другого і третього курсах бакалаврату і особливо на спецсемінарах старших

курсів бакалаврату, магістратури, аспірантури, які формують у студентів дослідницький підхід до матеріалу.

НУВБІП УКРАЇНИ

Семінари, що практикуються у вищій школі, можна згрупувати за трьома типами:

- мають основну мету на поглиблене вивчення певного систематичного курсу і тематично міцно пов'язаний з ним;

НУВБІП УКРАЇНИ

- призначені для ґрунтовного опрацювання окремих найбільш важливих і типових в методологічному відношенні тем курсу або

навіть однієї теми;

НУВБІП УКРАЇНИ

дослідницького типу з тематикою по окремим приватним проблемам науки для поглибленої їх розробки [54].

За формою семінари можуть проводитися в формі розгорнутої бесіди за

заздалегідь відомим планом або заслуховування невеликих доповідей з

подальшим обговоренням. Ці форми близькі один до одного, оскільки виступи в бесіді - це короткі доповіді.

НУВБІП УКРАЇНИ

Семінар, незалежно від його форми, завжди безпосередній контакт зі

студентами, встановлення довірчих відносин, продуктивне педагогічне

спілкування. Добре організовані семінарські заняття проходять в атмосфері

НУВБІП УКРАЇНИ

наукового співтворчості, взаєморозуміння, сприяють систематичної наукової роботи колективу.

Спецсемінар є школою спілкування початківців дослідників з певної

наукової проблеми. Такий семінар, керований авторитетним фахівцем,

НУВБІП УКРАЇНИ

набуває характеру наукової школи, привчає студентів до колективного мислення і творчості. В ході спецсемінарів важливу роль відіграють

відповідна орієнтація студентів на групову роботу і її оцінка, використання

спеціальних прийомів, наприклад моделювання ситуацій. На підсумковому

НУВБІП УКРАЇНИ

занятті викладач, як правило, робить повний огляд семінарів і студентських наукових робіт, розкриваючи горизонти подальшого дослідження порушених

проблем і можливості участі в них студентів [30].

Колоквіум - це одна з форм навчальних занять, бесіди викладача з учнями для встановлення ступеня засвоєння знань. Колоквіум виконує контрольну-навчальну функцію. Він особливо доречий, коли предмет читається 2-3 семестри, а підсумковий контроль один. Колоквіум можна призначати замість семінару на підсумковому практичному занятті. Така форма занять дає можливість діагностики засвоєння знань, виконує організуючу функцію, активізує студентів і може бути рекомендована в викладацькій практиці як одна з найбільш дієвих форм зворотного зв'язку [2929].

Самостійна робота студентів (СРС) - це планована робота студентів, виконувана за завданням і при методичному керівництві викладача, але без його безпосередньої участі [27].

СРС спрямована не тільки на оволодіння кожної дисципліною, а й на формування навичок самостійної роботи взагалі в навчальній, науковій, професійній діяльності, а також здатності приймати на себе відповідальність, самостійно вирішувати проблеми, знаходити конструктивні рішення, вихід із кризової ситуації тощо.

Згідно нової освітньої парадигми, незалежно від спеціалізації і характеру роботи будь-який початківець фахівець повинен володіти фундаментальними знаннями, професійними вміннями та навичками діяльності, досвідом творчої та дослідницької роботи у вирішенні нових проблем, практичними навичками соціально-оціночної діяльності. Дві останні складові освіти формуються саме в процесі самостійної роботи студентів.

Самостійна робота завершує завдання всіх видів навчальної діяльності.

Крім того, СРС має виховне значення: вона формує самостійність не тільки як сукупність умінь і навичок, а й як рису характеру, яка відіграє суттєву роль в структурі особистості сучасного фахівця вищої кваліфікації.

Її основою служить науково-теоретичний курс, комплекс отриманих студентами знань. При розподілі завдань студенти отримують інструкції по їх виконанню, методичні вказівки, посібники, список необхідної літератури.

У вузі існують різні види індивідуальної самостійної роботи: підготовка до лекцій, семінарів, лабораторних робіт, залків, іспитів, виконання рефератів, завдань, курсових робіт і проектів, а на заключному етапі - виконання дипломного проекту.

Співвідношення часу, відведеного на аудиторну і самостійну роботу, в усьому світі становить 1: 3,5. Таке співвідношення ґрунтується на величезному дидактичному потенціалі цього виду навчальної діяльності студентів.

Самостійна робота сприяє:

- поглибленню і розширенню знань;
- формування інтересу до пізнавальної діяльності;
- оволодіння прийомами пізнання;
- розвитку пізнавальних здібностей [25].

Саме тому вона стає головним резервом підвищення ефективності підготовки фахівців.

Сформовані форми навчальної діяльності студентів у вузі - лекції, практичні, лабораторні заняття, семінари - обумовлюють форми самостійної роботи і систему контролю, а також види домашніх завдань.

Дистанційне навчання відрізняється формою подачі навчального матеріалу, новими засобами навчання, формою взаємодії викладача та учнів, студентів між собою.

При цій формі навчання засвоєння знань, умінь і навичок, передбачених навчальними програмами, здійснюється не в традиційних формах, а шляхом

самостійної роботи самого студента за допомогою різних засобів - носіїв інформації, в тому числі комп'ютерів.

Найважливішою і принциповою особливістю якісного дистанційного навчання є те, що в центрі процесу навчання знаходиться не викладання, а самоосвіта, тобто самостійна пізнавальна діяльність студента по оволодінню знаннями, вміннями і навичками. При цьому студент повинен не тільки володіти пізнавальними навичками роботи з комп'ютером, але і способами роботи з навчальною та науковою інформацією, з якою він зустрічається в різних ресурсах Інтернет. Для цього студенти повинні добре володіти різними видами читання: вивчаючим, пошуковим, ознайомчим; працювати з електронними довідниками і словниками [7].

Самостійне придбання знань не повинно носити пасивний характер, навпаки, який навчається з самого початку повинен бути залучений в активну пізнавальну діяльність, не обмежується опануванням знаннями, але неодмінно передбачає їх застосування для вирішення різноманітних навчальних завдань індивідуально або в спільну діяльність в групах.

Дистанційне навчання, індивідуальне за своєю суттю, не виключає можливостей комунікації не тільки з викладачами, а й з іншими партнерами, а також співпраці в процесі різного роду пізнавальної і творчої діяльності.

Поряд з традиційними засобами навчання (підручники, наочні посібники та ін.) для забезпечення процесу дистанційного навчання використовуються: спеціалізовані підручники з мультимедійним супроводом, електронні навчально-методичні комплекси, що включають електронні підручники, тренінгові комп'ютерні програми, комп'ютерні лабораторні практикуми, контрольні-тестуючі програми, навчальні відеофільми, аудіозаписи, інші матеріали, призначені для передачі по телекомунікаційних каналах зв'язку [12].

В якості основного інформаційного ресурсу в навчальному процесі використовуються методично опрацьовані інформаційні бази даних, що забезпечують сучасний рівень вимог державних освітніх стандартів.

Дистанційне навчання має ряд переваг перед традиційною системою очного і заочного навчання:

- долаються бар'єри в просторі і часі в отриманні наукової, навчальної, довідкової чи іншої інформації;

- збільшується число потенційних учасників освітнього процесу - студентів, викладачів, фахівців-практиків, науковців, які оперативно взаємодіють один з одним за допомогою комп'ютерних мереж, в тому числі Інтернет;

- забезпечується широкий доступ до кращих світових освітніх ресурсів;

- істотно збільшується можливості навчального закладу за рахунок формування освітнього інформаційного середовища, в якій той, якого навчають самостійно або під керівництвом викладача може вивчати необхідний матеріал;

- з'являється можливість формувати унікальні освітні програми за рахунок комбінування курсів, що надаються різними освітніми установами, в тому числі різних країн;

- навчання стає більш мотивованим, технологічним і індивідуалізованим;

- з'являється можливість опублікувати студентські роботи в мережі Інтернет;

- студенти і викладачі мають можливість розподіляти час занять за зручним для себе графіком і темпом, вибирати і використовувати

для занять різноманітні технічні засоби, наочні посібники, програми навчання тощо.

- дистанційне навчання має велике соціальне значення, так як дозволяє задовольняти в повній мірі освітні потреби населення; воно

знижує вартість навчання за рахунок широкої доступності кращих освітніх ресурсів [19].

Система дистанційної освіти є відкритою, тобто надає освітні можливості всім бажаючим. Ця система, з одного боку, дозволяє задовольнити освітні потреби учнів, а з іншого боку є суспільно корисною в соціальному сенсі, забезпечуючи заповнення дозвілля учнів, дозволяючи підвищити їх інтелектуальний і культурний рівень.

Цілі і зміст дистанційного навчання навчальної дисципліни не відрізняються від відповідних компонентів традиційного освітнього процесу.

Вони відображені в освітньому стандарті за фахом і є єдиними при будь-якій формі навчання (очній, вечірній, заочній, дистанційній) [5].

За кордоном дистанційне навчання набуває все більшого поширення.

Так, Массачусетський технологічний інститут пропонує безкоштовне навчання по 2260 курсам. Однак, якщо студент хоче підтвердити, що він дійсно «заробив» ці кредити, він повинен пройти платний іспит. Згідно з інформацією на сайті інституту, його послугами користуються понад 175 млн людей в усьому світі [6262].

Програмне забезпечення (ПЗ) для дистанційного навчання представлено на ринку навчального ПЗ як простими HTML сторінками, так і складними платформами з широкими функціональними можливостями. В тому числі системами управління навчанням (Learning management system, або LMS) і системами управління навчальним контентом, які використовуються в корпоративних мережах (Learning Content Management System, або LCMS) [54]. Головна вимога, що пред'являється до засобу організації електронного

навчання можливість одночасно організувати управління навчальним процесом і контроль рівня отриманих знань. Вибір ПЗ для дистанційного навчання здійснюється відповідно до конкретних вимог, цілей і завдань,

поставленими замовником.

Основними критеріями вибору програмних засобів для E-learning є:

- функціональність. Мається на увазі наявність у платформи необхідних опцій, в числі яких чати, форуми, управління курсами, аналіз активності учнів тощо;

- стабільність, тобто ступінь стійкості роботи при різних режимах і навантаженні в залежності від ступеня активності користувачів;

- зручність використання. Один з найважливіших параметрів, що впливає на якість навчального процесу;

- зручність і простота адміністрування і оновлення контенту;

- вартість. Складається з вартості покупки платформи і подальшого супроводу;

- модульність. Навчальний курс може складатися з декількох мікромодулів (блоків) навчального матеріалу, які при необхідності можуть входити до складу інших курсів;

- масштабованість. Система повинна бути гнучкою і здатною розширюватися як в зв'язку з приростом кількості учнів, так і шляхом додавання нових програм і курсів;

- 100% мультимедійність. Технічні можливості системи повинні надавати можливість використання в якості інструментів навчання

не

тільки текстові та графічні файли, але і відео, аудіо, Flash-анімацію, 3D-графіку тощо;

- якість технідтримки [54].

Як приклад подібної системи можна назвати розробку австралійських

програмістів Moodle [6363]. Вона стала найпопулярнішою і масово використовується в світі, в тому числі в Україні, готовою платформою для LMS. Користувачами системи є понад 18 млн осіб, а кількість створених з її допомогою курсів наближається до двох мільйонів. Вона являє собою готове зручне рішення, є повністю безкоштовною і її можна вільно скачати в мережі Інтернет.

Ця платформа має наступні можливості:

- облік учнів, можливості їх персоналізації і розмежування прав доступу до навчальних матеріалів;
- створення і проведення онлайн-курсів;
- ведення звітності та статистики з навчання;
- контроль і оцінка рівня знань;
- анкетування та створення опитувань;
- можливість інтеграції з іншими інформаційними системами.

Основними перевагами платформи Moodle є:

- доступність;
- простота використання;
- висока продуктивність;
- простота інсталяції та оновлення;
- оскільки платформа поширюється у відкритому вихідному коді, є можливість її адаптації під конкретні потреби [54].

Серед недоліків можна відзначити відсутність поняття семестру в базовій версії системи і як наслідок - неможливість скласти підсумкову відомість за всіма його дисциплін, а також створити навчальні групи за

рівнями (можливо тільки всередині курсу). Разом з тим серед безкоштовних платформ для дистанційного навчання Moodle є найбільш вдалим ПЗ, що не поступається за своїми можливостями платним програмам.

Висновки до першого розділу

У першому розділі роботи було окреслено основні тенденції та сучасний стан вищої освіти педагогічного профілю в Україні. Метою сучасної педагогічної освіти є якісна підготовка висококваліфікованих та конкурентоспроможних педагогічних кадрів для всієї сфери освіти, здатних здійснювати професійну діяльність на засадах гуманізму, демократії, вільної конкуренції та високих технологій.

Одним із завдань сучасної педагогічної освіти є формування людини з інноваційним типом мислення, інноваційним типом педагогічної культури, зі сформованою готовністю до інноваційної діяльності, фахівця, здатного відповісти на всі виклики цивілізації. Тому постає важливим уточнити зміст психолого-педагогічної підготовки майбутніх учителів, який повинен мати інтегрований характер, а в основі такої підготовки має лежати психопедагогіка та неперервний характер практичної підготовки.

Було виявлено та схарактеризовано, що основними організаційними формами навчання із педагогічних дисциплін є лекції, семінари, просемінари та спецсемінари, колоквіуми, лабораторні роботи, практикуми та спецпрактикуми, самостійна і науково-дослідна робота студентів, виробнича, педагогічна та переддипломна практика.

Організаційні форми під час дистанційного навчання відкидають класичний вид занять, роблячи нахил на самостійній роботі студента, однак не у пасивній формі. Інтерактивність забезпечується роботами у групах та скерованою пошуковою діяльністю. При цьому цілі та зміст дистанційного навчання педагогіці не відрізняються від відповідних компонентів

традиційного освітнього процесу. Вони відображені в освітньому стандарті за фахом і є єдиними при будь-якій формі навчання.

Так, для забезпечення процесу дистанційного навчання

використовуються: спеціалізовані підручники з мультимедійним супроводом

та електронні навчально-методичні комплекси, які мають ряд переваг, а саме функціональність, стабільність, зручність використання, простота адміністрування, вартість, модульність, масштабованість, гнучкість та повна мультимедійність з високою якістю техпідтримки.

Серед найрозповсюдженіших платформ для дистанційного навчання можна виокремити систему Moodle, яка зарекомендувала себе на світовому ринку та активно використовується в Україні.

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

РОЗДІЛ 2. ДОСВІД ВИКЛАДАННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН У НУБІП УКРАЇНИ НА ПРИКЛАДІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА»

2.1. Аналіз навчального плану підготовки здобувачів освіти за спеціальністю «Професійна освіта»

Відповідно до Протоколу № 9 від 28 квітня 2021 р. засідання вченої ради

НУБіП України освітньо-професійна програма спеціальності 015 Професійна освіта (015.37 Аграрне виробництво, переробка сільськогосподарської продукції та харчові технології) першого (бакалаврського) рівня вищої освіти вводиться в дію з 1 вересня 2021 року та є стандартом вищої освіти, затвердженим наказом МОН України від «21» листопада 2019 р. № 1460.

Спеціальна освіта в галузі освіти, спеціальності «Професійна освіта» передбачає опанування відповідними базовими та додатковими знаннями та навичками в галузі освіти, засвоєння компетентностей, необхідних для фахової діяльності в сфері професійної освіти, пов'язаної з аграрним виробництвом, переробкою сільськогосподарської продукції та харчовими технологіями; апробацію концептуальних, теоретичних і методологічних підходів дослідження процесів та явищ, що належать до галузі освіти [41].

Освітньо-професійна підготовки фахівців спеціальності «Професійна освіта» (015.37 Аграрне виробництво, переробка сільськогосподарської продукції та харчові технології) передбачає 240 кредитів ЄКТС (термін навчання – 3 роки 10 місяців) для ОК, з яких 67 кредитів ЄКТС – це ОК загальної підготовки, що передбачають набуття студентом загальнонаукових, світоглядних і фаховоорієнтованих, а також мовних компетентностей, універсальних навичок виконавця та базових навичок дослідника. Ще 106 кредитів ЄКТС передбачено на ОК професійної підготовки, а також 17 кредитів ЄКТС – для навчальних та виробничих практик і державну атестацію.

Обсяг нормативних навчальних дисциплін складає 173 кредитів ЄКТС, вибіркових навчальних дисциплін (за вибором студента) – 67 кредитів ЄКТС.

Цикл загальної підготовки включає: обов'язкові навчальні ОК –

валеологія та основи медичних знань, моніторинг освітнього середовища та

безпеки праці (моніторинг освітнього середовища, психологія праці та

екокультура особистості), вікова педагогіка, українська мова за професійним

спрямуванням, історія української державності, етнокультурологія, філософія,

іноземна мова, правова культура особистості, латинська мова, фізичне

виховання [41].

Цикл спеціальної (фахової) підготовки представлений:

□ обов'язковими ОК – загальна та професійна педагогіка,

організація виховної роботи у закладі освіти, основи науково-

педагогічних досліджень, основи педагогічної майстерності,

педагогічні технології, законодавча база управління закладами

освіти, інноваційні технології в освіті, вступ до спеціальності,

педагогіка сімейного виховання, історія педагогіки (історія

педагогіки та освіти в зарубіжних країнах, історія педагогіки та

освіти в Україні), технології викладання фахових дисциплін.

порівняльна педагогіка, лідерство та адміністрування, технологія

виробництва та переробки продуктів сільського господарства

(технологія виробництва та переробки продукції рослинництва,

технологія виробництва та переробки продукції тваринництва,

технології зберігання та стандартизації продукції рослинництва,

процеси і апарати харчових виробництв), хімія, навчальна

педагогічна практика, навчальна технологічна практика,

виробнича технологічна практика, виробнича педагогічна

(переддипломна) практика;

□ ОК за вибором студента за спеціальністю (блок 1) – основи економічних знань, педагогіка толерантності, професійнопедагогічна етика, основи профорієнтаційної роботи;

□ ОК за вибором студента за спеціальністю (блок 2) – технології дистанційного навчання, методика роботи наставника студентської групи, організація практичної підготовки, методика формування студентського колективу, лайфкоучінг, основи розвитку soft skills, соціальна робота у сфері дозвілля, основи

бізнес-проекування, землеробство, біологія, бухгалтерський облік, харчова хімія, ґрунтознавство, загальна екологія, економіка підприємства, теоретичні основи харчових виробництв, селекція та насінництво польових культур, моніторинг навколишнього середовища, менеджмент, основи фізіології та гігієни харчування,

агрохімія, хімія з основами біогеохімії, маркетинг, загальні технології харчових виробництв, товарознавство сировини та продуктів переробки продукції рослинництва, екологічна експертиза, організація виробництва, технологічне обладнання

харчової галузі, плідництво, екологічний захист агрокосистем, аграрний менеджмент, експертиза харчових продуктів та управління якістю продукції галузі, овочівництво, охорона навколишнього середовища і збалансоване природокористування,

фінанси, технології функціональних харчових продуктів, машиновикористання у рослинництві, управління якістю сільськогосподарських продуктів, організація лісогосподарського виробництва, податкова система, машиновикористання у

тваринництві, екологічне право, аудит, комп'ютери і комп'ютерні технології в с.-г. виробництві; вибіркові дисципліни за уподобанням студентів [41].

Освоєння програми вимагає обов'язковою умовою проходження навчальних та виробничих практик у закладах освіти та на підприємствах.

Згідно з чинною редакцією Національного класифікатора України:

Класифікатор професій (ДК 003:2010) та International Standard Classification of

Occupations 2008 (ISCO-08) випускник з професійною кваліфікацією «Бакалавр з професійної освіти» може працевлаштуватися на посади з наступною професійною назвою робіт:

□ 2320 Викладач професійного навчально-виховного закладу;

□ 2320 Викладач професійно-технічного навчального закладу;

□ 2320 Методист заочних шкіл і відділень;

□ 2351.1 Молодший науковий співробітник (методи навчання);

□ 2351.2 Викладач (методи навчання);

□ 2351.2. Вихователь-методист;

□ 2351.2 Методист;

□ 2352 Інспектор середніх спеціальних та професійно-технічних навчальних закладів;

□ 2352 Інспектор-методист [41].

Серед місць працевлаштування пропонуються такі: заклади профільної середньої, професійної (професійно-технічної), позашкільної, фахової перед вищої освіти; підприємства, установи та організації сфер, пов'язаних з аграрним виробництвом, переробкою сільськогосподарської продукції та харчовими технологіями.

Викладання дисциплін за освітньо-професійною програмою

«Професійна освіта (Аграрне виробництво, переробка сільськогосподарської продукції та харчові технології)» забезпечується науково-педагогічними працівниками гуманітарно-педагогічного факультету, серед яких: 8 докторів наук, професорів; 9 докторів наук, доцентів; 27 кандидатів наук, доцентів; 2 кандидати наук, асистенти; 1 старший викладач (всього 46 осіб) [41].

На основі освітньої програми закладом складено та затверджено робочий навчальний план, за допомогою якого здійснюється організація освітнього процесу

У таблиці 2.1. відображено групи дисциплін, які передбачено структурою навчального плану.

Таблиця 2.1.

Структура навчального плану

Навчальні дисципліни	Години	Кредити	%
1. Обов'язкові компоненти ОПП	5190	173	72
2. Вибіркові компоненти ОПП	2010	67	28
Вибіркові дисципліни за спеціальністю	1770	59	25
Вибіркові дисципліни за уподобанням студента	240	8	3
Разом за ОПП	7200	240	100

Зведені дані про бюджет часу (потижневе навантаження) подано у таблиці 2.2.

Таблиця 2.2.

Бюджет часу

Рік навчання	Теоретичне навчання	Екзаменаційна сесія	Практична підготовка	Державна атестація	Канікули	Всього
1	30	6	3	-	13	52
2	30	6	4	-	12	52
3	30	6	4	-	12	52
4	28	6	4	1	3	42
Разом	118	24	15	1	40	198

Також навчальним планом передбачена певна кількість годин практичної підготовки спеціалістів, яка наведена у таблиці 2.3.

Таблиця 2.3

Практична підготовка

№	Вид практики	Семестр	Години	Кредити	К-сть тижнів
1	Навчальна педагогічна практика	2	120	4	4

Продовження таблиці 2.3

2	Навчальна технологічна практика	4	120	4	4
3	Виробнича технологічна практика	6	120	4	4
4	Виробнича педагогічна (переддипломна) практика	8	120	4	4

Виходячи із означеної теми дослідження, опираючись на дані навчального плану, доцільно сказати про те, що дисципліна «Вікова педагогіка» (ОК 3) входить до циклу обов'язкових дисциплін освітньо-професійної програми із обсягом 5 кредитів за системою ЄКТС (150 годин) та формою підсумкового контролю у вигляді екзамену.

ОК «Вікова педагогіка» вивчається на 3 курсі у 6 семестрі навчання із тижневим навантаженням у кількості 4 годин. За навчальним планом передбачено 60 годин аудиторних занять по 30 годин на лекційні та практичні заняття, а також 30 годин виділено на самостійну роботу студентів.

Також у розрізі навчання передбачено курсові роботи (30 годин) по дисциплінам «Вікова педагогіка» та «Технології викладання фахових дисциплін».

2.2. Досвід кафедри педагогіки НУБіП України з використання електронних навчальних курсів у процесі викладання педагогічних дисциплін

Навчальна база структурних підрозділів гуманітарно-педагогічного факультету дозволяє організовувати та проводити заняття з усіх навчальних дисциплін спеціальності «Професійна освіта» на задовільному рівні.

Офіційний веб-сайт <https://nubip.edu.ua> містить інформацію про освітні програми, навчальну, наукову і виховну діяльність, структурні підрозділи, правила прийому, контакти. Всі зареєстровані в університеті користувачі мають необмежений доступ до мережі Інтернет.

Матеріали навчально-методичного забезпечення освітньо-професійної програми викладені на освітньому порталі «Навчальна робота»: <https://nubip.edu.ua/node/46601> та на навчально-інформаційному порталі НУБіП України <http://elearn.nubip.edu.ua>.

Для проведення лекційних та практичних занять використовуються мультимедійні пристрої, комп'ютерна техніка. Навчальні аудиторії обладнані необхідними приладами та обладнанням, є комп'ютерні та лінгвістичні класи, використовуються спортивні ігрові зали та стадіон.

При випусковій кафедрі функціонує Навчально-науково-виробнича лабораторія педагогічних технологій.

Загалом для здобувачів педагогічної освіти реалізується 65 навчальних дисциплін. Це такі:

1. Педагогіка (ПВШ);
2. Педагогіка (МСГ);
3. Педагогіка (СП);
4. Порівняльна педагогіка;
5. Педагогіка сімейного виховання;
6. Організація виховної роботи у ВНЗ;
7. Основи наукових досліджень в педагогіці;
8. Законодавча база управління навчальними закладами;
9. Керівник навчального закладу;

НУБІП України

10. Педагогіка вищої школи (ФІЛ);
11. Основи педагогічної майстерності та етика викладача вищої школи;
12. Основи профорієнтаційної роботи;

13. Лідерство та адміністрування;

НУБІП України

14. Педагогічні та психологічні засади міжособистісної взаємодії;
15. Валеологія та основи медичних знань;
16. Валеологія та вікова фізіологія;

17. Психолого-педагогічні основи міжособистісного спілкування;

НУБІП України

18. Історія педагогіки;
19. Історія педагогіки та освіти в Україні;
20. Організація виховної роботи в навчальних закладах;

21. Основи загальної і соціальної педагогіки;

НУБІП України

22. Соціальна робота у сфері дозвілля;
23. Технологія викладання фахових дисциплін;
24. Професійно-педагогічна етика,

25. Педагогіка (ФІЛ);

НУБІП України

26. Теорія та історія соціального виховання;
27. Психологія;
28. Історія української державності,

29. Етнокультурологія;

НУБІП України

30. Філософія;
31. Основи економічних знань;
32. Релігієзнавство;

33. Основи педагогічної майстерності;

НУБІП України

34. Основи красномовства;
35. Основи бізнес-проектування;
36. Анатомія свійських тварин;

37. Управління земельними ресурсами;

38. Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва;

39. Агрорісомеліорація;

40. Бухгалтерський облік;

41. Машиновикористання у тваринництві;

42. Загальна та професійна педагогіка;

43. Машини та обладнання для тваринництва;

44. Психологія праці та екокультура особистості;

45. Інформаційні технології моніторингу довкілля;

46. Комп'ютери і комп'ютерні технології в с.-г. виробництві;

47. Латинська мова;

48. Українська мова;

49. Основи науково-педагогічних досліджень;

50. Управління навчальними закладами;

51. Основи педагогічної майстерності;

52. Педагогічні технології;

53. Інноваційні технології в освіті;

54. Вікова та педагогічна психологія;

55. Логіка;

56. Керівник закладу освіти;

57. Лідерство в освіті та ІТ;

58. Методологія та організація наукових досліджень з основами інтелектуальної власності;

59. Педагогіка вищої школи (ІКТО, ПВШ);

60. WEB-програмування;

61. Створення Е-ресурсів навчального порталу;

62. Сучасні технології програмування;

63. Технології мобільного навчання;

64. Педагогічні та психологічні засади міжособистісної взаємодії у віртуальному освітньому середовищі.

65. Інформаційні технології в управлінні освітнім процесом [36].

Надамо короткі анотації для деяких з них, які викладаються викладачами

кафедри педагогіки:

1. Педагогіка.

ЕНК передбачає вивчення вибраних тем дидактики, школознавства, а

також передового педагогічного досвіду.

2. Порівняльна педагогіка.

У курсі розкриваються основні етапи становлення та розвитку педагогічної думки та освіти України від найдавніших часів до сьогодення.

При цьому особлива увага приділена персоналіям, висвітленню педагогічних

надбань видатних вітчизняних мислителів – філософів, просвітителів, педагогів.

3. Педагогіка сімейного виховання.

Метою курсу є формування у студентів наукових понять про теорію і

методику виховання, її цілі та завдання; допомогти їм в оволодінні основними теоретичними знаннями та практичними вміннями щодо виховання особистості в сім'ї та навчити їх застосовувати ці знання і вміння в майбутній професійній діяльності.

4. Організація виховної роботи у ВНЗ (Методика роботи наставника групи).

Дисципліна передбачає оволодіння такими теоретичними питаннями:

суть процесу виховання, його рушійні сили, закономірності та особливості;

характеристика принципів виховання та шляхи їх реалізації в педагогічному

процесі; основні напрями виховання; організаційні форми та методи

виховання та практичними вміннями: здійснити вивчення особистості та

колективу, використати отримані результати у виховній роботі зі студентами;

застосовувати оптимальні організаційні форми та методи виховання; володіти

методикою роботи наставника щодо формування студентського колективу, організації та проведення виховних заходів.

5. Педагогічні та психологічні засади міжособистісної взаємодії у віртуальному освітньому середовищі.

Метою розробки даної дисципліни є вивчення студентами особливостей роботи із електронними навчальними середовищами, а також специфіки методичної діяльності у віртуальних середовищах.

6. Історія педагогіки та освіти в Україні.

Мета курсу – показати зв'язок педагогічних здобутків теоретиків і практиків, спадкоємництво і новаторство в розробці й реалізації педагогічних ідей; сформувати вміння використовувати отримані знання в майбутній професійній діяльності, застосовувати творчий підхід до вирішення будь-якої педагогічної проблеми.

7. Психологія праці та екокультура особистості.

Ознайомлення студентів із закономірностями трудового процесу, психологічними вимогами до особистості працівника; розкрити зміст та місце психології праці в системі наукового знання, історію її становлення, закони, принципи, підходи, методи, психологічний сенс праці; проаналізувати психологічні проблеми стимулювання трудової діяльності та мотивації праці, проблеми успішності, працездатності та професійного потенціалу сучасного працівника, самореалізації особистості у різних видах професійної діяльності, а також психологічні проблеми вивчення професій в сучасних соціокультурних умовах. Відносини людини і довкілля, вимоги до екологічної культури, формування екологічної культури особистості.

8. WEB-програмування.

Метою курсу є ознайомлення та вивчення засобів програмування вебзастосувань, зокрема, технологій HTML, CSS та мов програмування

JavaScript, Java, PHP, а також формування та узагальнення спеціальних знань та навичок студентів з питань підтримки програм для глобальної мережі Інтернет.

У період дистанційного навчання кафедрою педагогіки активно використовується платформа Elearn – навчально-інформаційний портал університету, де розміщені усі необхідні для студентів навчальні матеріали.

За допомогою навчально-інформаційного порталу студенти мають можливість через Інтернет ознайомитися з навчальним матеріалом (текст, відео, анімація, презентація лекційного матеріалу та електронний посібник), виконати практичне завдання та відправити його на перевірку, пройти електронне тестування тощо.

До прикладу, завідувач кафедри педагогіки – доктор педагогічних наук Сопівник Руслан Васильович використовує різні інструменти, що дає викладачу платформа Elearn, а саме:

- обговорення актуальних питань лекції та семінарсько-практичних занять у чатах до відповідних занять;
- розміщення інтернет посилань онлайн діагностики з визначення лідерських якостей студентів (емоційного інтелекту, комунікативних здатностей, організаційних навичок, емпатії та інше);
- використання при оперативному виході на відповідні інформаційні ресурси QR-коду, який зчитується за допомогою смартфонів студентів [40].

На рисунку 2.1 представлений загальний вигляд дисципліни на порталі.

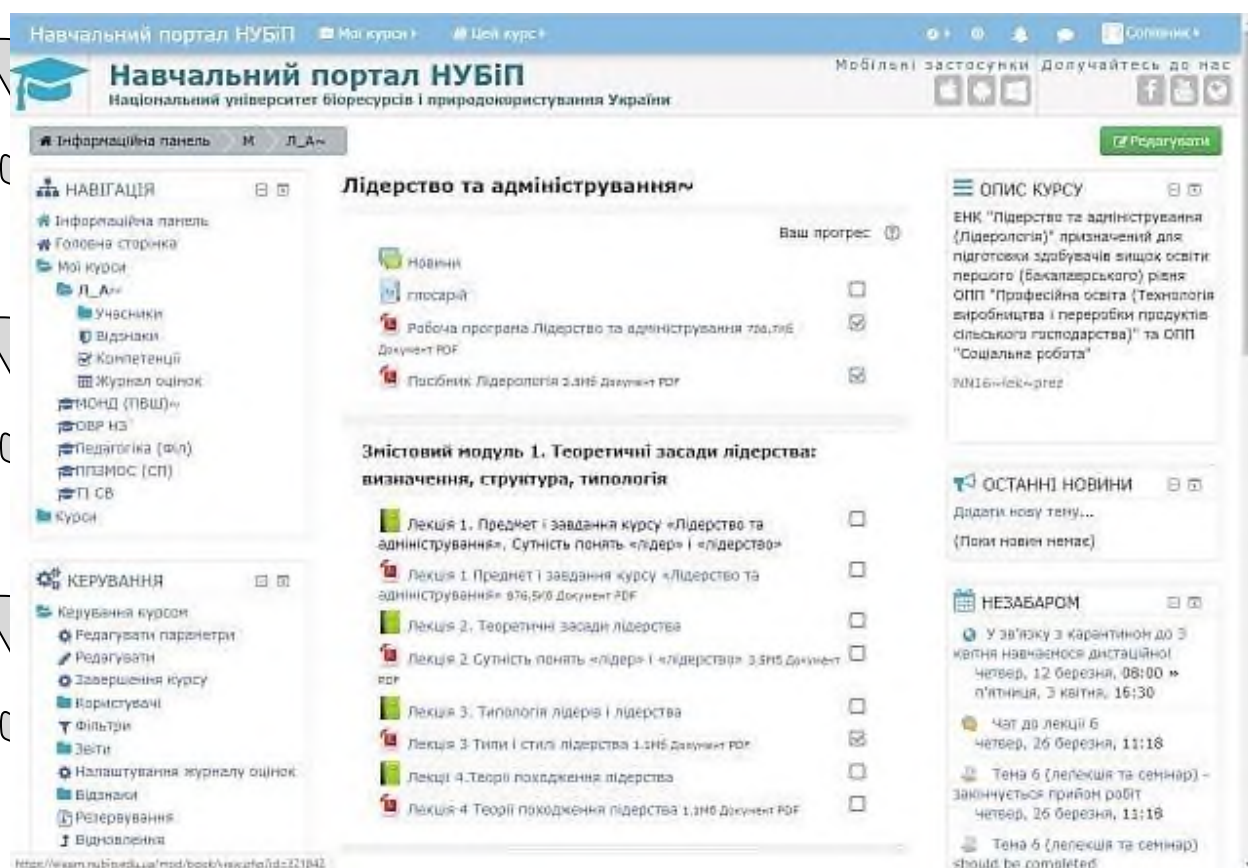

Рис. 2.1. ЕНК «Лідерство та адміністрування» (викладач: Сопівник Р. В.)

На рисунку 2.2 можна побачити один із чисельних інструментів курсу – використання чату до лекційного заняття 6 «Моделювання кластеру лідерських якостей майбутнього фахівця».

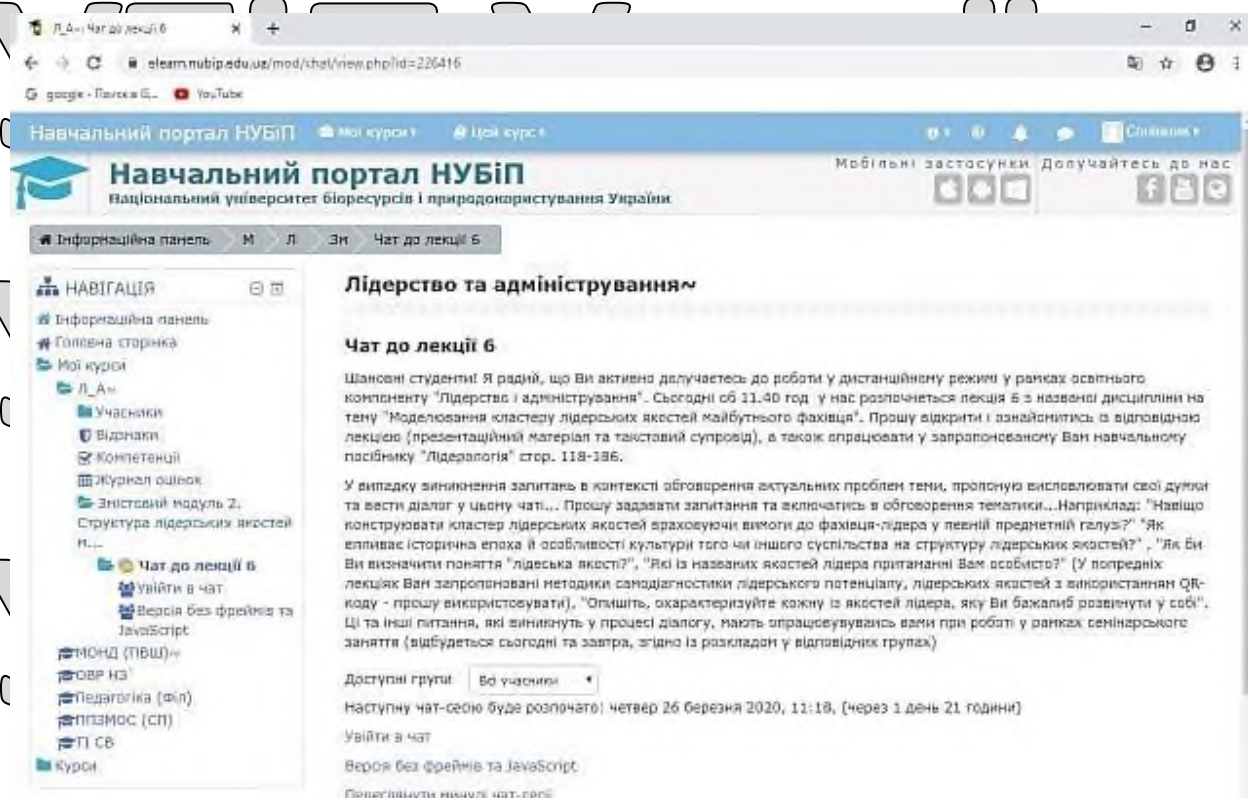

Рис. 2.2. Чат до лекції ЕНК «Лідерство та адміністрування»

Доцент кафедри, доктор педагогічних наук Кучай Олександр Володимирович викладає для здобувачів рівня магістр спеціальності «Освітні, педагогічні науки» (Інформаційно-комунікаційні технології в освіті).

Навчальне навантаження педагога передбачає викладання таких дисциплін як:

1. Мультимедійні технології в освіті;
2. Сучасні технології програмування;
3. Web-програмування;
4. Створення е-ресурсів навчального порталу.

До прикладу, на рисунку 2.3 представлений загальний вигляд дисципліни «Web-програмування», яка вивчається у другому семестрі, на порталі [18].

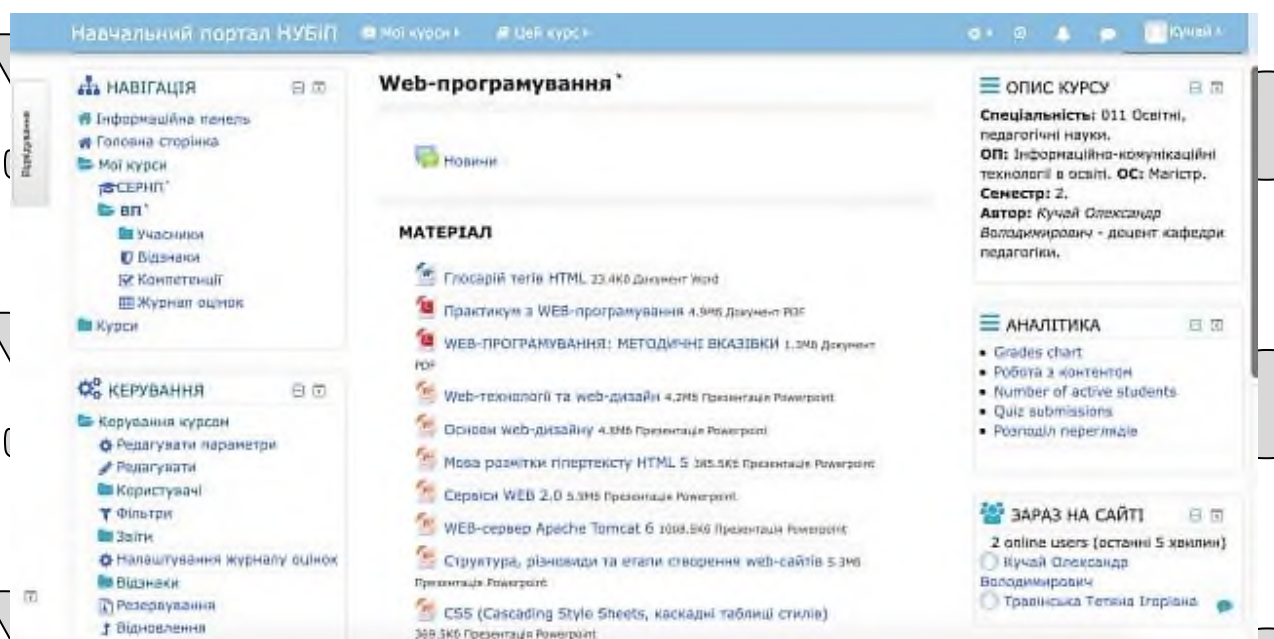

Рис. 2.3. ЕНК «Web-програмування» (викладач: Кучай О. В.)

Приклади тестових завдань із дисципліни наведено на рисунку 2.4.

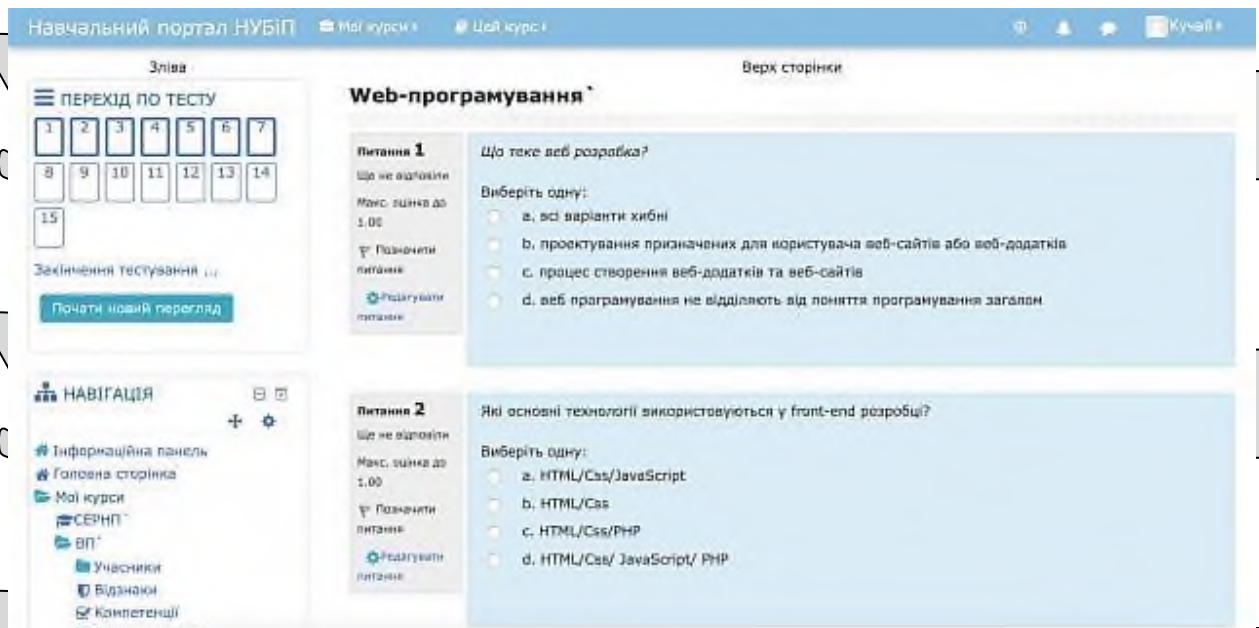

Рис. 2.4. Тестові завдання ЕНК «Web-програмування»

Результати тестів заносяться до таблиці або гістограми. В таблиці відображаються відповіді на кожне запитання, загальна оцінка, час початку та кінця тестування і загальна кількість часу проходження тесту.

Приклад такої таблиці наведено на рисунку 2.5.

Прізвище / Ім'я	ел.пошта	Спеціальність (Кафедра)	Факультет	Стан	Тест початок	Закінчено	Затрачений час	Оцінка/10.00	Пит.1 /0.67	Пит.2 /0.67	Пит. /0.
Іваненко Марина		011 Освітні, педагогічні науки (Інформаційно- комунікаційні технології в освіті)	Гуманітарно- педагогічний факультет	Закінчено	22 березня 2020 18:18	22 березня 2020 18:32	13 хв 39 сек	8.00	✓0.67	✓0.67	✓
Нікіца Алла Миколаївна	nikaal91@gmail.com			Закінчено	22 березня 2020 20:40	22 березня 2020 21:06	26 хв 25 сек	8.06	✓0.67	✓0.67	✗
Колумбет Анна Сергіївна	an.kolumbet@gmail.com			Закінчено	23 березня 2020 12:09	23 березня 2020 12:28	19 хв 1 сек	8.67	✓0.67	✓0.67	✗
Шакун Світлана Андріївна	firefly97@ukr.net			Закінчено	23 березня 2020 12:34	23 березня 2020 12:59	25 хв 6 сек	8.44	✓0.67	✓0.67	✓
Мизальчук Маріанна	Marianna810@ukr.net			Закінчено	23 березня	23 березня	40 хв 5 сек	8.11	✓0.67	✓0.67	✓

Рис. 2.5. Зведена таблиця результатів тестових завдань з

ЕНК «Web-програмування»

Також дані результатів тестування у вигляді гістограми відповідно до кількості студентів за визначеними балами відображено на рисунку 2.5.

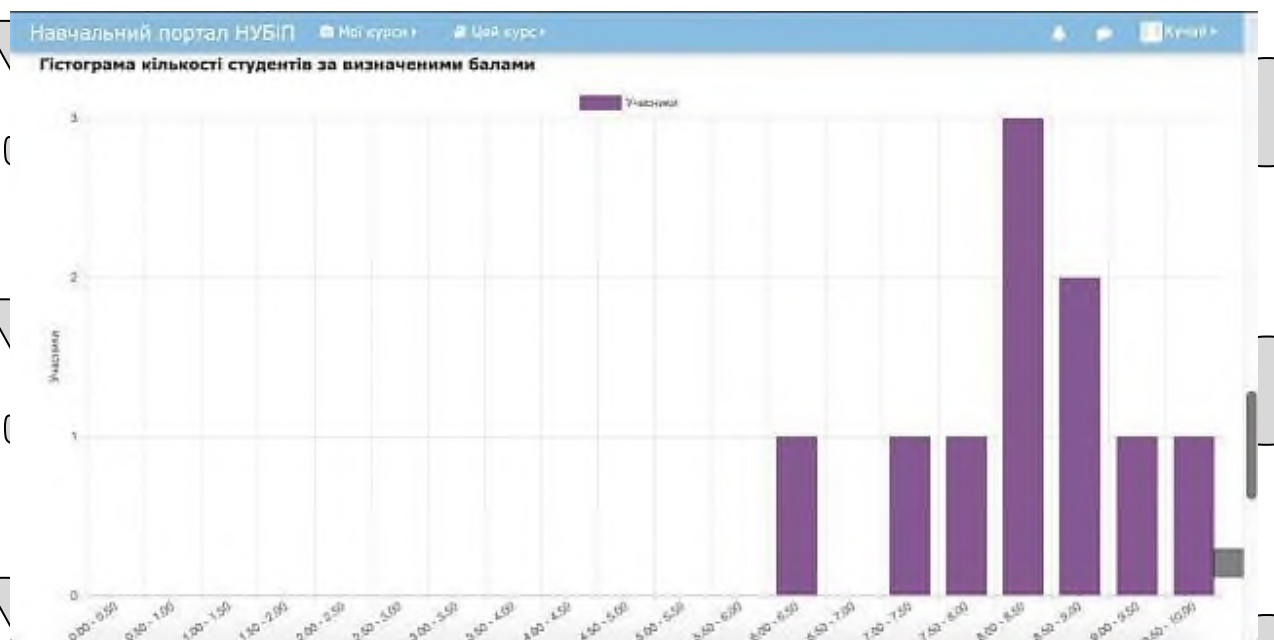

Рис. 2.6. Гістограма результатів тестових завдань з ЕНК «Web-програмування»

Щодо організації електронного забезпечення дисципліни «Вікова педагогіка» можна сказати наступне.

Навчально-методичне забезпечення даної дисципліни на порталі Elearn

виглядає наступним чином: змістові компоненти лекції представлені

студентам у вигляді навчального ресурсу «Книга» з інтерактивними переходами по розділам лекції, що представлено на рисунка 2.7 та 2.8 (перша та восьма лекції).

Головна Особистий кабінет Мої курси Цей курс Всі курси Розклад Бібліотека

Лекція 1. «ВСТУП ДО ВІКОВОЇ ПЕДАГОГІКИ. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВІКОВОЇ ПЕДАГОГІКИ»

План:

1. Предмет та завдання вікової педагогіки.
2. Вікова педагогіка в системі наук. Основні розділи вікової педагогіки (структура).
3. Принципи дослідження у віковій педагогіці.
4. Класифікація методів вікової педагогіки. Основні методи (спостереження і експеримент).
5. Допоміжні методи (близнюковий метод, тест, анкета та їх види, бесіда, метод дослідження продуктів діяльності, біографічний метод, соціометричне опитування).
6. Організація педагогічних досліджень.
7. Історія виникнення вікової педагогіки (донауковий період).
8. Історія розвитку вікової педагогіки (науковий період).
9. Психоаналітичні теорії дитячого розвитку (З. Фройд, Е. Еріксон).
10. Теорія соціального наочіння.

Зміст

1. Предмет та завдання вікової педагогіки.
2. Вікова педагогіка в системі наук. Основні розділи вікової педагогіки (структура).
3. Принципи дослідження у віковій педагогіці.
4. Класифікація методів вікової педагогіки. Основні методи (спостереження і експеримент).
5. Допоміжні методи (близнюковий метод, тест, анкета та їх види, бесіда, метод дослідження продуктів діяльності, біографічний метод, соціометричне опитування).
6. Організація педагогічних досліджень.
7. Історія виникнення вікової педагогіки (донауковий період).
8. Історія розвитку вікової педагогіки (науковий період).
9. Психоаналітичні теорії дитячого розвитку (З. Фройд, Е. Еріксон).
10. Теорія соціального наочіння.

1. Предмет та завдання вікової педагогіки.

Вікова педагогіка - це галузь педагогічної науки, що вивчає питання розвитку психіки в онтогенезі, закономірності переходу від одного періоду психічного розвитку до іншого. Під онтогенезом слід розуміти індивідуальний розвиток

Рис. 2.7. Лекційне заняття із дисципліни «Вікова педагогіка» на тему: «Вступ до вікової педагогіки. Теоретичні основи вікової педагогіки»

Головна Особистий кабінет Мої курси Цей курс Всі курси Розклад Бібліотека

Лекція 8. Тема: "ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ПІДЛІТКІВ"

Зміст

План:

1. *Нейрофізіологічні основи психічних явищ. Анатомо-фізіологічна перебудова організму підлітка та її вплив на психіку.*
2. *Характеристика соціальної ситуації розвитку у підлітковому віці. Виникнення нових потреб.*
3. *Проблема вікової кризи підліткового віку. Різні теоретичні підходи до пояснення сутності даної кризи та можливостей її вирішення. Структура симптомкомплексу кризи підліткового віку.*
4. *Спілкування, його види і функції. Інтимно-особистісне спілкування як провідна діяльність у підлітковому віці.*
5. *Специфіка та розвивальна роль учбової діяльності у підлітковому віці.*
6. *Розвиток пізнавальних процесів.*
7. *Образ «Я» і його значення у саморегуляції особистості. Головні новоутворення у сфері особистості підлітка. Характеристика «зрушень» у розвитку самосвідомості підлітка (почуття дорослості та Я-концепція).*
8. *Формування особистості підлітка.*

1. Нейрофізіологічні основи психічних явищ. Анатомо-фізіологічна перебудова організму підлітка та її вплив на психіку.

Підлітковий вік пов'язаний з перебудовою всього організму дитини, зумовленою насамперед статевим дозріванням. Активізація діяльності статевих та інших залоз внутрішньої секреції спричинює інтенсивний фізичний і фізіологічний розвиток. Прискорюється ріст організму, досягаючи для хлопчиків найвищих показників у 13 років і продовжуючись до 15-17 років. У дівчаток цей процес розпочинається і закінчується на два роки раніше.

2. Характеристика соціальної ситуації розвитку у підлітковому віці. Виникнення нових потреб.

3. Проблема вікової кризи підліткового віку. Різні теоретичні підходи до пояснення сутності даної кризи та можливостей її вирішення. Структура симптомкомплексу кризи підліткового віку.

4. Спілкування, його види і функції. Інтимно-особистісне спілкування як провідна діяльність у підлітковому віці.

5. Специфіка та розвивальна роль учбової діяльності у підлітковому віці.

6. Розвиток пізнавальних процесів

7. Образ «Я» і його значення у

Рис. 2.8. Алгоритм лекційного заняття освітнього компоненту «Вікова педагогіка» на тему: «Психологічні особливості підліткового віку»

У зв'язку із тривалим перебуванням на дистанційному навчанні кафедру педагогіки було також проведено опитування щодо організації віртуального освітнього середовища.

Так, за даними опитування «більшість опитаних студентів вважають дистанційну освіту менш якісною порівняно з очним навчанням, проте більш комфортно порівняно з денною формою. Більшість студентів (70%) вважають, що вчиться звичайним способом цікавіше, тому що є присутнім особисте спілкування з викладачами, а 30% вважають, що дистанційне навчання - це допоміжна форма навчання.

На основі отриманих результатів можна сказати, що необхідно підвищувати рівень володіння викладачами засобами інформаційних і комунікаційних технологій для того, щоб вони створювали цікаві дистанційні курси (наприклад, замінити текстовий варіант лекцій на відеоформат) і постійно підтримували зв'язок з студентами. Щоб отримати зворотній зв'язок,

зрозуміти, що думають, відчувають студенти, викладачеві слід шукати способів активізації аудиторії, мотивування студентів до подальшого навчання» [40].

Отже, аналізуючи досвід кафедри педагогіки НУБіП України з використання електронних навчальних курсів у процесі викладання

педагогічних дисциплін можна сказати про те, що складнощами, з якими педагогічний колектив зіткнувся при реалізації програм у форматі дистанційного навчання стала необхідна велика мотивація учнів.

Підтримувати високий темп навчання без контролю зі сторони вдається не всім студентам, також не розвивається комунікабельність, що є передовою навичкою спеціалістів педагогічного профілю.

Також серед складнощів при дистанційному навчанні можна виділити зменшений особистий контакт студентів один з одним і викладачами,

недостатня комп'ютерна грамотність, відсутність або неякісність комп'ютерної техніки, проблеми із доступом до мережі Інтернет, недостатня кількість практичних знань.

Навіть найсучасніші технології не зможуть замінити майбутнім фахівцям відпрацювання практичних навичок, особливо за програм підготовки кваліфікованих робітників.

Серед успіхів педагогічного колективу та студентів при дистанційному навчанні можна виділити наступне: викладачі динамічно підтягнули знання та

навички використання ІК-технологій, викладач має змогу персонально працювати з кожним студентом, поставлені питання завжди розшифровуються

і розбираються зі студентом, а навчання дистанційно допомагає деяким неуспішним студентам «заявити» про себе при відповідному типі характеру,

більше часу залишається на саморозвиток та становлення особистості, використання відеоуроків дозволяє запам'ятати більше інформації, ніж

читання лекцій на заняттях, через можливість відпочинку у будь-який момент лекції, батьки мають доступ наочно дізнатися про успіхи свого сина чи доньки.

У перспективі вважаємо за необхідне використовувати технології дистанційного навчання у реалізації програм вищої освіти, у частині вивчення навчальних дисциплін успішним студентам, які бажають оволодіти дисципліну глибше, або працюючим студентам.

Наголошуємо на можливості проводити онлайн-конференції на цікаві теми, орієнтовані на педагогічну спільноту та студентську аудиторію не лише в межах власного закладу освіти, а й району, міста, регіону, країни та між країнами.

Таким чином, можна сказати про те, досвід кафедри педагогіки НУБіП України з використання електронних навчальних курсів у процесі викладання педагогічних дисциплін має позитивну динаміку та можливості для подальшого розвитку викладання у дистанційному форматі.

2.3. Особливості контролю та оцінювання результату навчання у процесі викладання педагогічних дисциплін із використанням

електронних навчальних курсів

Фонд оцінних засобів для проведення проміжної атестації студентів з дисципліни (модуля) або практики, що входить до складу робочої програми дисципліни (модуля) або програми практики, включає:

- перелік компетенцій із зазначенням етапів їх формування у процесі оволодіння освітньої програми;
- опис показників та критеріїв оцінювання компетенцій на різних етапах їх формування, опис шкал оцінювання;
- типові контрольні завдання або інші матеріали, необхідні для оцінки знань, умінь, навичок та (або) досвіду діяльності, що характеризують етапи формування компетенцій у процесі оволодіння освітньої програми;

методичні матеріали, що визначають процедури оцінювання знань, умінь, навичок та (або) досвіду діяльності, що характеризують етапи формування компетенцій [33].

Для кожного результату навчання з дисципліни (модулю) чи практики

організація визначає показники та критерії оцінювання сформованості компетенцій на різних етапах їх формування, шкали та процедури оцінювання. Фонд оціночних засобів для підсумкової (державної підсумкової) атестації

включає:

перелік компетенцій, якими мають опанувати студенти в результаті освоєння освітньої програми;

- опис показників та критеріїв оцінювання компетенцій, а також шкал оцінювання;

типові контрольні завдання чи інші матеріали, необхідні оцінки результатів освоєння освітньої програми;

- методичні матеріали, що визначають процедури оцінювання результатів освоєння освітньої програми.

Світовий досвід констатує дедалі більшу роль застосування у вищій школі тестових форм контролю. Це з необхідністю отримання кількісних оцінок якості навчання. Питання забезпечення якості вищої освіти та розробки процедур її визначення висвітлено в основних положеннях Берлінського

комюніке, прийнятого на нараді міністрів країн – членів Болонської угоди в Берліні у 2003 р.:

- забезпечення якості вищої освіти – безперечна основа становлення європейського освітнього простору;

підтримка подальшого розвитку систем забезпечення якості на університетському, національному та європейському рівнях;

- необхідність розробки загально визначених критеріїв та методик забезпечення та контролю якості;

відповідальність за якість навчання покладається на університет [45].

На цій зустрічі міністри звернулися до ENQA (європейська мережа національних агентств із забезпечення якості навчання) із проханням розробити на загальноєвропейському рівні узгоджений набір стандартів, процедур та правил забезпечення якості вищої освіти.

У зв'язку з цим останніми роками проблеми тестового контролю знань (педагогічним тестам) приділяється значна увага і в українській вищій школі, про що свідчить велика кількість наукових публікацій з методики підготовки та проведення тестування. Педагогічні тести допомагають отримати більш об'єктивні оцінки рівня знань, умінь, навичок, перевірити відповідність заданим стандартам вимог щодо підготовки випускників вузів, виявити прогалини у навчанні студентів.

«Педагогічний тест (ПТ) – це система завдань специфічної форми і певного змісту, розташованих в порядку зростаючої складності, створеної з метою об'єктивної оцінки рівня підготовленості студентів»

З визначення слід, що педагогічний тест доцільно розглядати не як звичайну сукупність завдань, бо як систему, що володіє двома головними системними факторами: змістовним складом тестових завдань, що утворюють оптимальну цілісність, та наростанням складності від завдання до завдання» [54].

В даний час тестування проводять на комп'ютерах з використанням спеціального програмного забезпечення, яке дозволяє створювати тестові завдання, формувати їх тести залежно від педагогічних завдань, отримувати статистично оброблені результати.

Переваги комп'ютерного тестування очевидні:

- Об'єктивність;
- Швидкість оцінки;
- Легкість підготовки контрольних тестів;
- Можливість постійного поповнення та коригування банку тестів;

□ Можливість контролювати одночасно великі групи студентів; □
 Аналіз якості відповідей [54].
 Програмне забезпечення значно полегшує та спрощує власне процедуру

тестування, але не знімає з викладача відповідальності за найголовніше –

якісну підготовку як тестових завдань, так і їх баз тестових завдань.

При підготовці тестових завдань доцільно слідувати методологічним вимогам до програмно-дидактичних тестових матеріалів та технологій

комп'ютерного тестування, розробленим Міністерством освіти України і досі

зберігає своє важливе значення.

Крім того, рекомендується використовувати у тесті завдання, представлені у різних тестових формах.

Тестове завдання має відповідати цілій низці вимог:

– основні терміни мають бути явно та ясно визначені,
 – зміст завдання має бути орієнтовано отримання від тестованого однозначного укладання;

– не повинно містити завдань, які вимагають від студентів розгорнутих висновків;

– не повинно відображати суб'єктивної думки або розуміння окремого автора;

– для конструювання тестових ситуацій необхідно застосовувати різноманітні форми їх подання, а також графічні та мультимедійні компоненти;

– кількість слів не повинна перевищувати 10-12, якщо при цьому не спотворюється понятійна структура тестової ситуації;

– завдання повинні формулюватися у вигляді згорнутих коротких суджень;

– формулювання має бути виражене в оповідальній формі (запитання виключається);

не слід уникати прийменників, вступних слів чи речень (невірно: до понять..., вірно: поняттями...);

- не повинно містити повторів, подвійних заперечень та сленгу;
- не повинно містити дієслів наказового способу (виберіть, обчисліть, вкажіть тощо).

Тестові завдання об'єднуються до бази тестових завдань (БТЗ). Кількість завдань у ній має перевищувати довжину тесту, що формується на його основі,

не менше ніж у 10 разів [54].

Оформлена база тестових завдань повинна містити інформацію про змістовну частину:

- цілі застосування тесту;
- предметну галузь;

авторський колектив;

- структуру та специфікації тесту;
- датах експертизи, сертифікації та затвердження БТЗ.

А також інформацію про якісні показники БТЗ:

- змістовну валідність;
- категоріях проблем тестових суджень.

До технологій комп'ютерного тестування також висувуються певні базові вимоги. Процес тестування має забезпечувати:

- Дружність інтерфейсу до тестованого;
- Можливість ініціювання діалогу з боку тестованого, самостійного регулювання темпу тестування;

- Можливість повернення до раніше пропущених тестових завдань;

- Пристосування (адаптацію) категорії міри проблеми тестових ситуацій до рівня знань тестованого;

- Оцінку рівня досягнень студента за результатами його відповідей на тестові завдання;

- Автоматичну реєстрацію результатів, ведення протоколу відповідей тестованих;
- Автоматичне формування протоколів тестових випробувань.

Інструментальне середовище тестування має забезпечувати:

- можливість введення, збереження та модифікації змісту тестових завдань із різних галузей знань;
- наявність гнучкої шкали оцінки;
- раціональне управління (адаптацію та оцінку) процесом тестових випробувань;
- автоматичне роздрукування протоколів тестових перевірок;
- можливість формування безлічі композицій тестів з урахуванням вимог ОПІ до рівня навчання студентів, а також за завданням викладача [54].

База тестових завдань повинна відповідати структурі робочої програми дисципліни і має бути сформована так, щоб забезпечити виявлення складу

знань та умінь, що формуються конкретно навчальною дисципліною

відповідно до вимог ОПІ, зазначених у робочій програмі. Крім того, тестові завдання мають охоплювати усі частини навчальної дисципліни. У цьому випадку БТЗ матиме змістовну валідність – головний показник, що характеризує її якість. Це означає, що база точно і повно відображає всю

сукупність дидактичних одиниць, що становлять зміст цієї навчальної дисципліни [54].

Екзамени, заліки та диференційовані заліки проводяться відповідно до вимог «Положення про екзамени та заліки в Національному університеті біоресурсів і природокористування України» (2019 р).

Використовується рейтингова форма контролю після закінчення логічно завершеної частини лекційних та практичних занять (модуля) з певної дисципліни. Її результати враховуються під час виставлення підсумкової

оцінки. Рейтинг студента із засвоєння навчальної дисципліни складається з рейтингу з навчальної роботи – 70 балів та рейтингу з атестації – 30 балів. Таким чином, на оцінювання засвоєння змістових модулів, на які поділяється навчальний матеріал дисципліни, передбачається 70 балів [44].

Висновки до другого розділу

У другому розділі роботи проаналізовано навчальний план підготовки, складеного на основі освітньо-професійної програми для здобувачів освіти за спеціальністю «015 Професійна освіта» (015.37 Аграрне виробництво, переробка сільськогосподарської продукції та харчові технології) першого (бакалаврського) рівня вищої освіти.

Визначено, що дисципліна «Вікова педагогіка» входить до циклу обов'язкових дисциплін (5 кредитів ЄКТС – 150 годин), вивчається на 3 курсі (6 семестр) та передбачає написання курсової роботи та складання екзамену.

З'ясовано, що кафедрою педагогіки НУБіП України активно реалізується використання електронних навчальних курсів у процесі викладання педагогічних дисциплін на базі E-learning – навчально-інформаційного порталу університету. У період дистанційного навчання освітній процес забезпечується повноцінно.

Екзамени, заліки та диференційовані заліки проводяться відповідно до вимог «Положення про екзамени та заліки в Національному університеті біоресурсів і природокористування України» (2019 р.) та зазначені у освітньо-професійній програмі, затвердженій Протоколом № 9 від «28» квітня 2021 р. засіданням вченої ради НУБіП України та введеної в дію з 1 вересня 2021 р.

РОЗДІЛ 3. МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ВІКОВА ПЕДАГОГІКА» ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ ЕЛЕКТРОННИХ НАВЧАЛЬНИХ КУРСІВ

3.1. Методика організації і проведення занять з дисципліни «Вікова педагогіка» на базі електронного навчального курсу Elearn

Навчально-інформаційний портал НУБіП України Elearn є самостійною освітньою платформою університету та забезпечує оперативну підтримку зв'язку між викладачем та студентами. В умовах світової пандемії 2020, дистанційного та змішаного формату навчання студентів НУБіП України, даний навчальний портал забезпечив неперервність отримання здобувачами освіти знань на високому рівні.

Характеризуючи, даний навчально-інформаційний портал, слід зазначити, що він створений на основі модульного об'єктно-орієнтованого динамічного навчального середовища. Це відкрита система управління навчанням, орієнтована на організацію взаємодії між викладачем та студентами, розроблено на PHP з використанням SQL-бази, має модульну архітектуру, що дозволяє легко розгалужувати можливості [48].

Дана система має автоматизоване управління навчанням та користується попитом більше ніж в 30000 навчальних закладів світу, перекладена на більше, ніж 80 мов світу.

Ресурси даного порталу дозволяють розробляти, проектувати та керувати навчальними ресурсами. Викладач має можливість самостійно створювати, редагувати, контролювати доступ студентів до необхідних курсів та розділів, встановлювати часові обмеження на виконання певних видів робіт. Даний функціонал дозволяє забезпечити неперервність отримання знань студентами не залежно від форми навчання, дотримуватися часових меж та академічної доброчесності.

Дистанційний курс системи Moodle має широкий спектр управління освітнім контентом. Він має розгалужену систему навчальних елементів, зокрема: лекції, практичні заняття, форум для обговорення, можливості коментування робіт та надання зворотнього зв'язку студенту щодо якості його роботи. Для урізноманітнення форм і засобів навчального середовища завжди відкрита можливість додання необхідних тестових файлів, презентацій, відео роликів, схем, графіків тощо.

Процес оцінювання знань студентами системою управління Moodle забезпечується за допомогою окремих модулів, який складається із тестів різних варіацій: на вибір однієї правильної відповіді; декількох правильних відповідей; встановлення відповідностей, надання розгорнутої відповіді, есе тощо. Налаштовуючи питання, викладач має можливість завантажити їх до

банку питань, корегуючи розділи, до яких вони відносяться. За рахунок рандомізації системи опитування, кожен студент проходячи тест, отримує питання, які не збігаються із питаннями інших учасників тестування. Це дозволяє зробити систему оцінювання знань студентів прозорою та чесно.

Система налаштована на зберігання поточних оцінок кожного студента та автоматичного обрахування результатів тесту, що заощаджує час на перевірці робіт.

Журнал оцінок дозволяє і студентам, і викладачам, відстежувати рівень навчальної діяльності кожного студента, підбивати підсумки за модулі та загалом, за дисципліну.

Таким чином, система Moodle – це система інформаційного освітнього середовища, орієнтована на забезпечення інтерактивної взаємодії між учасниками освітнього процесу, як при дистанційній, так і при очній формі навчання [48].

Програма та структура навчальної дисципліни «Вікова педагогіка» для студентів денної форми навчання ОС Бакалавр, спеціальності 015.37 «Професійна освіта. Аграрне виробництво, переробка сільськогосподарської

продукції та харчові технології» складається із наступних розділів та тем лекційних занять:

Змістовий модуль 1. Вікова періодизація в педагогіці.

Лекційні заняття: «Вступ до вікової педагогіки», Теоретичні основи вікової педагогіки», «Психологічні особливості новонародженого та немовляти», «Психологічні особливості дітей раннього віку», «Психологічні особливості дітей дошкільного віку», «Психологічні особливості дітей молодшого шкільного віку», «Психологічні особливості підліткового віку», «Психологічні особливості юності», «Психологічні особливості дорослості», «Психологічні особливості старості».

Змістовий модуль 2. Особливості педагогічної діяльності з урахуванням вікових особливостей.

Лекційні заняття: «Взаємозв'язок вікової педагогіки та психології», «Теоретичні основи педагогічної психології», «Психологія учіння», «Психологія навчання», «Психологія виховання», «Педагогічне управління психічним та особистісним розвитком учня», «Психологія педагогічної діяльності та особистості вчителя», «Педагогічна психологія аномальних та екстремальних випадків».

Згідно тлумачення словника педагогічних термінів, лекція — це метод навчання, що передбачає використання попереднього досвіду студентів з певної галузі знань і на основі цього залучення їх за допомогою діалогу до усвідомлення нових явищ, понять або відтворення вже набутих [5757].

Лекційне заняття, за вимогами, незалежно від форми його проведення (очне, дистанційне, змішане) має свої вимоги та структуру.

Вимоги до проведення лекції:

- створення психологічно-комфортної атмосфери взаємодії зі студентами, атмосфери співробітництва та спільного міркування;

дотримання лектором педагогічного такту, вияв уважного, позитивного ставлення до студентів; науковість та інформативність викладання, застосування сучасних наукових підходів;

- доказовість, аргументованість викладу основних положень;

логічність, послідовність, системність висвітлення змісту навчальної інформації;

- доступність, ясність, чіткість пояснення, інтерпретації наукових положень; включення у зміст актуальних соціальних, моральних

проблем, інформації, значущої для професійної діяльності, особистісного розвитку студентів;

- активізації мислення студентів, опора на їхній життєвий досвід; емоційність викладу навчального матеріалу;

- застосування аудіовізуальних засобів, дидактичних матеріалів [31].
За структурними компонентами, лекційне заняття складається із:

1. Вступ – введення, яке визначає тему, план і мету лекції.

Воно покликане зацікавити і налаштувати аудиторію, обґрунтувати, в чому полягає предмет лекції та її актуальність, основна ідея, зв'язок з попередніми і наступними заняттями, її основні питання. За дидактичними вимогами, вступ повинен бути коротким і цілеспрямованим.

2. Виклад змісту, основна частина лекції, в якій реалізуються науковий зміст теми, всі головні вузлові питання, наводяться вся система доказів з використанням найбільш доцільних методичних прийомів.

У ході викладу застосовуються всі форми і способи судження, аргументації та докази. Кожне теоретичне положення має бути обґрунтовано і доведено, що наводяться формулювання і визначення повинні бути чіткими, насиченими глибоким змістом. Усі докази та роз'яснення спрямовані на досягнення поставленої мети, розкриття основної ідеї, змісту і наукових висновків. Кожне навчальне питання

закінчується короткими висновками, логічно підводять слухачів до наступного питання лекції.

Кількість питань в лекції, як правило, складає від двох до чотирьох.

Поділ складних питань для осмислення студентами доцільніше розбивати на підпитання. Даний прийом буде сприяти полегшенню викладу та засвоєнню матеріалу здобувачами.

3. Висновок узагальнює в коротких формулюваннях основні ідеї лекції, логічно завершуючи цілісність. Також, доречним будуть рекомендації студентам щодо окремих питань лекції, винесених на самостійне опрацювання [39].

У рамках проведення нашого дослідження, нами було розроблено та апробовано методику викладання двох лекційних занять першого змістового модуля «Вікова періодизація в педагогіці» навчальної дисципліни «Вікова педагогіка» із застосуванням електронного навчального курсу Elearn.

План першого розробленого нами заняття «Взаємозв'язок вікової педагогіки та психології» (Додаток А) включає в себе наступні підтеми:

1. Вікова педагогіка: зміст, предмет та об'єкт. Історія розвитку науки.
2. Методи вікової педагогіки.
3. Завдання вікової педагогіки.
4. Практичні завдання дисципліни.
5. Категоріальний апарат вікової педагогіки.
6. Чинники психічного розвитку.
7. Закономірності психічного розвитку.

Основне, що мають засвоїти студенти з цього заняття, це те, що вікова педагогіка є незалежною дисципліною з підґрунтям досліджень психологопедагогічних наук. Також студенти ознайомлюються із історичною періодизацією розвитку даної науки, передовими вченими та їх відкриттями в даній галузі, методами дослідження, предметом та об'єктом науки та термінологічним апаратом.

План другого заняття «Психологічні особливості юності» (Додаток Б), включає в себе наступні підтеми:

1. Соціальна ситуація розвитку в ранній юності.
2. Новоутворення раннього юнацького віку.
3. Показники соціально-психологічної готовності випускника школи до самостійного життя.
4. Соціальна ситуація розвитку в період зрілої юності.

Акцент даного навчального матеріалу робиться на розкритті сутності чинників соціальної, психологічної та анатомо-морфологічної сфери новоутворень юнацького віку.

Студентам заздалегідь повідомляється тема наступної лекції, надається доступ до матеріалів з цієї теми на «Elearn», щоб вони мали змогу завчасно підготуватися та розглянути найбільш складні для себе питання.

Програма та структура навчальної дисципліни «Вікова педагогіка» для студентів денної форми навчання ОС Бакалавр, спеціальності 015.37 «Професійна освіта. Аграрне виробництво, переробка сільськогосподарської продукції та харчові технології» складається із наступних тем практичних занять:

1. Історія розвитку вікової психології;
2. Методи дослідження психологічних особливостей новонароджених та немовлят;
3. Методи дослідження психологічних особливостей дітей раннього віку;
4. Методи дослідження психологічних особливостей дошкільників;
5. Методи дослідження психологічних особливостей молодших школярів;
6. Методи дослідження психологічних особливостей підлітків;
7. Методи дослідження психологічних особливостей юнаків;

8. Методи дослідження психологічних особливостей дорослих людей;
9. Методи дослідження психологічних особливостей людей похилого віку;

10. Методи дослідження психологічних особливостей учіння, навчання, виховання;

11. Історія розвитку педагогічної психології;
12. Аналіз актуальних питань психології учіння;

13. Аналіз актуальних питань психології навчання;

14. Аналіз актуальних питань психології виховання;

15. Аналіз актуальних питань психології педагогічного управління, психічним та особистісним розвитком учня;

16. Аналіз актуальних питань психології педагогічної діяльності та особистості;

17. Аналіз актуальних питань педагогічної психології аномальних та екстремальних випадків.

Практична робота – один із видів навчальної діяльності, в основі якого – застосування учнями знань, умінь та навичок у ситуаціях, наближених до життєвих.

Згідно тлумачення словника педагогічних термінів, практичне заняття – це метод навчання, що передбачає використання попереднього досвіду студентів з певної галузі знань і на основі цього залучення їх за допомогою діалогу до усвідомлення нових явищ, понять або відтворення вже набутих [57].

Зазначимо, що єдиної методики практичного заняття не існує, бо кожен навчально-педагогічний працівник має широкі межі творчої реалізації. Однак, загальних вимог до організації та проведення практичного заняття дотримуються всі. Практичне заняття проводиться орієнтуючись на наступну послідовність: вступ, пояснення алгоритму діяльності, безпосередньо, сама

практична частина заняття та заключний етап-підбиття підсумків, оцінювання навчальної діяльності.

Вступ повинен налаштувати студентів на необхідний психологоемоційний стан сприйняття навчального матеріалу та активного включення у процес практичної роботи. На даному етапі є доречним нагадати основні вимоги та правила щодо виконання роботи.

Після проведення вступної частини практичного заняття, надання роз'яснення та відповідей на хвилюючі питання студентів, переходять власне до самої практичної роботи. На практичні заняття, зазвичай, виносяться питання лекційного курсу та/або ті питання, які не встигли розібрати під час лекції. Питання носять індивідуальний характер, під час розгляду яких, кожен студент має можливість проявити свою творчість та креативність щодо вивчення питання. Питання практичних занять орієнтуються на можливість студентів застосовувати набуті теоретичні знання на практиці та слугують викладачу індикатором рівня засвоєння навчального матеріалу.

Заключна частина практичного заняття розрахована на підбиття підсумків, узагальнення результатів спільної діяльності студентів та викладачів та оцінювання результатів діяльності.

У рамках проведення нашого дослідження, нами було розроблено та апробовано методику викладання двох практичних занять першого змістового модуля «Вікова періодизація в педагогіці» навчальної дисципліни «Вікова педагогіка» із застосуванням електронного навчального курсу Elearn.

План першого розробленого нами заняття «Вступ до вікової педагогіки. Теоретичні основи вікової педагогіки» (Додаток В) включає в себе наступні завдання для опрацювання:

1. Предмет, об'єкт вікової та педагогічної психології. Місце вікової та педагогічної у системі психолого-педагогічних наук.
2. Міжпредметні зв'язки вікової та педагогічної психології з іншими науками.

3. Функції і завдання вікової та педагогічної психології.
4. Основні розділи вікової та педагогічної психології.
5. Історія розвитку вікової та педагогічної психології та основні етапи її становлення, як науки.

Акцент навчальної мети даного заняття полягає в розширенні знань студентів про особливості даної науки та реалізації вміння застосовувати набуті знання у ході теоретичної підготовки на практиці (Рис 3.1).

Практична робота №1. Вступ до вікової педагогіки.
Теоретичні основи вікової педагогіки.

Відкрито з: п'ятниця, 27 серпня 2021, 00:00

Практична робота №1. Вступ до **вікової** педагогіки. Теоретичні основи вікової педагогіки.

Мета: Ознайомити студентів із предметом, завданнями вікової педагогіки. Дослідити історію розвитку вікової педагогіки та її етапи **становлення** як науки.

Завдання практичної роботи:

Завдання № 1. Предмет, об'єкт, вікової та педагогічної психології. Місце вікової та педагогічної психології і педагогіки у системі психолого-педагогічних наук.

Завдання № 2. Міжпредметні зв'язки вікової та педагогічної психології з іншими науками.

Завдання № 3. Функції і завдання вікової та педагогічної психології.

Завдання № 4. Основні розділи вікової та педагогічної психології.

Завдання № 5. Історія розвитку вікової психології та основні етапи становлення педагогічної психології.

Завдання для індивідуальної роботи:

1. Поясніть, які фактори впливають на наше уявлення про **розвиток** людини.
2. Чи є спільним об'єкт дослідження у віковій та педагогічній психології? Дайте обґрунтовану відповідь.
3. Побудуйте схему взаємозв'язку вікової та педагогічної психології з іншими галузями психології.
4. Чим відрізняються предмет вивчення вікової від педагогічної психології?
5. Яку роль відіграла дитяча психологія у становленні вікової психології?
6. Який вплив оказала наука педологія на **формування** вікової психології?
7. Який вплив оказала наука педологія на становлення вікової психології?

Рис. 3.1. Алгоритм практичного заняття освітнього компоненту «Вікова педагогіка» на тему: «Вступ до вікової педагогіки. Теоретичні основи вікової педагогіки»

Зауважимо, що дане практичне заняття містить додаткові індивідуальні завдання для студентів, критерії оцінювання роботи та список рекомендованої літератури щодо самостійної підготовки студентів.

План другого розробленого нами заняття «Психологічні особливості розвитку юнаків» (Додаток Г) включає в себе наступні завдання для опрацювання:

1. Особливості розвитку у ранньому юнацькому віці. Завершення фізичного дозрівання організму.

2. Соціальна ситуація розвитку, основні протиріччя віку

3. Навчально-професійна діяльність як провідний вид діяльності. Формування пізнавальних та професійних інтересів, професійне самовизначення.

4. Особливості розумового розвитку старшокласників.

5. Особистісне становлення: набуття почуття особистісної totoжності й цілісності та психосексуальної ідентичності, формування світогляду й етичних переконань, цінностей та ідеалів, життєвих планів. Відкриття власного внутрішнього світу, усвідомлення себе як члена суспільства, свого місця й призначення в житті.

6. Особливості розвитку характеру, емоційно вольової сфери, здібностей юнаків.

7. Спілкування й дружба. Засвоєння продуктивних прийомів спілкування та розвиток мовлення. Потреба в спілкуванні з кумиром та референтною групою.

8. Особливості юнацького кохання. Підготовка до сімейного життя.

9. Криза 17 років.

10. Загальні особливості зрілої юності. Соціальна ситуація розвитку у період зрілої юності. Суперечності студентського віку.

11. Психофізіологічні особливості й суспільна поведінка студентства як соціальної групи. Мотиви вступу до вищого навчального закладу й стиль студентського життя.

Алгоритм даного заняття полягає в поглибленні знань студентів, отриманих під час лекційного заняття, про особливості розвитку вікової групи юнаків, зокрема, анатомо-фізіологічні особливості, соціальні та психологічні, новоутворення даного віку та провідний тип діяльності (Рис. 3.2.).

Головна Особистий кабінет Мої курси Цей курс Всі курси Розклад Бібліотека

Практична робота №9 «Психологічні особливості розвитку юнаків»

Відкрито з: четвер, 15 квітня 2021, 00:00

I. Питання, які виносяться на практичне заняття:

1. Особливості розвитку у ранньому юнацькому віці. Завершення фізичного **дозрівання** організму.
2. Соціальна ситуація розвитку, основні протиріччя **віку**.
3. Навчально-професійна діяльність як провідний вид діяльності. **Формування** пізнавальних та професійних інтересів, професійне самовизначення.
4. Особливості розумового розвитку старшокласників. Основні **новоутворення**.
5. Особистісне **становлення**: набуття почуття особистісної тотожності й цілісності та психосексуальної ідентичності, формування світогляду й етичних переконань, цінностей та ідеалів, життєвих планів. Відкриття власного внутрішнього світу, усвідомлення себе як члена суспільства, свого місця й призначення в житті.
6. Особливості розвитку характеру, емоційно-вольової сфери, здібностей юнаків.
7. Спілкування й дружба. Засвоєння продуктивних прийомів спілкування та **розвиток** мовлення. Потреба в спілкуванні з кумиром та референтною групою.
8. Особливості юнацького кохання. Підготовка до сімейного життя.
9. Криза 17 років.
10. Загальні особливості зрілої юності. Соціальна ситуація розвитку у період зрілої юності. Суперечності студентського віку.
11. Психофізіологічні й когнітивні процеси, емоційна сфера, духовно-моральна спрямованість особистості.
12. Психологічні особливості й суспільна поведінка студентства як соціальної групи. Мотиви вступу до вищого навчального закладу й стиль студентського життя.

Навігація

- Особистий кабінет
- Головна
- Навчальний портал НУБіП
- Мої курси
 - Докладніше...
 - Курси
 - Факультети
 - ННІ енергетики, автоматики і енергозбереження
 - ННІ лісового і садово-паркового господарства
 - ННІ неперервної освіти і туризму
 - Аграрного менеджменту
 - Агробіологічний
 - Ветеринарної медицини
 - Гуманітарно-педагогічний
 - Бакалаври
 - Жур
 - Активация Windows
 - МВ
 - активировать Windows
 - ТВ
 - постры
 - ІнМова(ПО).VII-VIII

Рис. 3.2. Алгоритм практичного заняття освітнього компоненту «Вікова

педагогіка» на тему: «Психологічні особливості розвитку юнаків» Студентам

заздалегідь повідомляється тема наступних практичних занять, заздалегідь надається доступ до матеріалів з теми практичних занять на платформі «Elearn», для своєчасної підготовки та опрацювання питань практичної роботи.

3.2. Особливості методів викладання дисципліни «Вікова педагогіка» в умовах дистанційного навчання за допомогою електронного

навчального курсу Elearn

Слід зазначити, що в межах нашого магістерського дослідження нами було методично створено та проведено два лекційних та практичних заняття з дисципліни «Вікова педагогіка» засобами електронного навчального порталу Elearn.

Перед проведенням дослідження, нами була висунута наукова гіпотеза, що методика проведення даних занять із використанням електронного порталу

Elearn буде сприяти підвищенню навчальної мотивації студентів та зацікавленості до вивчення даної дисципліни.

Нами були використані такі методи дослідження, як анкетування, спостереження, опитування, бесіда, інтерв'ювання.

В даному експерименті взяли участь студенти 2 груп спеціальності 015.37 «Професійна освіта. Аграрне виробництво, переробка сільськогосподарської продукції та харчові технології» Національного університету біоресурсів і природокористування України (45 осіб). Студентів було поділено на контрольну та експериментальні групи.

Після цього було здійснено анкетування студентів контрольної групи, яке дозволило визначити рівень їхньої вмотивованості до вивчення даної дисципліни засобами електронно-навчального курсу.

У педагогічній науці розрізняють три рівні мотивації до вивчення дисципліни, зокрема: споживацький (низький), репродуктивний (середній); продуктивний (високий).

У контрольній групі брало участь 20 студентів, а в експериментальній – 25 студентів.

У таблиці 3.1. наведено рівні сформованості мотивації щодо вивчення освітнього компоненту «Вікова педагогіка» серед студентів, яка підтверджує позитивну динаміку з використання методики проведення занять лекційних та практичних занять за допомогою використання електронної платформи «Elearn» у студентів НУБіП України.

Таблиця 3.1

Рівні сформованості мотивації до вивчення освітнього компоненту «Вікова педагогіка» студентів спеціальності «Професійна освіта»

Рівні	Контрольна група		Експериментальна група	
	До експерименту	Після експерименту	До експерименту	Після експерименту

	осіб	%	осіб	%	осіб	%	осіб	%
Високий	4	20	4	20	8	32	5	20
Середній	13	65	14	70	15	60	15	60
Низький	3	15	2	10	8	32	5	20
Всього	20	100%	20	100%	25	100%	25	100%

Для наочності результати представимо діаграми розподілу рівнів сформованості мотивації студентів до вивчення освітнього компоненту

«Вікова педагогіка» до експерименту та після нього.

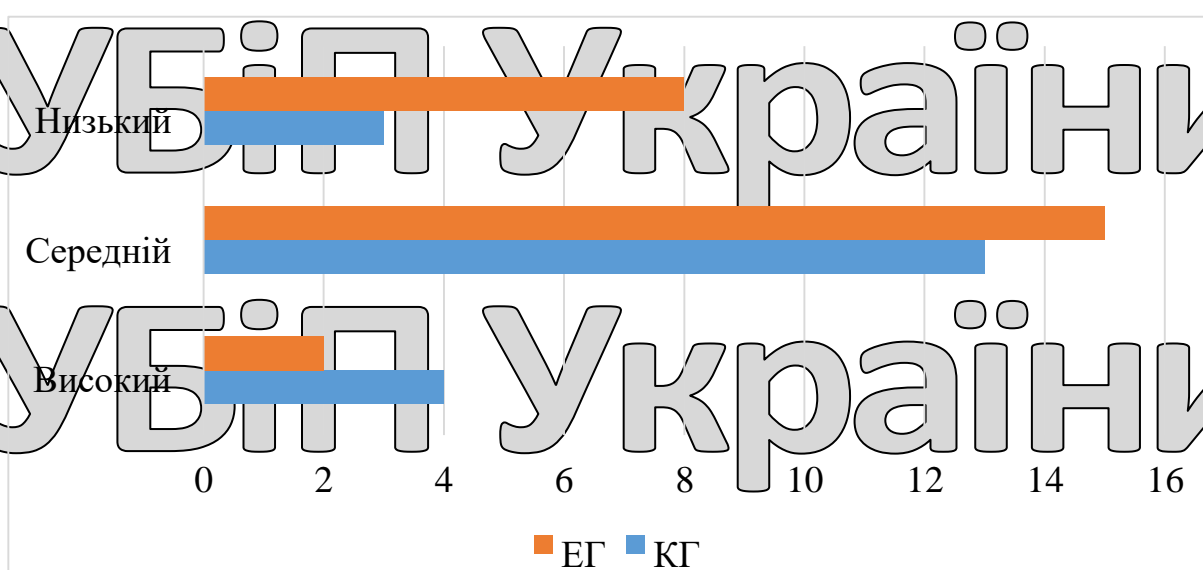

Рис. 3.3. Діаграма розподілу рівнів сформованості мотивації студентів до вивчення дисципліни «Вікова педагогіка» до проведення експерименту

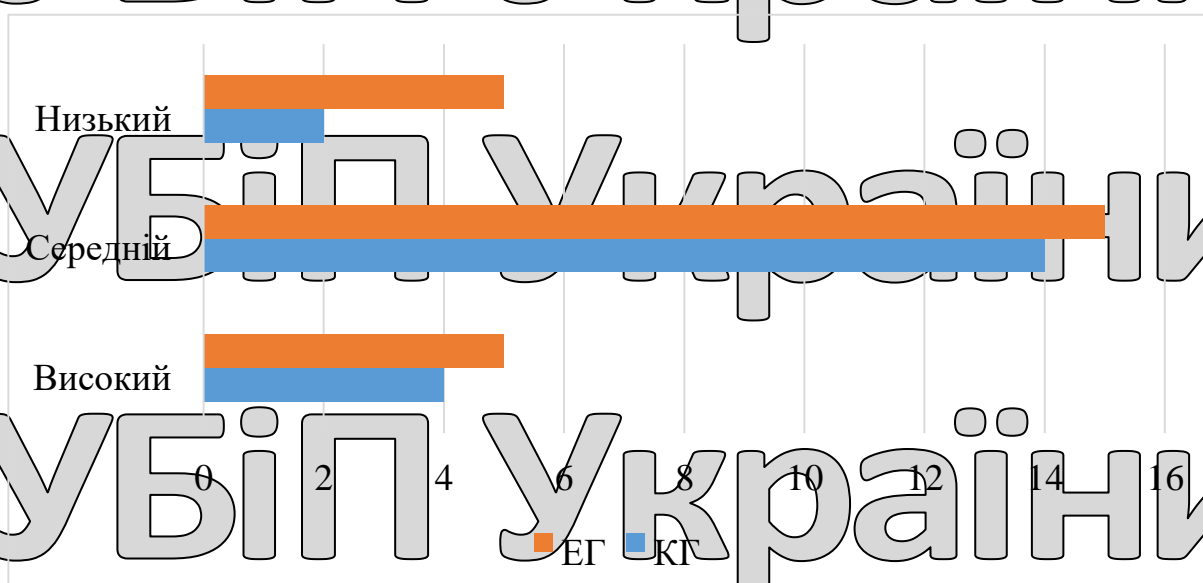

Рис. 3.4. Діаграма розподілу рівнів сформованості мотивації студентів до вивчення дисципліни «Вікова педагогіка» після проведення експерименту

Так, приріст серед студентів контрольної групи мотивації до вивчення освітньої складової «Вікова педагогіка» склав: низький +1 особа у середньому показнику (відбулося збільшення показнику); високий залишився без змін, та низький показник зменшився на 1 позицію.

Серед студентів експериментальної групи же спостерігався приріст: низький збільшився на 3 позиції; середній залишився без змін та високий критерій збільшився на три позиції.

Також подамо діаграми розподілу рівнів сформованості мотивації студентів до вивчення дисципліни «Вікова педагогіка» по групах.

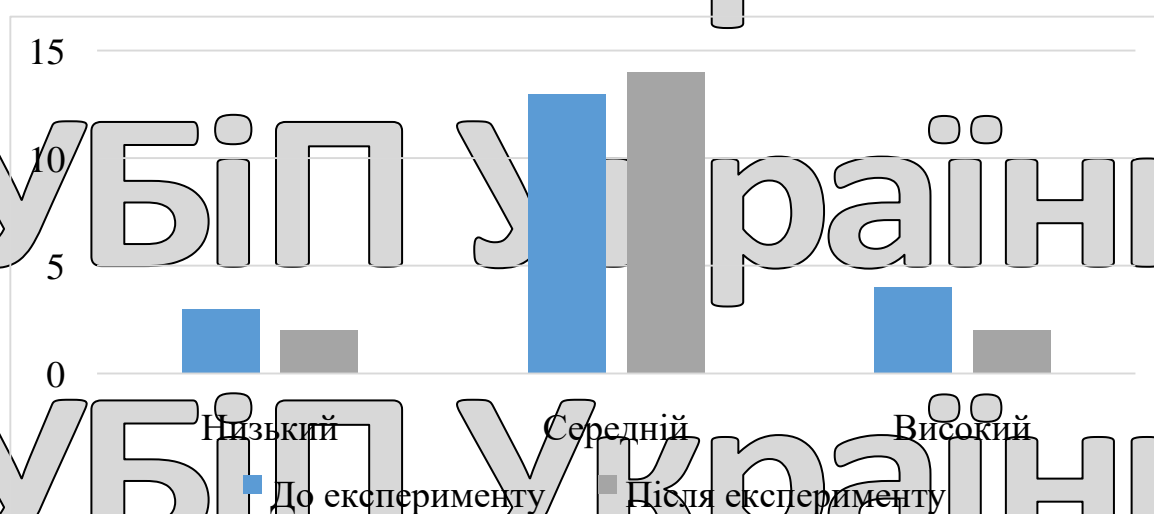

Рис. 3.5. Діаграма розподілу рівнів сформованості мотивації студентів до вивчення дисципліни «Вікова педагогіка» (контрольна група)

Збереження рівнів вмотивованості із вивчення дисципліни всередині контрольної групи говорить про те, що тримані результати дослідження є об'єктивними та не підлягали впливу під час проведення експерименту.

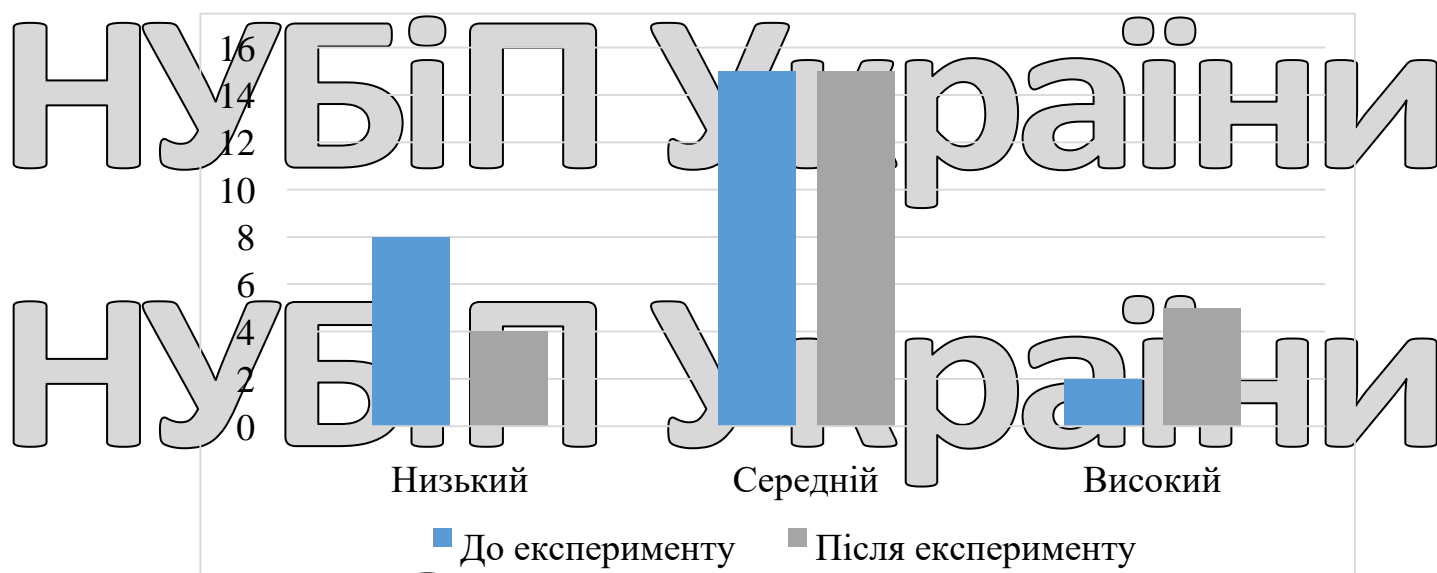

Рис. 3.6. Діаграма розподілу рівнів сформованості мотивації студентів до вивчення дисципліни «Вікова педагогіка» (експериментальна група)

Як ми бачимо, після проведення формувального етапу емпіричного дослідження спостерігаються тенденції щодо збільшення вмотивованості студентів щодо вивчення дисципліни «Вікова педагогіка» серед учасників експериментальної групи.

Розрахунки відображені у діаграмах переконують, що у переважній більшості студентів, як експериментальної, так і контрольної групи, до впровадження методики спостерігалось домінування кількості студентів із середнім рівнем мотивації щодо вивчення аспектів освітнього компоненту «Вікова педагогіка».

Наше дослідження проводилося в чотири етапи:

I. Констатувальний етап експерименту. Даний етап полягав в проведенні анкетування студентів.

На запитання «Чи знайомі ви з особливостями проведення занять за допомогою засобів електронного навчального порталу Elearn?» 78% студентів (35 осіб) відмітили, що ознайомлені з таким типом занять та тісно співпрацювали із платформою, а 22% (10 осіб) вказали, що не знають або погано володіють навичками взаємодії із порталом.

На запитання «Чи подобається вам викладання матеріалу на таких заняттях?» 49% (22 особи) відповіли, що подобається, а 51% (23 особи) вказали що не дуже подобається.

На запитання «Чи є бажання відвідувати лекційні та практичні заняття?» 36% (16 осіб) зазначили, що їм подобається відвідувати заняття, 64% (29 осіб) зазначили що їм не дуже подобається бути присутнім на заняттях.

Відповіді на запитання анкети можна відобразити у наступній діаграмі (рис. 3.7).

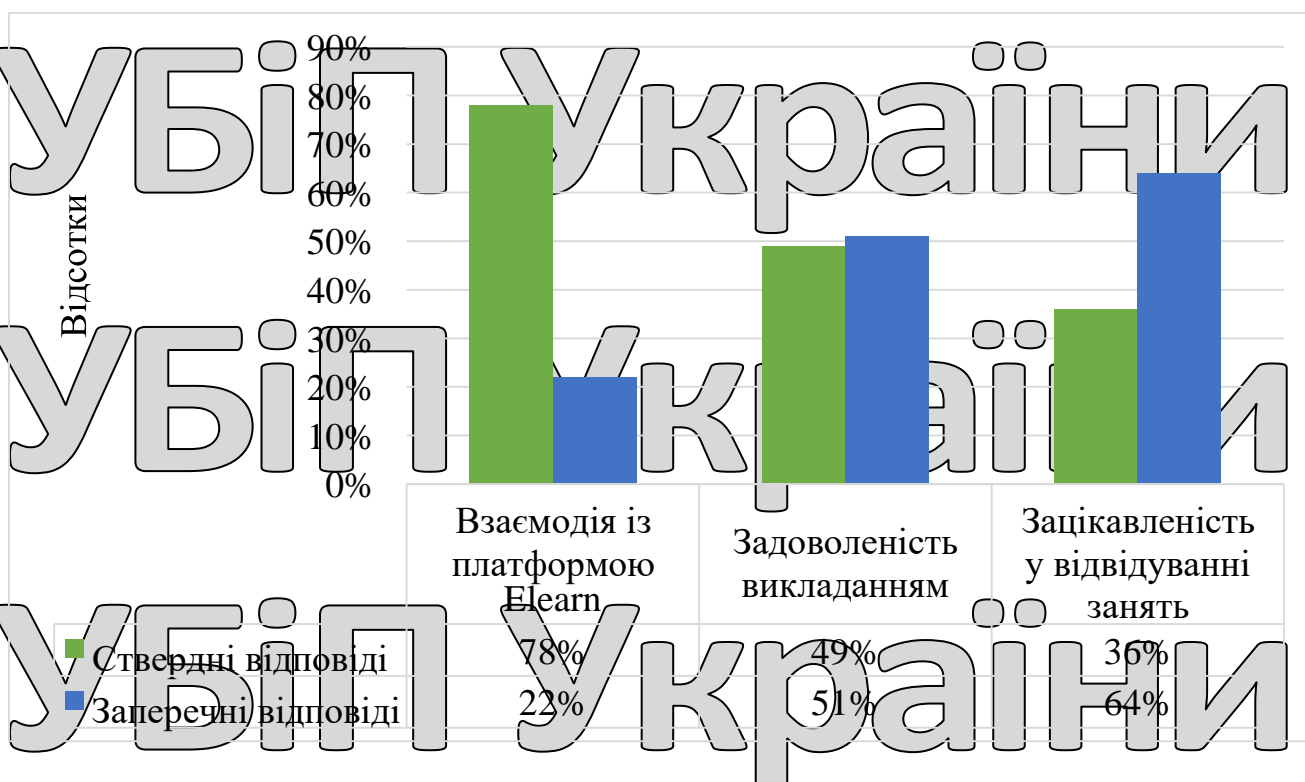

Рис. 3.7. Розподіл відповідей на запитання анкети серед учасників

опитування до проведення експерименту

II. Підготовка та проведення формувального експерименту дослідження полягали у проведенні лекційних та практичних занять з дисципліни «Вікова педагогіка».

III. Етап полягав у проведенні повторного анкетування респондентів.

На поставлене запитання «Чи сподобались вам відвідувати проведені заняття?» студенти зазначили, що 78% (35 осіб) сподобалося відвідування занять, 22% (10 осіб) вказало, що не дуже охоче відвідували заняття. Наочно дані подано на рисунку 3.8.

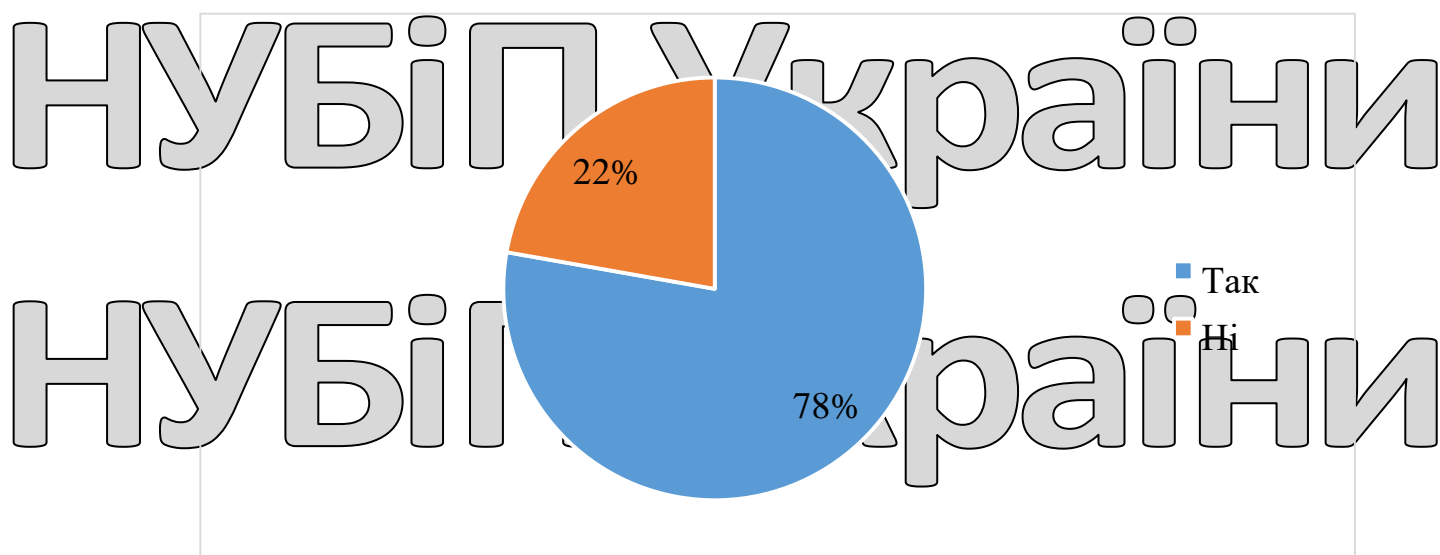

Рис. 3.8. Розподіл відповідей студентів експериментальної групи на запитання анкети «Чи сподобались вам відвідувати проведені заняття?»

Стосовно методів проведення семінарських та лекційних занять 72% респондентів заявило, що їм сподобався метод проведення даних занять, 24% вказали що не відчували суттєвої різниці із попередніми методами, а 4% зазначило, що їм не сподобалися лекції та практичні заняття із використанням засобів електронного навчального порталу Elearn (рис. 3.9).

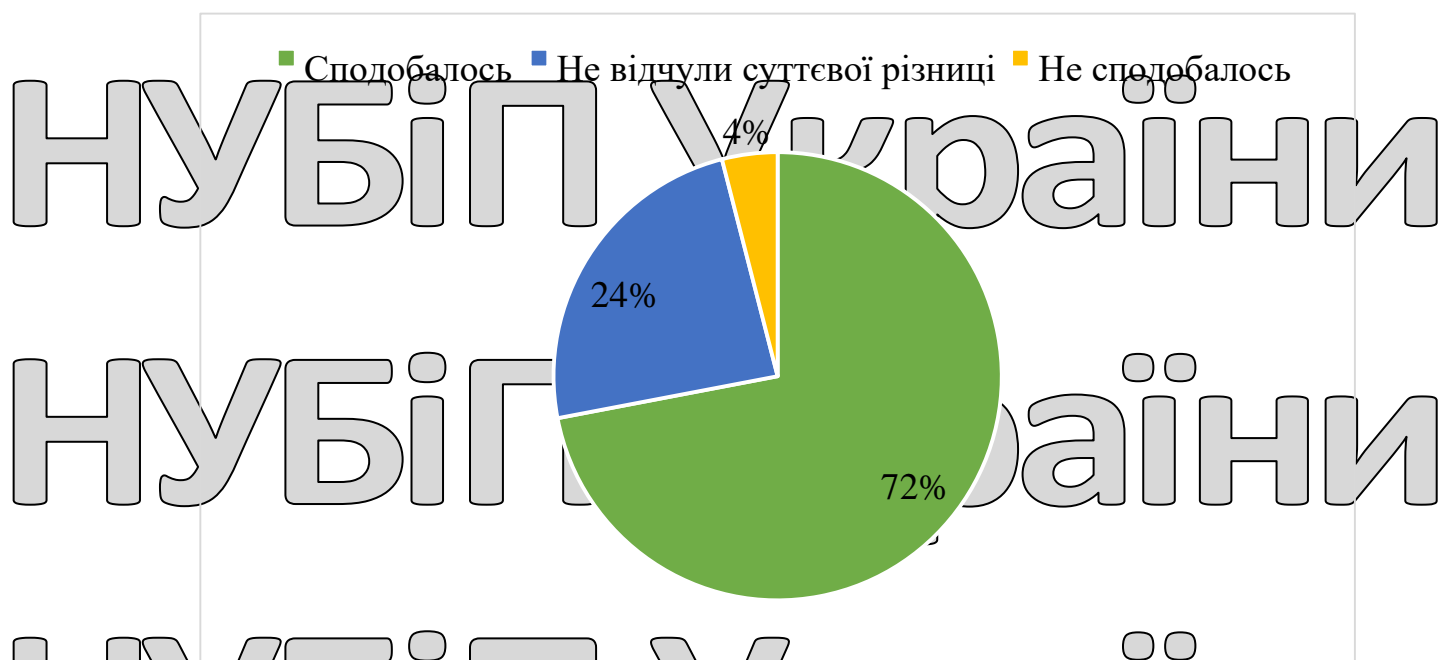

Рис. 3.9. Розподіл відповідей студентів експериментальної групи на запитання анкети «Чи їм сподобався метод проведення даних занять?»

На думку 48% респондентів доцільно проводити з ними заняття з використання засобів електронного навчального курсу, зокрема лекційні заняття, 52% вказали, що дана методика має право на існування та не позбавлена оригінальності, однак має використовуватись сумісно із очною формою викладання дисципліни.

Наочно дані подано на рисунку 3.10.

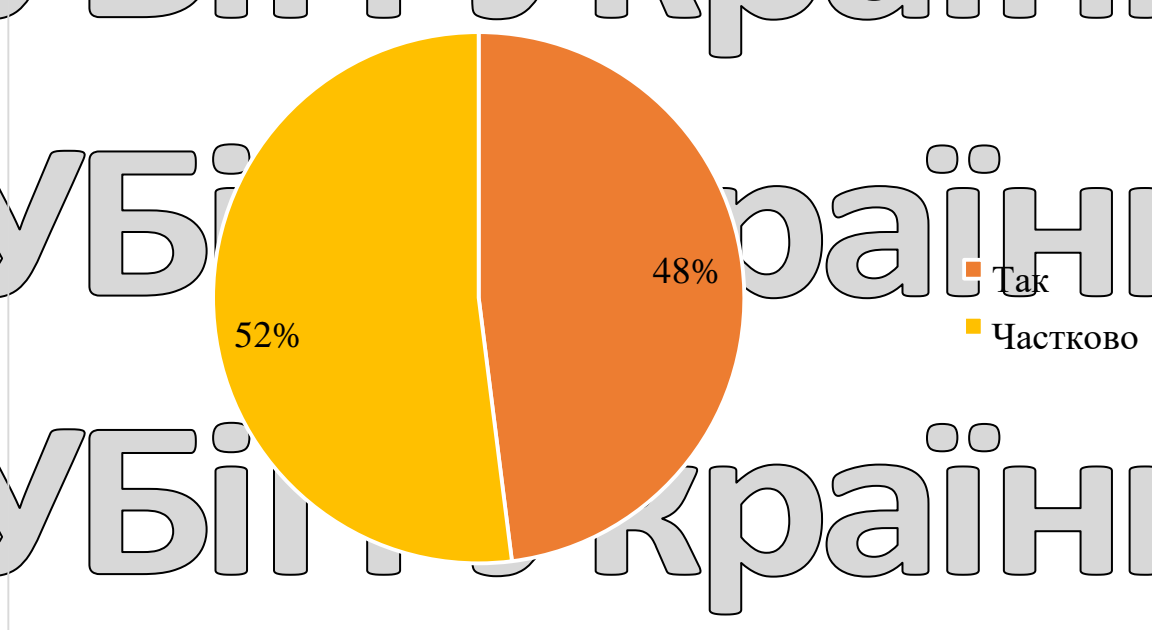

Рис. 3.10. Розподіл відповідей студентів експериментальної групи на запитання анкети «Чи доцільно використовувати платформу Elearn для викладання занять із дисципліни «Вікова педагогіка?»»

На запитання «Що вам сподобалося, або не сподобалося на лекційних/практичних заняттях дисципліни «Вікова педагогіка» при проведенні засобами електронного навчального порталу «Elearn»?» були отримані відповіді:

- 8% опитаних не змогли визначитись;
- 12% не сподобалось, що під час практичних та лекційних занять був відсутній «живий зв'язок» із викладачем;
- 22% респондентів сподобалася дана форма проведення занять;

- 34% студентів сподобалась можливість висловити власну точку зору при обговоренні питань лекційних та практичних занять;
- 24% опитаних зазначили, що їм було цікаво під час практичних та лекційних занять і все сподобалось.

Для кращої наочності подамо результати анкетування на рисунку 3.11.

Рис. 3.11. Результати контрольного опитування студентів спеціальності «Професійна освіта» щодо якості проведення лекційних та практичних занять з дисципліни «Вікова педагогіка» засобами електронного навчального порталу «Elearn»

IV. Інтерпретація результатів дослідження

У результаті проведеного дослідження ми з впевненістю маємо підґрунтя для ствердження, що проведені лекційні та практичні заняття із освітнього компоненту «Вікова педагогіка» із застосуванням електронного

навчального порталу «Elearn» є прийнятним для студентів та їх активного залучення до навчання. Дана форма проведення занять імпонувала 70% студентів.

У співбесіді дані студенти також зазначили, що таким чином вони отримали задоволення від навчання і відчули бажання до продовження опанування знань з даної дисципліни. Лише 12% респондентів зазначили, що їм принципово не сподобався подібний метод проведення занять. При детальнішому опрацюванні їхніх анкет було встановлено низький рівень мотивації до навчання і значну недисциплінованість.

Висновки до третього розділу

Проведене емпіричне дослідження мало у своїй структурі чотири етапи.

На першому (констатувальному) етапі було опитано дві групи студентів третього курсу денної форми навчання ОС Бакалавр спеціальності 015.37 «Професійна освіта. Аграрне виробництво, переробка сільськогосподарської продукції та харчові технології» (загалом 45 осіб). Етап полягав в проведенні анкетування студентів розробленої задля визначення рівня вмотивованості вивчення дисципліни «Вікова педагогіка». Результати показали середні показники зацікавленості та задоволеності викладанням дисципліни.

На другому (формуальному) етапі було розроблено та апробовано лекційні та практичні заняття із дисципліни «Вікова педагогіка» на базі електронного навчального ресурсу Elearn. Усього було проведено 4 заняття.

Третій етап (контрольний) полягав у проведенні повторного опитування шляхом анкетування та визначення блоку додаткових запитань для експериментальної групи після проведених занять.

На четвертому (інтерпретаційному) етапі було оброблено та узагальнено результати за отриманими даними. Загалом можна сказати про виокремлення позитивних тенденцій щодо мотивації вивчення дисципліни «Вікова

педагогіка» в межах експериментальної групи, а застосування електронного навчального порталу «Elearn» для викладання занять із дисципліни є прийнятним, зрозумілим та зручним для студентів.

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

ВИСНОВКИ

У відповідності до поставлених завдань магістерської роботи можна сказати про те, що у ході дослідження із означеної теми було сформовано наступні висновки.

1. Метою сучасної педагогічної освіти є якісна підготовка висококваліфікованих та конкурентоспроможних педагогічних кадрів для всієї сфери освіти, здатних здійснювати професійну діяльність на засадах гуманізму, демократії, вільної конкуренції та високих технологій.

Одним із завдань сучасної педагогічної освіти є формування людини з інноваційним типом мислення, інноваційним типом педагогічної культури, зі сформованою готовністю до інноваційної діяльності, фахівця, здатного

відповісти на всі виклики цивілізації. Тому постає важливим уточнити зміст психолого-педагогічної підготовки майбутніх учителів, який повинен мати інтегрований характер, а в основі такої підготовки має лежати психопедагогіка та неперервний характер практичної підготовки.

Методика викладання педагогіки являє собою синтез теоретичних знань і практичного педагогічного досвіду. Вона досліджує процес вивчення педагогіки як єдність змісту, форм і методів навчання, особливостей діяльності викладача і студентів. Методика викладання педагогіки концентрує свої зусилля на обґрунтуванні принципів і правил навчання, його форм і методів з метою забезпечення високого рівня професійної підготовки майбутніх учителів.

2. Було виявлено та схарактеризовано, що основними організаційними формами навчання із педагогічних дисциплін є лекції, семінари, просемінари та спецсемінари, колоквіуми, лабораторні роботи, практикуми та спецпрактикуми, самостійна і науково-дослідна робота студентів, виробнича, педагогічна та переддипломна практика.

Організаційні форми під час дистанційного навчання відкидають класичний вид занять, роблячи нахил на самостійній роботі студента, однак не у пасивній формі. Інтерактивність забезпечується роботами у групах та скерованою пошуковою діяльністю. При цьому цілі та зміст дистанційного навчання педагогіці не відрізняються від відповідних компонентів традиційного освітнього процесу. Вони відображені в освітньому стандарті за фахом і є єдиними при будь-якій формі навчання.

Так, для забезпечення процесу дистанційного навчання використовуються: спеціалізовані підручники з мультимедійним супроводом та електронні навчально-методичні комплекси, які мають ряд переваг, а саме функціональність, стабільність, зручність використання, простота адміністрування, вартість, модульність, масштабованість, гнучкість та повна мультимедійність з високою якістю техпідтримки.

Серед найрозповсюдженіших платформ для дистанційного навчання можна виокремити систему Moodle, яка зарекомендувала себе на світовому ринку та активно використовується в Україні.

3. Проаналізовано навчальний план підготовки, складеного на основі освітньо-професійної програми для здобувачів освіти за спеціальністю «015 Професійна освіта» (015.37 Аграрне виробництво, переробка сільськогосподарської продукції та харчові технології) першого (бакалаврського) рівня вищої освіти.

Визначено, що дисципліна «Вікова педагогіка» входить до циклу обов'язкових дисциплін (5 кредитів ЄКТС – 150 годин), вивчається на 3 курсі (6 семестр) та передбачає написання курсової роботи та складання екзамену.

4. З'ясовано, що кафедрою педагогіки НУБіП України активно реалізується використання електронних навчальних курсів у процесі викладання педагогічних дисциплін на базі Elearn – навчально-інформаційного порталу університету. У період дистанційного навчання освітній процес забезпечується повноцінно.

5. Екзамени, заліки та диференційовані заліки проводяться відповідно до вимог «Положення про екзамени та заліки в Національному університеті біоресурсів і природокористування України» (2019 р.) та зазначені у освітньо-професійній програмі, затвердженій Протоколом № 9 від «28» квітня 2021 р.

засіданням вченої ради НУБіП України та введеної в дію з 1 вересня 2021 р.

6. Проведено емпіричне дослідження щодо теми магістерського дослідження. Воно мало у своїй структурі чотири етапи.

На першому (констатувальному) етапі було опитано дві групи студентів третього курсу денної форми навчання ОС Бакалавр спеціальності 015.37 «Професійна освіта. Аграрне виробництво, переробка сільськогосподарської продукції та харчові технології» (загалом 45 осіб). Етап полягав в проведенні анкетування студентів розробленої задля визначення рівня вмотивованості вивчення дисципліни «Вікова педагогіка». Результати показали середні показники зацікавленості та задоволеності викладанням дисципліни.

На другому (формуальному) етапі було розроблено та апробовано лекційні та практичні заняття із дисципліни «Вікова педагогіка» на базі електронного навчального ресурсу Elearn. Усього було проведено 4 заняття.

Третій етап (контрольний) полягав у проведенні повторного опитування шляхом анкетування та визначення блоку додаткових запитань для експериментальної групи після проведених занять.

На четвертому (інтерпретаційному) етапі було оброблено та узагальнено результати за отриманими даними. Загалом можна сказати про виокремлення позитивних тенденцій щодо мотивації вивчення дисципліни «Вікова педагогіка» в межах експериментальної групи, а застосування електронного навчального порталу «Elearn» для викладання занять із дисципліни є прийнятним, зрозумілим та зручним для студентів.

Отже, у підсумку можна сказати про те, що розроблена методика викладання дисципліни «Вікова педагогіка» є позитивно сприйнятою та

дівною. Однак обмеженість використання ресурсу надає підґрунтя для розширення залучення засобів електронного навчання при дистанційній освіті, що представляє собою значний інтерес для подальших досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрущенко В. Основні тенденції розвитку вищої освіти на рубежі століть. Вища освіта України. 2002. №1. С.11-17.
2. Вища освіта України - європейський вимір: стан, проблеми, перспективи. Освіта України. 2008. 19 берез. 24 с.
3. Алексюк А. М. Педагогіка вищої освіти України: історія, теорія. Курс лекцій. Київ: Либідь, 1998.
4. Алексюк А. М. Педагогіка вищої школи : курс лекцій: модульне навчання. Київ, 2003. 557 с.
5. Бершпаудский А. Н., Красовский И. Г. Дистанционное образование на базе новых информационных технологий. Учебное пособие. Пенза: Издательство ПГТУ, 2014. 54 с.
6. Бех І.Д. Принципи сучасної освіти // Педагогіка і психологія: Вісник АПН України. – 2005. – № 4. – С. 5-27.
7. Блощинський І. Г. Сутність та зміст поняття «дистанційне навчання» в зарубіжній та вітчизняній Науковій літературі. Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України, вип. 3. 2015.
8. Борисенков В. П. Важная отрасль педагогического знания. Педагогика. 2014, №2, С. 93-96.
9. Буцик І.М. Конспект лекцій з дисципліни «Педагогіка»: Навчально-методичний посібник для підготовки фахівців за спеціальністю 8.000005 «Педагогіка вищої школи». Київ: «Аграрна освіта», 2010. 91 с.

10. Варій М. Й. Основи психології і педагогіки : навчальний посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2007. 376 с.

11. Вітвицька С.С. Основи педагогіки вищої школи. Київ: Центр навчальної літератури, 2003.

12. Вишнівський В. В., Гніденко М. П., Гайдур Г. І., Ільїн О. О. Організація дистанційного навчання. Створення електронних навчальних курсів та електронних тестів. Навчальний посібник. Київ: ДУТ, 2014. 140 с.

13. Вища освіта і Болонський процес: Навчальний посібник / За ред. В.Г. Кременя. Тернопіль: Навчальна книга. Богдан, 2004. 384 с.

14. Вища освіта і наука - пріоритетні сфери розвитку суспільства у ХХІ ст. Інформаційний збірник МОН України. 2003. №8. С. 3-14.

15. Вища освіта України і Болонський процес / За ред. В. Г. Кременя. Тернопіль: Навч. книга, 2004.

16. Державна національна програма «Освіта» («Україна ХХІ століття»). Київ, 1994.

17. Дистанційна освіта в Україні [Електронний ресурс] URL: <http://mon.gov.ua/activity/education/distanczijna/>.

18. Дистанційне навчання з магістрами ІКТО. Досвід доцента Кучая О.В. Кафедра педагогіки НУБіП України. URL: <https://nubip.edu.ua/en/node/73344>.

19. Зайченко Т. П. Основи дистанційного навчання: теоретико - практичний базис: учебное пособие. Санкт-Петербург: Изд-во РГПУ им. А.И. Герцена. 2014. 167 с.

20. Закон України «Про вищу освіту». Освіта. 2002. 20-27 лютого. С.5-12.

21. Закон України «Про освіту». Київ, 1996.

22. Зязюн І. Педагогічна професія в контексті двох парадоксів. Професійна освіта: педагогіка і психологія. польсько-український,

українсько-польський щорічник (за ред. Тадеуша Левовицького та ін.).
Київ, 2012. В.14. С. 83-92.

23. Зязюн І.А. Педагогічна психологія чи психологічна педагогіка?!

Естетика і етика педагогічної дії: зб. наук. пр. Київ; Полтава, 2012. Вип.

3. С. 20-37

24. Козаков В. А. Вища освіта в Україні та у світі: проблема цілей та їх реалізації. Сучасні системи вищої освіти: порівняння для України.

Монографія. Київ: «Академія». 2019. 192 с.

25. Концепція педагогічної освіти України. Київ: Либідь, 1991.

26. Лекції з педагогіки вищої школи / За ред. В. І. Лезова. Харків: ОВС, 2006.

27. Мазоха Д. С. На шляху до педагогічної професії. Вступ до спеціальності. Київ: Центр навчальної літератури, 2005.

28. Мачинська Н.І., Стельмах С.С. Сучасні форми організації навчального процесу у вищій школі: навчально-методичний посібник. Львів:

Львівський державний університет внутрішніх справ, 2012. 180 с.

29. Методика викладання у вищій школі (мотивація навчальної діяльності): Матеріали методичного семінару «Мотиваційний підхід до організації навчального процесу у вищій школі» / за ред. Кравчук Н. Я.,

О. Є. Коваль. Тернопіль: ТНЕУ, 2011. 81 с.

30. Методика викладання фахових дисциплін : навч. посіб. / Краус Н. М. та ін.; Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича. Київ : Аграр Медіа Груп, 2020. 204 с.

31. Методичні вказівки до організації і проведення лекції. Львівський національний університет імені Івана Франка. URL:

<https://pedagogy.lnu.edu.ua/departments/pedagogika/praktyka/5lek.pdf>.

32. Модернізація педагогічної освіти в європейському та

євроантлактичному освітньому просторі: монографія / авт. кол. Н.М.

Авценюк, В.О., Кудін, О.І., Огієнко та ін. Київ: Пед. думка, 2011. С. 34-35.

33. Мороз О.Л., Сластьонін В.О., Філіпенко Н.І. Підготовка майбутнього вчителя: зміст та організація. Навч. пос. Київ, 1997.

34. Мостова І. Першокурснику: поради психолога. Київ: Гангем, 2000.

35. Мудрість учіння. Кроки до успіху / Упоряд. Г. Є. Сазоненко. Київ: Магістр, 1995.

36. Назви та анотації дисциплін гуманітарно-педагогічного факультету НУБіП України на базі Elearn. URL: <https://nubip.edu.ua/node/6180/2>.

37. Наказ Міністерства освіти і науки України "Про затвердження Положення про дистанційне навчання" № 466 від 25.04.2013. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13#n18>.

38. Національна доктрина розвитку освіти України. Київ, 2002.

39. Образцов П. І., Косухін В. М. Дидактика вищої військової школи, 2004.

40. Освітній процес НУБіП України в умовах пандемії: впровадження сучасних інструментів онлайн освіти на кафедрі педагогіки. URL: <https://nubip.edu.ua/node/73296>.

41. Освітньо-професійна програма зі спеціальності 015 «Професійна освіта» (за спеціалізацією 015.37 «Аграрне виробництво, переробка сільськогосподарської продукції та харчові технології»), затверджена протоколом № 9 від «28» квітня 2021 р. засідання вченої ради НУБіП України.

42. Педагогічна Конституція Європи. Часопис «Європейські педагогічні студії» URL: <http://www.arpue.org/index.php/uk/>.

43. Положення про ЕНК: порядок створення, сертифікації та використання у системі е-навчання Київського університету імені Бориса Грінченка. Затверджено 22. 10. 2015 р. URL: http://kubg.edu.ua/images/stories/Departaments/ndl.io/polozh_enk_22_10_15.pdf.

44. Положення про екзамени і заліки у НУБіП України. URL: <https://nubip.edu.ua/node/12634>.

45. Проблеми освіти: Наук.-метод, зб. / Кол. авт. Київ: Наук.-метод. центр вищої освіти, 2001. Вип. 25. 221 с.

46. Проблеми якості української освіти в контексті сучасних цивілізаційних змін. Доповідь Президента НАПН України В. Г. Кременя на Загальних зборах НАПН України 30 жовтня 2014 р. URL:

<http://www.mext.go.jp>.

47. Проект Концепції розвитку освіти в Україні на період 2015-2025 років. URL: <http://osvita.ua/doc/files/news/>.

48. Про систему Moodle. Організаційно-методичний Центр новітніх технологій навчання. Державний Університет Телекомунікацій. URL:

<http://www.dut.edu.ua/ua/1035-pro-sistemu-moodle-organizacijnometodichnij-centr-novitnih-tehnologiy-navchannya>.

49. Роберт И. В. Современные информационные технологии в образовании: дидактические проблемы, перспективы использования.

Москва: Школа-Пресс, 1994. 205 с.

50. Робоча програма виробничої науково-педагогічної практики (спеціальність 011 «Науки про освіту», освітня програма «Педагогіка вищої школи»). Київ : Національний університет біоресурсів і природокористування України. 2021.

51. Сікорський П. Кредитно-модульна технологія у вищих навчальних закладах. Шлях освіти. 2004. № 7. С. 29-34.

52. Слостенин В. А. Педагогика: Учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений. Москва: Издательский центр «Академия», 2012. 576 с.

53. Тенденції розвитку науки та освіти: впливи сучасного інформаційного суспільства: збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції (Полтава, 30 вересня 2021 р.). Полтава: ЦФЕНД, 2021. 69

с.

54. Федулов Ю. П. Организация учебной деятельности в вузе и методика преподавания в высшей школе : учеб. пособие. Краснодар : КубГАУ, 2019. 155 с.

55. Фіцула М. М. Вступ до педагогічної професії. Тернопіль: Навчальна книга. Богдан, 2005.

56. Фіцула М. М. Педагогіка вищої школи. Київ: Академвидав, 2006.

57. Ходанич Л.П., Палько Т.В. Короткий словник термінів для професійного мовлення вчителя. Закарпатський інститут післядипломної педагогічної освіти. 2018 р.

58. Хомич Л. Духовний потенціал вчителя – запорука творення гуманістичного суспільства. Професійна освіта: педагогіка і психологія : польсько-український, українсько-польський щорічник (за ред.

Талеуца Левовицького та ін.). Київ, 2012. В.14. С. 185-195.

59. Энциклопедия профессионального образования: 3-х т. / Под ред. С.Я. Батышева. М.: АПО, 1999. 440 с., Т. 2. М., 1999. С. 75

60. Якунин В.А. Педагогическая психология: Учеб. пособие. 2-е изд.

Санкт-Петербург.: 2000. 349 с.

61. Broadford P. Teaching and the Challenge of Change: educational research to teacher education. European Journal of Teacher Education, Vol. 15, N 1/1, 1992. P. 45-53.

62. Massachusetts Institute of Technology. URL: <https://web.mit.edu>.

63. Moodle. URL: <https://moodle.org/>

НУБІП України

ДОДАТКИ
Додаток А

Методична розробка лекційного заняття з дисципліни «Вікова педагогіка»

НУБІП України

Лекція 1. Тема: «Взаємозв'язок вікової педагогіки та психології» План

лекції:

НУБІП України

1. Вікова педагогіка: зміст, предмет та об'єкт. Історія розвитку науки.
2. Методи вікової педагогіки.
3. Завдання вікової педагогіки.
4. Практичні завдання дисципліни.

НУБІП України

5. Категоріальний апарат вікової педагогіки.
6. Чинники психічного розвитку.
7. Закономірності психічного розвитку.

Зміст лекції:

НУБІП України

1. Вікова педагогіка: зміст, предмет та об'єкт. Історія розвитку науки.

Вікова психологія – це галузь психологічної науки, що вивчає питання розвитку психіки в онтогенезі, закономірності переходу від одного періоду

психічного розвитку до іншого. Під онтогенезом слід розуміти індивідуальний

НУБІП України

розвиток організму від моменту зародження і до кінця життя (від грец. «ontos» – суще і «genesis» – розвиток).

Об'єктом дослідження вікової педагогіки є людина, у процесі її переходу від одного віку до іншого. Предметом вікової педагогіки є

НУБІП України

закономірності психічного розвитку людини на різних етапах її індивідуального життя. Конкретизуючи ці положення, слід зазначити, що

вікова психологія вивчає: 1) розвиток психічних процесів (відчуттів, сприймання, пам'яті, мислення, мовлення, уяви, емоцій) і властивостей у дітей,

підлітків, юнаків і дорослих; 2) становлення різних видів діяльності (гри,

навчання, труда, спілкування та ін.); 3) вікові можливості засвоєння знань; 4) основні фактори розвитку й формування особистості; 5) умови, які визначають психічний розвиток людського індивіда (співвідношення природних і суспільних факторів); 6) роль історично відпрацьованих суспільством цінностей у формуванні людини як особистості, а саме – мови, досягнень науки, техніки, мистецтва, суспільних норм поведінки тощо.

Вікова педагогіка як наука розгалужується на дитячу психологію; психологію підлітка; психологію юності; акмеологію (від грец. «акме» – вищий ступінь, вершина) – психологію людини, яка знаходиться в періоді її зрілості; геронтопсихологію (від грец. «gerontos» – старець), яка вивчає психологічні аспекти старості й підготовки особистості до неї.

Засновником дитячої психології вважають англійського ембріолога й психолога Віктора Прейера (1822–1899). Його книга «Душа дитини» (1882) репрезентувала опис біологічного та психічного розвитку дитини від народження до трьох років. Він зробив висновок, що у сфері психічного розвитку виявляється біологічна спадковість, яка є основою індивідуальних відмінностей. Він прагнув не тільки розкрити зміст дитячої душі, описати розвиток пізнавальних процесів, емоцій дитини, а й навчити дорослих розуміти дітей, використовуючи об'єктивні методи. З цією метою в додатку до своєї книги він умістив зразок щоденника, покликаний забезпечити вивчення особливостей розвитку дітей різного віку.

Розвиток дитячої психології наприкінці XIX – на початку XX ст. був тісно пов'язаний з педологією – комплексною наукою про дітей, яка охоплювала результати досліджень різних наукових дисциплін (психології, біології, анатомії, фізіології, соціології й педагогіки). Започаткував її американський психолог Гренвілл Стенлі Холл (1844–1924), прихильник експериментальної педагогіки.

Найбільш значні досягнення в цій галузі припали на першу третину ХХ ст., і пов'язані вони з іменами таких зарубіжних і вітчизняних вчених, як А. Адлер, А. Бінс, Дж. Болдуїн, Карл і Шарлотта Бюлер, А. Гезелл, Е. Кланаред, Ж. Піаже, З. Фройд, С. Холл, В. Штерн, М. Я. Басов, П. П. Блонський, Л. С.

Виготський, А. Б. Залкінд, А. П. Нечаєв, Г. А. Фортунатов та ін.

В наступні роки свій внесок у розробку проблем психічного розвитку людини зробили як представники зарубіжної психології (А. Бандура, А.

Валлон, Е. Еріксон, Л. Кольберг), так і видатні вітчизняні вчені – Б. Г. Ананьєв,

Л. І. Божович, П. Я. Гальперін, Д. Б. Ельконін, О. В. Запорожець, І. С. Кон, Г.

С. Костюк, О. М. Леонт'єв, О. Р. Лурія, А. В. Петровський, С. Л. Рубінштейн та ін.

Вікова психологія тісно пов'язана з іншими галузями психології:

генетичною психологією, загальною психологією, психологією особистості, соціальною, педагогічною і диференційною психологією. Тісний зв'язок існує

між віковою й загальною психологією, яка вивчає загальні психічні закономірності, теоретичні принципи, основні поняття й методи психології. Як

відомо, в загальній психології досліджуються психічні функції – сприйняття,

мислення, мовлення, пам'ять, увага, уява тощо. У віковій психології простежується процес розвитку кожної функції і зміни міжфункціональних зв'язків на різних вікових етапах.

У психології особистості розглядаються такі особистісні утворення, як

мотивація, самооцінка, рівень домагань, ціннісні орієнтації, світогляд, а вікова психологія досліджує, на якому етапі життя ці утворення з'являються, які їх особливості в певному віці.

Становлення, розвиток будь-якої особистості (дитини, юнака, дорослої

людини) відбувається у малих групах (сім'я, група дитячого садка, шкільний клас, підліткова компанія, виробничий колектив). Тому для вікової психології

важливе значення має зв'язок із соціальною психологією – наукою, що вивчає

закономірності поведінки й діяльності людей, обумовлені фактом їх включення в соціальні групи.

Вікова психологія зв'язана з педагогічною психологією. Цей зв'язок обумовлений тим, що розвиток людини відбувається в умовах навчання, виховання та збагачення соціальним досвідом. Педагогічна психологія досліджує психологічні основи навчально-виховного процесу.

2. Методи вікової педагогіки

Вікова педагогіка як галузь психолого-педагогічної науки використовує комплекс загальноприйнятих методів дослідження сучасної психології та педагогіки.

Особливе місце серед методів дослідження індивідуальних і вікових відмінностей дітей посідає близнюковий метод, запозичений з диференційної психології. За допомогою цього методу досліджується подібне й відмінне між гомозиготними (однойцевими) й гетерозиготними (різнойцевими) близнюками, що дозволяє вирішити одну з основних проблем вікової психології – взаємозв'язок біологічної та соціальної зумовленості розвитку психіки. Оскільки однойцеві близнюки мають однаковий генетичний код, відмінність у їхньому розвитку й поведінці дає підставу для висновків про особливості впливу зовнішніх чинників, зокрема, навчально-виховних умов на розвиток психічних функцій та особистості.

Класифікація методів вікової психології та педагогіки

У психології виділяється чотири групи методів. I. За організацією дослідження.

1) Метод поперечних зрізів і порівняльний метод. Метод поперечних зрізів допомагає вивчити якийсь аспект розвитку піддослідних одного віку (наприклад, рівень розвитку інтелекту, особливості запам'ятовування), а порівняльний метод використовується при співставленні результатів дослідження в різновікових групах із метою виявлення динаміки психічного явища, яке вивчається (наприклад, пам'яті).

2) Поздовжній зріз (лонгітюдний метод). Метод передбачає багаторазове дослідження одних і тих же осіб упродовж тривалого періоду (інколи протягом десятків років). Наприклад, французький психолог Р. Заззо

протягом ряду років досліджував одні й ті ж пари однойцевих близнюків, що дало можливість пояснити формування особистісних відмінностей між ними впливом соціального середовища.

3) Комплексний метод передбачає впровадження дослідницьких програм, в яких беруть участь представники різних наук, які використовують різні підходи – як методи поперечних, так і поздовжніх зрізів. Такого роду дослідження дозволяють встановити зв'язки й залежності між явищами різного роду (наприклад, фізичного, фізіологічного, психологічного, соціального розвитку особистості).

II. За метою й завданнями дослідження.

Емпіричні методи одержання наукових даних.

До цієї групи відносяться: методи спостереження і самоспостереження, експерименту, психодіагностичні методи (тести, анкети, запитальники, соціометрія, інтерв'ю й бесіда), аналіз процесів і продуктів діяльності (тексту, малюнка, учнівських творів), біографічні методи (аналіз подій життєвого шляху людини, документації, свідчень і т. д.).

Спостереження часто проводиться як щоденні записи (наприклад, щоденники матері) – систематична послідовна фіксація фактів, на основі яких робиться висновок про психічний розвиток дитини.

Систему об'єктивного спостереження розробив М. Я. Басов, який вважав, що дослідницьку роботу в колективі повинен проводити сам вихователь або педагог. Багато психологів проводили спостереження за своїми дітьми і на основі цього робили висновок про їх розвиток.

Лабораторний експеримент за частотою використання у віковій психології поступається природному експерименту, коли піддослідний ставиться в раніше підготовлені, але звичайні для нього умови. Експеримент в

роботи з дітьми дозволяє одержати найкращі результати тоді, коли він проведений у формі гри, в якій виражаються безпосередні інтереси й потреби дітей. Важливим для вікової психології є формуючий експеримент (що навчає та виховує). Саме завдяки йому зміни психічної діяльності дітей розглядаються в результаті активного впливу дослідника (часто педагога) на досліджуваного (учня).

III. Методи обробки даних.

До цих методів відносяться кількісний (статистичний) й якісний (диференціація матеріалу за групами, варіантами, опис випадків, що найбільш повно виражають типи і варіанти або є винятками) аналізи.

IV. Інтерпретаційні методи.

До інтерпретаційних методів належать генетичний метод аналізу психологічних даних у процесі розвитку – із виокремленням фаз, стадій, критичних моментів, суперечностей у становленні психічних новоутворень, а також структурний, системний метод, який передбачає встановлення зв'язків між усіма психічними якостями індивіда. Останній полягає в реалізації особистісного підходу, коли всі психічні властивості розглядаються у цілісній системі.

3. Завдання вікової психології

Серед завдань вікової психології можна виділити теоретико-пізнавальні та практичні.

Теоретико-пізнавальні завдання

Основна мета теоретичних досліджень – збільшення знань про загальні закономірності та механізми розвитку психіки людини, розробка понятійного апарату.

До основних теоретичних проблем вікової психології на сучасному етапі можна віднести:

1) питання органічної та середовищної зумовленості психічного й поведінкового розвитку людини;

2) проблему впливу стихійних та організованих соціальних чинників на процес психічного розвитку;

3) наукове обґрунтування вікових норм різних психофізіологічних функцій як у молодому, так і в похилому віці;

4) визначення еталонів зрілості індивіда, особистості;

5) виявлення актуальних і потенціальних можливостей людини в різні періоди її життя;

6) співвідношення інтелектуальних і особистісних змін у загальному психічному розвитку людини;

7) наукове прогнозування розвитку й розуміння ролі ранніх періодів життя для подальшого «розгортання» психічних ресурсів людини.

4. Практичні завдання дисципліни.

Вирішення теоретичних питань розширяє можливості практичного застосування надбань вікової психології. Практична психологія спрямована на вирішення конкретних проблем певної людини. Актуальними практичними завданнями вікової психології є:

1) створення методичної бази для контролю за ходом, повноцінністю змісту й умовами розвитку дитини;

2) організація оптимальних форм дитячої діяльності та спілкування;

3) гуманізація навчально-виховного процесу, взаємин дітей і дорослих;

4) допомога важким дітям;

5) розвиток психічно здорової особистості та профілактика

відхилень у психічному розвитку особистості;

6) психологічна допомога людині в періоди різних вікових криз;

7) створення психологічних умов для розвитку цілісної та гармонійної особистості, забезпечення її саморозвитку.

Розв'язання будь-якого практичного завдання потребує ефективної теорії, розробки категоріального апарату кожної науки.

5. Категоріальний апарат вікової педагогіки

Для вікової психології ключовими поняттями є категорії «вік», «ріст», «розвиток», «формування», «дозрівання», «становлення», «соціалізація», «дитинство», «зрілість», «старіння», «старість».

Найбільш загальним є поняття «розвиток». Ідея розвитку прийшла в психологію з філософії.

Термін «розвиток» у психології вказує на зміни, які з часом відбуваються в будові тіла, мисленні або поведінці людини внаслідок біологічних процесів в організмі й впливів середовища.

Розвиток – це процес необоротних, спрямованих, і закономірних змін, що призводить до виникнення кількісних, якісних і структурних перетворень психіки й поведінки людини.

Розвиток, перш за все, характеризується якісними змінами, появою новоутворень, нових механізмів, процесів, структур. Під віковими новоутвореннями розуміють психічні й соціальні зміни, які визначають свідомість і діяльність дітей певного віку. Розвиток це складний поступальний рух, в ході якого відбуваються прогресивні й регресивні інтелектуальні, особистісні, поведінкові, діяльнісні зміни в людині.

Виділяють такі типи розвитку (за Л. С. Виготським): преформований і непреформований. Преформований тип розвитку – це такий тип, коли є чітко визначені, закріплені і зафіксовані стадії та кінцевий результат розвитку.

Прикладом такого розвитку є ембріональний розвиток.

Непреформований тип розвитку не визначений наперед. Це розвиток Галактики, Землі, біологічна еволюція, розвиток суспільства, а також процес психічного розвитку дитини. Особливістю психічного розвитку є те, що його кінцеві форми не визначені, а лише задані тими зразками, які існують в суспільстві. Психічні функції дитини розвиваються в процесі оволодіння нею

суспільно-історичним досвідом, а досвід передається за допомогою знаків і мовлення.

Психічний розвиток протікає в трьох областях (сферах): психофізичній, когнітивній і психосоціальній. Области (сфери) психічного розвитку вказують на те, що саме розвивається. Ці сфери у своєму розвитку підкоряються загальним закономірностям, проте, механізми розвитку кожної є різними внаслідок власної якісної своєрідності кожної з них. До психофізичної сфери мають відношення такі характеристики, як розміри і форма тіла й органів, зміни структури мозку, сенсорні можливості та моторні (рухові) навички (наприклад, повзання, ходьба, навички письма). Когнітивна сфера охоплює зміни, що відбуваються у сприйманні, пам'яті, мисленні, уяві, мовленні тощо. Психосоціальна сфера включає розвиток особистості, зміни Я-концепції, формування соціальних навичок, моделі поведінки та індивідуального стилю емоційного реагування. Розвиток людини в цих трьох областях відбувається одночасно й взаємопов'язано. Розвиток, таким чином, має цілісний, системний характер, внаслідок чого зміни в одній області викликають за собою пере зміни в інших.

6. Чинники психічного розвитку

Чинники психічного розвитку – це провідні детермінанти розвитку людини. Такими основними детермінантами в науці вважають спадковість, середовище й активність.

У з'ясуванні питання про джерела психічного розвитку людського індивіда й особистості існували серед представників різних теоретичних напрямів у психології різні точки зору. На початку ХХ ст. існувало два напрями: біологізаторський і соціологізаторський, в межах яких по-різному трактували цю проблему. Прибічники однієї точки зору (біологізаторської) розглядали індивідуальний розвиток як розгортання закладених в організмі спадкових задатків, іншої (соціологізаторської) – як зародження й формування нових якостей під впливом зовнішніх чинників: в першу чергу, соціального

середовища, що забезпечує планомірне, цілеспрямоване навчання й виховання.

У вітчизняній психології проблема співвідношення біологічного і соціального в людині вирішується діалектично: обидва фактори розглядаються в єдності, їх взаємодії й взаємовпливі, вважаючи на те, що людина є істотою біосоціальною – часткою природи й одночасно продуктом історії.

До біологічного фактору відносять спадковість і уродженість, тобто те, із чим немовля з'являється на світ.

Активність особистості проявляється у вольових актах, пізнавальній активності та самопізнанні, актах вільного самовизначення, творчості, принциповості людини й послідовності у обстоюванні своїх поглядів.

Рушійними силами розвитку психіки людини як суб'єкта діяльності, як особистості є внутрішні суперечності. Т. С. Костюк виділяє такі основні суперечності:

- розходження між новими потребами, цілями, прагненнями особистості та досягнутим нею рівнем оволодіння засобами, необхідними для їх задоволення;
- розходження між новими пізнавальними цілями і наявними в учнів способами дій;
- розходження між досягнутим рівнем розвитку індивіда й способом його життя;
- розходження між очікуваним, бажаним майбутнім і теперішнім.

Навчання й виховання сприяють переборенню внутрішніх суперечностей.

7. Закономірності психічного розвитку

1. Психічний розвиток людини як індивіда й особистості характеризується нерівномірністю й гетерохронністю. Нерівномірність

розвитку проявляється в тому, що різні психічні функції, властивості та утворення розвиваються нерівномірно: кожна з них має свої стадії піднесення, стабілізації і спаду, тобто траєкторія їх змін у часі може мати як простий, так і складний, криволінійний характер.

Гетерохронність – різночасність, асинхронність (незбіжність у часі) фаз розвитку окремих органів і функцій.

2. Нестійкість розвитку. Нерівномірність і гетерохронність тісно пов'язані з нестійкістю розвитку. Розвиток завжди проходить як через стабільні періоди (коли зміни у психіці накопичуються повільно і поступово), так і через нестійкі – критичні періоди (коли зміни в психіці відбуваються бурхливо й швидко). Кризові й стабільні (штичні) періоди розвитку чергуються.

3. Сенситивність розвитку. Сенситивний період розвитку – це період підвищеної сприйнятливості психічних функцій до зовнішніх впливів, особливо до впливу навчання й виховання. Причину такої сенситивності можна вбачати в біологічному дозріванні мозку, а також у необхідності обов'язкової сформованості певних психічних процесів, на основі яких формуються інші.

Сенситивність вікова (від лат. *sensus* – почуття, відчуття) – оптимальне сполучення умов для розвитку певних психічних процесів і властивостей, притаманних певному віковому періоду.

Кожна дитина у своєму розвитку проходить періоди підвищеної чутливості до тих чи інших впливів, до засвоєння того чи іншого виду діяльності. Так, раннє дитинство (1–3 роки) найбільш сприятливий вік для розвитку мовлення; в 5–8 років дитина найбільш готова до оволодіння читанням, в 6–8 – до розвитку навичок письма; молодший шкільний вік є сенситивним для розвитку навчальних навичок й умнь, підлітковий – абстрактного мислення, ранній юнацький – світогляду.

Саме в період найвищої чутливості слід проводити ампліфікацію дитячого розвитку (від лат. *amplificatio* – роздвоєння, збільшення), тобто вміле насичення вікового періоду тим змістом, що є необхідним для розвитку

функцій; збагачення можливостей, надання широкого вибору різноманітних діяльностей з метою різнобічного виховання дитини та виявлення її задатків й здібностей (згідно з концепцією О. В. Запорожця).

4. Інтегрованість. Інша закономірність розвитку психіки людини полягає в її інтеграції, переході від малосистематизованого з'єднання фрагментарних психічних процесів і станів до чітко окреслених процесів, станів та якостей особистості. З віком психіка стає ціліснішою й стабільнішою, що виявляється у поведінці, вчинках, діях людини, у її інтегрованому ставленні до дійсності.

5. Серед закономірностей розвитку психіки слід назвати також її пластичність та компенсацію, які полягають у цілеспрямованому формуванні психіки індивіда через навчання й виховання шляхом заміни однієї функції іншою, менш розвинутою – сильнішою за своїм розвитком (наприклад, зір – більш гострим слухом у сліпих й розвитком дотику). Фізіологічною основою цього є пластичність нервової системи – здібність до адекватних перебудов функціональної організації мозку у відповідь на значущі зміни зовнішніх й внутрішніх факторів.

6. Наявність суперечностей між особистістю й оточенням, а також внутрішніх суперечностей між окремими складовими особистості й окремими психічними функціями. Розв'язання суперечностей і, відповідно, прогресивний розвиток особистості можливі за умов їх усвідомлення особистістю, наявності волі в їх вирішенні, гуманістичних міжособистісних стосунків, виховання і самовиховання. Підсумком розв'язання суперечностей є виникнення психічних новоутворень віку, побудова нової системи стосунків, включення в нову ситуацію розвитку, що засвідчує перехід людини до нового

психологічного віку. На кожному етапі онтогенезу виникають нові суперечності, які потребують свого способу їх розв'язання.

Поряд із поняттям «розвиток» у психології використовують поняття «дозрівання» і «ріст». Їх уживають тоді, коли хочуть підкреслити генетичний (біологічний) аспект психічного розвитку.

Під «дозріванням» розуміють зміни індивіда чи окремих його функцій і процесів унаслідок дії внутрішніх вроджених факторів, тобто зміни у відповідності з генетичним кодом.

Процес дозрівання складається з послідовності, попередньо запрограмованих змін не тільки зовнішнього вигляду організму, але й його складності, інтеграції, організації й функцій. Під інтеграцією тут розуміється організація диференційованих клітин в органи й системи (диференціація – спеціалізація клітин).

Ріст – процес кількісних змін у ході вдосконалення тієї або іншої психічної функції.

Процеси розвитку, дозрівання, росту взаємопов'язані наступним чином:

дозрівання й ріст – зміни кількісні, що слугують основою для якісних змін (розвитку).

Окрім названих, часто використовують також поняття «становлення», яке свідчить про набуття нових ознак та форм у процесі розвитку. Наприклад, можна говорити про становлення характеру людини, її мислення, тобто це поняття застосовується тоді, коли йдеться про розвиток якоїсь сторони чи якості особистості як про процес наближення до певного стану.

Поняття «формування» застосовують для характеристики процесу розвитку індивіда під впливом зовнішніх соціальних факторів. У формуванні можна виокремити стихійну компоненту, а саме зміни під впливом некерованих, випадкових факторів (наприклад, неформальних компаній, реклами, моди, музики), характер і наслідки дії яких непередбачувані, а з

іншого боку – цілеспрямований процес змін особистості або ж її окремих сторін, якостей внаслідок спеціально організованих впливів (виховання).

Процес, коли людина пізнає соціальні відносини, соціальну організацію суспільства, засвоює соціальні ролі, називають процесом соціалізації.

Соціалізація – процес і результат засвоєння й активного відтворення індивідом соціального досвіду (знань, цінностей, соціальної компетентності), що дає йому змогу інтегруватися в суспільство.

У процесі соціалізації людина набуває переконань, суспільно схвалюваних форм поведінки, необхідних їй для нормального життя в суспільстві. Джерелами соціалізації виступають: передача культури через родину та інші соціальні інститути (в першу чергу, через систему освіти, навчання й виховання); взаємний вплив людей у процесі спілкування й спільної діяльності; процеси саморегуляції тощо.

«Вік» у психології – категорія, що слугує для позначення часових характеристик індивідуального розвитку. Вік людини – це етап розвитку людини, що характеризується специфічними для неї закономірностями формування організму й особистості та відносно стійкими морфологічними і психологічними особливостями (А. В. Петровський).

Будучи етапом біологічного дозрівання організму, обумовленим генетичними детермінантами, вік, разом з тим, є результатом і стадією соціально-психологічного розвитку особистості, що визначається умовами життя, навчанням і вихованням. Зміст і форми навчання історично складаються й видозмінюються стосовно до віку, що справляє, в свою чергу, вплив на визначення його меж і можливостей. Як зазначає Б. Г. Ананьєв, фактор віку є «сумацією різнорідних впливів росту, загальносоматичного, статевого і нервово-психічного дозрівання та інших явищ органічного розвитку, що конвергуються в умовах виховання з культурним розвитком як засвоєнням суспільного досвіду, знань, що історично склалися, і правил діяльності».

У психології розрізняють поняття віку хронологічного і віку психологічного. Хронологічний вік (абсолютний, календарний, паспортний) виражає тривалість існування індивіда з моменту його народження. Поняття

психологічного віку означає певний, якісно своєрідний ступінь онтогенетичного розвитку, обумовлений закономірностями формування організму, умовами життя, навчання й виховання, і що має конкретно-історичне походження. Психологічний вік визначається

співвідношенням певної суми психологічних параметрів індивіда (інтелекту, здатності до навчання, мотивів, настановлень тощо) з деяким нормативним (середньостатистичним) комплексом характеристик, що встановлені для різних хронологічних вікових категорій у процесі масових досліджень із використанням наукових методів і статистичних показників. Інколи

виокремлюють вік біологічний, що найчастіше вказує на відповідність стану організму та його функціональних систем певному моменту життя людини.

Соціальний вік визначають з огляду на відповідність соціального становища людини існуючим у конкретному соціумі нормам.

Для кожного віку характерна своя структура пізнавальних, емоційних і вольових властивостей і якостей, форм поведінки, типів відношення до оточуючої дійсності, свої особливості будови й функціонування різних органів і систем організму. Проте, ця структура не є незмінною в історичному вимірі.

Так, в останні 100–150 років спостерігається загальна акселерація фізичного розвитку дітей, а, з іншого боку, завдяки оптимізації навчання розширюються вікові межі у засвоєнні знань.

Акселерація (від лат. *acceleratio* – прискорення) – процес прискорення росту і фізіологічного розвитку дітей і підлітків порівняно з попередніми поколіннями, що проявляється в збільшенні їх ваги, розмірів тіла та в ранньому статевому дозріванні.

Рекомендована література

1. Вікова та педагогічна психологія: Навч. посіб. / О. В. Скрипченко, Л.

В. Додичська, З. В. Огороднійчук та ін. К.: Просвіта, 2003, 2012. 416 с.

2. Вікова психологія / За ред. Г. С. Костюка. К., 1976.

3. Виготський Л.С. Структура і динаміка віку // Заброцький М.М.,

Савченко О.М., Тичина І.М. Психологія особистості. Навчальний посібник. Житомир, 2005.

4. Видра О.Г. Вікова та педагогічна психологія. Навч. посіб. – К., 2011.

5. Власова О.І. Педагогічна психологія: Навч. посібник. – К., 2005.

6. Заброцький М. М. Вікова психологія. К.: МАУП, 1998.

7. Заброцький М.М. Основи вікової психології. Навч. посібник. Тернопіль, 2009.

8. Заброцький М.М., Савченко О.М., Тичина І.М. Психологія

особистості: Навчальний посібник. – Житомир, 2005.

9. Крайг Г. Психологія розвитку. СПб., 2000.

10. Кулагина И. Ю. Возрастная психология. Развитие ребенка от рождения до 17 лет: Учеб. пособие. М., 1997.

11. Кулагина И.Ю., Коллюцкий В.Н. Возрастная психология: Полный жизненный цикл развития человека. Учеб. пособие. М., 2001.

12. Кутішенко В. П. Психологія розвитку та вікова психологія: практикум: навч. посіб. / В. П. Кутішенко, С. О. Ставицька. К.:

Каравела, 2009. 448 с.

13. Кутішенко В.П. Вікова та педагогічна психологія (курс лекцій): Навч. посібник. К., 2005.

14. Лисянська Т.М., Скрипченко Л.О. Довідник з педагогіки та психології: Навч. посіб. для викл-чів, аспірантів та студ. пед. навч.

закл. К., 2001. – 216 с.

15. Обухова Л. Ф. Возрастная психология. М., 2001.

16. Поліщук В.М. Вікова і педагогічна психологія: Навч. посіб. Суми, 2010.

17. Психология человека от рождения до смерти / Под ред. А. А. Реана.

СПб.: прайм-ЕВРОЗНАК, 2002. 656 с.

18. Психология возрастных кризисов: Хрестоматия / Сост.

К.В. Сельченко. – Мн., М., 2001.

19. Савчин М. В. Вікова психологія: навч. посіб. / М. В. Савчин, Л. П.

Василенко К.: Академвидав, 2005, 2011. 360 с.

20. Сергєєнкова О.П., Столярчук О.А., Коханова О.П., Пасєка О.В.

Вікова психологія. Навч. посіб. К., 2012.

21. Шаповаленко И. В. Возрастная психология (Психология развития и

возрастная психология). М.: Гардарики, 2004.

22. Ярошевский М.Г. История психологии. М., 1985.

Тестова самоперевірка засвоєних знань студентами:

1. Вікова педагогіка- це:

- а) наука про мистецтво впливу вихователя на поведінку вихованців;
- б) наука, що вивчає закономірності розвитку психічних процесів, станів,

властивостей особистості, зміни провідного виду діяльності;

в) наука про виховання людини відповідно до потреб суспільного розвитку;

г) наука, яка займається організацією спільної діяльності вихователя і вихованця.

2. Основоположником дитячої психології є:

а) М.Ф. Каптерев;

б) Арієс;

в) К.Д.Ушинський;

г) Л. С. Виготський.

3. Метод тестів – це:

а) емпіричний метод;

б) комплексний метод;

в) генетичний метод;

г) психодіагностичний метод.

4. Характеристика природного експерименту:

а) проводиться в лабораторних умовах;

б) учні створюють або змінюють конкретні умови, не порушуючи звичайних життєвих обставин;

в) урахування дії багатьох середовищних змінних;

г) одні й ті ж самі досліджувані спостерігаються упродовж певного

періоду.

5. Культурно-історична теорія розвитку вищих психічних функцій належить:

а) Ж.-Ж. Руссо;

б) І.М. Сеченову;

в) П.П. Блонському;

г) Л.С. Виготському;

д) Ж. Піаже;

е) З. Фройдю.

6. Вікова педагогіка займається:

а) закономірностями психічного розвитку;

б) механізмами розуміння людей;

в) актуальними проблемами існування людини;

г) розвитком і навчанням підростаючого покоління.

7. Спостереження – це:

а) емпіричний метод;

8. У віковій педагогіці домінують такі методи:

- б) комплексний метод;
- в) генетичний метод;
- г) організаційний метод.

9. Геронтологія є відгалуженням:

- а) експеримент, бесіда;
- б) тестування, спостереження;
- в) спостереження і природний експеримент;
- г) опитувальні методи.

10. Вивчення психіки в онтогенезі це –

- а) вивчення психіки в розвитку,
- б) вивчення психіки на різних етапах еволюції тваринного світу від найпростіших організмів до людини,
- в) вивчення психіки на різних етапах психічного розвитку людини від народження до старості.

11. Вікова педагогіка вивчає психіку людини в:

- а) філогенезі,
- б) онтогенезі.

12. Предметом вікової педагогіки є:

- а) психологічні закономірності навчання і виховання дітей різного віку,
- б) вікова динаміка психіки людини, онтогенез психічних процесів і

психічних властивостей особистості людини, яка розвивається,

- в) особливості етапів психічного розвитку людини. 13.

Клінічна бесіда – це є своєрідне поєднання

- а) бесіди із спостереженням,
- б) бесіди з тестом,

в) бесіди з експериментом.

14. Провідною діяльністю називають:

- а) найулюбленішу, найцікавішу для дитини діяльність;
- б) діяльність, яка зумовлює найголовніші зміни у психіці дитини та підготовку до нового етапу її розвитку;

в) діяльність, яка посідає найбільше місце в житті дитини.

15. Розвиток – це зміни, які відбуваються:

- а) якісні зміни в структурі процесів і явищ,
- б) кількісні накопичення в структурі особистості.

16. Непреформований розвиток – це

а) такий тип розвитку, коли не визначений наперед кінцевий результат розвитку особистості,

б) такий тип розвитку, коли є чітко визначені, закріплені і зафіксовані стадії та кінцевий результат розвитку.

17. Важливим відкриттям в праці «Феноменологія духу» є те, що

а) спадковість дитини не є визначальною для її навчання, виховання і розвитку,

б) емоційне спілкування дорослого з дитиною є важливим для подальшого розвитку особистості,

в) розвиток дитини має бути всебічним і рівномірним. 18. Рушійною силою психічного розвитку є: а) суперечності, б) новоутворення.

19. Провідна діяльність – це:

- а) екстеріоризація;
- б) принцип вікової періодизації;
- в) критерій вікової періодизації;
- г) ознака психічного розвитку.

20. Представником когнітивного підходу є:

- а) З. Фрейд, б) К. Юнг, в) Ж. Піаже, г) Дж. Локк.

21. Яке твердження характеризує підхід Л.С. Виготського до вирішення проблеми взаємозв'язку навчання і розвитку?

- а) навчання йде за розвитком,
- б) змінюючи методи і зміст навчання, не можна істотно змінити

розумовий розвиток дитини;

- в) навчання веде за собою розвиток.

22. Знайди помилку.

Лонгітюдне дослідження має такі ознаки:

а) триває кілька років чи десятиліть, розділене значними часовими інтервалами,

- б) систематично досліджує одних і тих самих індивідів,

в) не використовуються експериментальні і тестові методики,

г) часто проводиться у вигляді різних щоденників спостережень за розвитком дітей в умовах навчання і виховання.

Додаток Б

Методична розробка лекційного заняття з дисципліни «Вікова педагогіка»

Тема: «Психологічні особливості юності».

План лекції

1. Соціальна ситуація розвитку в ранній юності.
2. Новоутворення раннього юнацького віку.
3. Показники соціально-психологічної готовності випускника школи до самостійного життя.

4. Соціальна ситуація розвитку в період зрілої юності.

Зміст лекції:

1. Соціальна ситуація розвитку в ранній юності.

Соціальна ситуація розвитку в старшому шкільному віці зумовлена особливостями перебування учня на порозі самостійного життя, необхідністю особистісного і професійного самовизначення, вибору життєвого шляху.

Психологічним центром ситуації розвитку старшокласників стає вибір професії, внаслідок чого у них формується своєрідна внутрішня позиція.

Своєрідність її зумовлена зорієнтованістю у майбутнє, сприйняттям теперішнього крізь призму цієї основної спрямованості особистості.

Суттєвою особливістю внутрішньої особистісної позиції старшокласника є зміна характеру потреб, які з безпосередніх перетворюються

на опосередковані, усвідомлені та довільні. Учень може керувати своїми потребами і прагненнями, складати життєві плани, що засвідчує досить високий рівень особистісного і соціального розвитку.

На цьому віковому етапі відбувається формування механізму

цілевтворення, основними проявами якого є наявність у людини певного задуму, плану життя, життєвої мети, проєкту цілі, загального досвіду свого буття. Цей механізм пов'язаний із прагненням і здатністю старшокласника

здійснювати самопроєкцію на майбутнє. Йдеться про його прагнення і

здатність ставити конкретні цілі, переносити себе в майбутнє, вибудовувати

своє реальне життя з проєкцією на майбутнє.

Нова внутрішня позиція учня старших класів змінює важливість для нього змісту, мети і завдань навчання. Він оцінює своє навчання з огляду на

його значущість для власного майбутнього, особливо для вибору професії.

Соціальна позиція юнаків і дівчат зорієнтована на здобуття статусу самостійної дорослої людини. У зв'язку з цим старшокласники виявляють

підвищений інтерес до способу життя дорослих, що сприяє їх життєвому і

професійному самовизначенню. Розширюється коло їх дружнього спілкування

з однолітками за одночасного підвищення, порівняно з підлітками, вибірковості особистісних контактів і уподобань.

2. Новоутворення раннього юнацького віку

Центральним новоутворенням раннього юнацького віку є особистісне самовизначення, що постає як потреба юнаків і дівчат зайняти внутрішню позицію дорослої людини, усвідомити своє місце в суспільстві, зрозуміти себе і свої можливості. Нерідко на позначення цього феномена використовують

поняття «ідентичність» — усвідомлена індивідом самототожність.

Ідентичність забезпечує неперервність минулого, теперішнього і майбутнього індивіда. Вона утворює одну систему координат для організованих та інтегрованих форм поведінки у різних сферах життя людини, узгоджує особисті схильності і таланти з раніше пропонованими батьками, однолітками і суспільством ідентифікаціями. Допомогаючи людині визначити своє місце у суспільстві, особистісна ідентичність забезпечує основу для соціальних порівнянь – порівнянь себе з ровесниками, дорослими, своїм

ідеалом, а також із собою в минулому, актуальному теперішньому, потенційному близькому і віддаленому майбутньому. Внутрішнє чуття ідентичності (Его-ідентичності) допомагає визначити напрям, цінні і зміст майбутнього життя молодій людині. Формування його є, за твердженням Е.

Еріксона, головним завданням та найважливішою проблемою юності. З цим пов'язана властива ранньому юнацькому віку криза ідентичності – особливий момент розвитку, коли однаково динамічно наростає вразливість і розвивається потенціал особистості.

Формування ідентичності є тривалим і складним процесом. Він залежить від прийняття індивідом власних рішень (криза ідентичності), а також від взяття на себе зобов'язань щодо здійсненого вибору, системи цінностей чи майбутньої професійної діяльності. Основними варіантами становлення ідентичності, є зумовленість, дифузія, мораторій та досягнення ідентичності.

Зумовленість. За такого варіанта формування ідентичності юнаки беруть на себе певні зобов'язання, не долаючи етапу прийняття самостійних рішень. Їхній вибір професії, релігії чи ідеології заздалегідь визначений їхніми батьками чи вчителями, а не є результатом самостійних пошуків.

Дифузія. Молоді люди, які не визначили напрям свого життя, не мають змоги відповідно рухатися, перебувають у стані дифузії – невизначеності, яка їх особливо не хвилює. Вони не пережили кризи, не обрали для себе професійної ролі чи морального кодексу і навіть уникають думок про це.

Мораторій. Юнаки та дівчата переживають кризу ідентичності (період прийняття рішень), зайняті пошуком себе. Їхні рішення стосуються вибору професії, релігійних чи етичних цінностей.

Досягнення ідентичності. Таким є статус юнацтва, яке вже пережило кризу ідентичності, усвідомило і взяло на себе відповідальність за своє життя як наслідок самостійного вибору. Передусім цей вибір стосується життєвого шляху, майбутньої професії і реалізується у намаганні жити, дотримуючись значущих для себе моральних цінностей, норм і правил.

Наближення моменту закінчення школи вимагає особистісного і професійного самовизначення. Саме тому ранній юнацький вік пов'язаний з морально-особистісним (яким бути?), екзистенційним (у чому сенс життя?) і професійним (ким бути?) виборами, які є взаємопов'язаними і здійснюються одночасно. Їх рушійною силою є перехід від дитячої залежності до дорослої відповідальності і свободи.

Особистісне самовизначення юнаків. За своєю суттю особистісне самовизначення є процесом свідомого визначення суб'єктом своєї сутності та місця у системі суспільних відносин, світі, що виявляється в активному ставленні людини до себе та навколишньої дійсності. У старших класах воно означає формування у хлопців і дівчат стійких та усвідомлених переконань; оволодіння нормами поведінки, принципами, ідеалами; вироблення умінь спостерігати та осмислювати явища навколишнього життя, розуміти себе.

Обумовлюється воно не стільки системою засвоєних знань, скільки готовністю до прийняття рішень, самостійних і відповідальних дій у нових ситуаціях.

Зміст особистісного самовизначення реалізується через сенсотворення – формування у старшокласників загальних уявлень про сенс життя, пошук

сенсу власного існування; мотивацію – спонукання до спрямованої діяльності особистості; самореалізацію і самовираження – евідоме утвердження особистістю власної позиції в певних проблемних ситуаціях. Центральним

моментом в особистісному самовизначенні юнаків і дівчат є усвідомлення себе

суб'єктом самопізнання, самозміни, самовдосконалення.

Професійне самовизначення старшокласників. Активні роздуми старшокласників над своїм майбутнім здебільшого мають наслідком

сформовану спрямованість щодо вибору професії. Ця їхня спрямованість ще

нетривка, а багатьом із них властиві різноманітні вагання, їх свідченням є

одночасний інтерес до кількох професій, конфлікт між прагненнями і здібностями, між ідеалізованим баченням майбутньої професії та реальними

перспективами (учень хоче вступити до вищого навчального закладу, але це

неможливо через низьку успішність чи відсутність коштів на оплату за

навчання; інтерес учня не збігається з бажанням батьків). Старших школярів,

які ще не визначилися у виборі професії, хвилює проблема вибору, і вони часто спілкуються з цього приводу з однолітками та дорослими.

У старших класах учні починають серйозно замислюватись і над своєю

придатністю до роботи в тій сфері, яку для себе обирають. Од час вибору

професії вони зважають не тільки на свої інтереси, а й на багато інших обставин, передусім порівнюють свої здібності, можливості з вимогами, які

ставить до людини та чи інша професія. Цим зумовлений їхній інтерес до

різноманітних аспектів психології здібностей, мислення, самовиховання, у

пізнанні яких неоціненною для них може бути допомога досвідченого спеціаліста з обраної сфери діяльності, педагога та шкільного психолога.

Крім самовизначення, важливими новоутвореннями раннього

юнацького віку є відкриття внутрішнього Я, формування цілісної Я-концепції,

світогляду.

3. Показники соціально-психологічної готовності випускника школи до

самостійного життя.

Закінчуючи школу, старшокласник повинен бути соціально і психологічно готовим до вступу в доросле життя. Ця готовність полягає в наявності здібностей, знань, умінь і навичок, які дали б змогу реалізуватися йому в суспільстві як неповторній особистості, яка прагне успіху, забезпечили

б розвиток його як громадянина, працівника, творця сім'ї.

Конкретними свідченнями готовності випускника школи до самостійного життя є:

1. Велика сила духу, знання законів життя і готовність дотримуватись їх, щоб самореалізуватися, самовиразитися та самоствердитися.

2. Освіченість, яка полягає в наявності знань з різних сфер суспільного життя, життєвого досвіду, стійких і реалістичних поглядів на життя, політичні події; в усвідомленні свого місця в житті, обов'язків і прав; у сформованості національної самосвідомості, знанні історичного минулого і перспектив розвитку свого народу і держави, готовності захищати їх інтереси.

3. Розсудливість, що виявляється в умінні не піддаватися негативному впливові, аналізувати явища, події, раціонально долати складні, екстремальні ситуації.

4. Здатність до праці. Свідченням її є виконання різних видів робіт, уміння раціонально використовувати свій час, оволодіння навичками ведення домашнього господарства, готовність забезпечити себе матеріально. Основним виявом цієї здатності є обрання професії, яка відповідає можливостям особистості і потрібна суспільству.

5. Особистісна культура, яка виявляється в адекватній оцінці своєї особистості, знанні своїх сильних сторін і недоліків. Важливими ознаками особистісної культури є впевненість у собі, вміння самореалізуватися, керувати своїм настроєм, контролювати себе, дбати про своє здоров'я (правильно харчуватися, займатися фізкультурою, дотримуватися особистої гігієни, режиму сну, праці і

відпочинку), відсутність шкідливих звичок (куріння, вживання спиртних напоїв, наркотиків тощо), заняття самовихованням, наявність різнобічних інтересів.

6. Готовність до сімейного життя, свідченням якої є усвідомлення

особливостей ролей дружини чи чоловіка, обов'язків щодо виховання дітей.

7. Любов і повага до батьків, допомога їм, доброзичливе ставлення до старших.

8. Культура спілкування, яка полягає в умінні поводитися, веселитися і відпочивати серед людей, у здатності доброзичливо, справедливо, гуманно, потовариськи ставитися до них. Вона передбачає також

розуміння людей, вміння об'єктивно оцінювати їхні вчинки, давати

поради, вибачати помилки, допомагати у складних ситуаціях.

Отже, головним досягненням в соціально-психологічному розвитку старшокласників є внутрішня духовна сила, самоусвідомленість, розсудливість, готовність до самостійного дорослого життя, здатність бути

суб'єктом власного життєвого шляху, висока особистісна культура, яка виявляється в усіх сферах їх актуальної життєдіяльності, виразно проєктується у майбутнє.

4. Соціальна ситуація розвитку в період зрілої юності.

На етапі зрілої юності виникає нова соціальна ситуація розвитку, центром якої є перехід до самостійного життя (початок професійного становлення, реалізації життєвих планів). Продовжується інтенсивний розвиток самосвідомості, молоді люди самовизначаються в системі моральних

цінностей, принципів, норм і правил поведінки, усвідомлюють особисту соціальну відповідальність.

На зміну ранньому юнацькому віку приходить зріла юність – період, коли закінчується перехід від дитинства до дорослості. У психологічній

літературі з проблем юності (праці Б. Бріксона, Б. Шпрангера, І. Кона, В.

Слободникова) простежуються різні підходи до з'ясування вікових меж, основних суперечностей і новоутворень цього віку. Більшість дослідників обмежує зрілу юність періодом від 18 до 20 років.

В зрілій юності завершуються процеси біологічного дозрівання, однією з найважливіших потреб особистості стає інтелектуальний розвиток, посилюється емоційна стабільність, у міжособистісних стосунках важливого значення набуває спілкування з ровесниками, особливо з представниками протилежної статі, тривають саморозвиток і самовдосконалення.

У період зрілої юності відбувається суттєва перебудова особистості, зумовлена змінами соціальної ситуації розвитку. Ці зміни можуть бути пов'язані зі вступом до вищого навчального закладу, початком трудової діяльності тощо. В цьому віці молода людина мусить самостійно приймати та реалізовувати рішення, розробляти життєві плани, будувати власне життя.

Вона переходить від пізнання світу до його перетворення, починає активно самостверджуватись у професійній діяльності.

Вибір професії та навчання у вищій школі свідчать про професійне самовизначення людини. Це дуже непростий і важливий етап, оскільки від правильного вибору професії залежить майбутнє людини, її самореалізація, задоволеність життям. Професійне самовизначення відбувається з урахуванням життєвих цінностей особистості. Якщо головним для неї є суспільний престиж, визнання, то професію вона обирає, орієнтуючись на існуючу в суспільстві моду щодо професій. При виборі професії зважають і на соціальні, матеріальні вигоди (соціальний статус, заробітну плату, пільги та ін.). Нерідко професійний вибір є результатом пасивної згоди з бажанням батьків або романтичного, некритичного інтересу до певної професії. Цілком імовірно, що такий вибір може спричинити у майбутньому глибокі розчарування, спонукати людину до запізнаних пошуків себе у професії, стримувати її соціальний та особистісний розвиток. З огляду на це важливо, щоб професійне самовизначення відбувалося свідомо, на основі всебічного

врахування уподобань, здібностей, можливостей особистості, відповідності їх вимогам спеціальності, що обирається.

Вищий навчальний заклад є найважливішим етапом освоєння професії, початком професійного становлення. Воно полягає в активному, свідомому утвердженні людини у професійній позиції на основі засвоєння певної системи знань, норм, цінностей, оволодіння професійними вміннями. В зрілому юнацькому віці відбувається адаптація студента-новачка до навчального закладу, діяльності в умовах вищої школи. Колишній школяр мусить суттєво перебудувати свої уявлення про навчання, звички, поведінку, на нових засадах забезпечити власну самоорганізацію.

Немало молодих людей відразу після закінчення школи включається у практичну діяльність. Адаптаційний період у такому разі є досить складним, адже вони змушені не тільки звикати до нових умов діяльності, а й одночасно вчитися виконувати її. Трудові будні часто не виправдовують їхніх очікувань щодо роботи та професійного зростання. Їхню адаптацію можуть полегшити терпимість, розуміння й зацікавлена допомога батьків і співробітників. Як свідчить практика, щирі й вимогливі взаємини з колегою-наставником відіграють провідну роль у забезпеченні оптимального, безболісного переходу юнака до стосунків у світі дорослих.

Зрілий юнацький вік пов'язаний з обов'язковою участю людини в суспільному житті, усвідомленням особистої громадянської відповідальності за те, якою є і має бути її держава. Цю можливість і водночас громадянську відповідальність вона реалізовує своєю участю у виборах. У цей період людина вперше стає об'єктом психологічного тиску різноманітних політичних технологій, що нерідко сковає, а то й паралізує її раціональний особистісний вибір. Вистояти проти цих тисків допоможуть об'єктивний, безпристрасний аналіз різноманітної, в тому числі протилежної за змістом, інформації, намагання розпізнати справжніх і оманливих друзів, осмислена світоглядна і громадянська позиція.

Рекомендована література

1. Агеева А.Л., Заїка Є.В. Пам'ять і мислення старшокласників: вікові та гендерні особливості // Практична психологія та соціальна робота. 2008. Кон І. С. Психология старшекласника. М., 1986.

2. Кон И.С. Психология ранней юности. М., 1989.

3. Кулагина И. Ю. Возрастная психология. Развитие ребенка от рождения до 17 лет: Учеб. пособие. М., 1997.

4. Райс Ф. Психология подросткового и юношеского возраста. СПб.: Питер, 2000.

5. Максимова Н.Ю., Толстоухова С.В. Соціально-психологічний аспект профілактики адитивної поведінки підлітків та молоді. К., 2000. 200 с.

6. Ставицька С.О. Теоретичний аналіз проблеми становлення і розвитку індивідуально-особистісних характеристик в юнацькому віці // Кутішенко В.П., Ставицька С.О. Психологія розвитку та вікова психологія. К., 2009.

7. Эриксон Э. Идентичность: юность и кризис. М., 1996.

Тестова самоперевірка

1. Основним новоутворенням старшого шкільного віку є:

- а) становлення світогляду;

- б) самоконтроль;

- в) почуття дорослості;

- г) самовиховання.

2. Ознаки розвитку мислення в старшому шкільному віці:

- а) децентрація мислення;

- б) розвиток теоретичного мислення;

- в) розвивається здатність до зв'язного логічного міркування, до високого рівня узагальнення та систематизації знань.

3. Провідною діяльністю у старшому шкільному віці є:

- а) спілкування;
- б) навчально-виробнича діяльність;
- в) трудова діяльність.

4. Спілкування старшокласників з ровесниками насамперед необхідне:

- а) для вирішення проблемних ситуацій;
- б) для “сповіді”, інтимно-особистісного контакту;
- в) для планування майбутнього.

5. Симптоматика соціальної ситуації розвитку старшокласників:

- а) період визнання життєвих планів;
- б) зростає інтерес до дорослих, поновлюються емоційні контакти з

батьками;

- в) у стосунках Дитина – Вчитель діє мораль односторонньої поваги, слухняності;
- г) соціальна зрілість (дорослість) відстає від фізіологічної.

6. Перерахуйте чотири найбільш розповсюджені сфери прояву криз в юнацькому віці.

Додаток В

Практична робота №1.
Вступ до вікової педагогіки. Теоретичні основи вікової педагогіки

Мета: ознайомити студентів із предметом, завданнями вікової педагогіки. Дослідити історію розвитку вікової педагогіки та її етапи становлення як науки.

Завдання практичної роботи:

Завдання №1. Предмет, об'єкт вікової педагогіки. Місце вікової педагогіки у системі психолого-педагогічних наук.

Завдання №2. Міжпредметні зв'язки вікової педагогіки.

Завдання №3. Функції і завдання вікової педагогіки.

Завдання №4. Основні розділи вікової педагогіки

Завдання №5. Історія розвитку вікової педагогіки та основні етапи її становлення.

Завдання для індивідуальної роботи:

1. Поясніть, які фактори впливають на наше уявлення про розвиток людини.

2. Яким є об'єкт дослідження у віковій педагогіці? Дайте обґрунтовану відповідь.

3. Побудуйте схему взаємозв'язку вікової педагогіки з іншими галузями психології та педагогіки.

4. Яку роль відіграла дитяча психологія у становленні вікової педагогіки?

5. Який вплив оказала наука педологія на формування вікової педагогіки?

6. Який внесок зробили українські вчені у розвиток вікової педагогіки?

Методичні рекомендації. Студенти виконують завдання практичної роботи за допомогою опрацювання рекомендованої літератури до заняття, а також проводять самостійний пошук матеріалів для виконання завдань.

Рекомендована література до заняття:

1. Вікова та педагогічна психологія: Навч. посіб. / О. В.

Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огородничук та ін. К.: Просвіта, 2003, 2012. 416 с.

2. Вікова психологія / За ред. Г. С. Костюка. К., 1976.

3. Виготський Л.С. Структура і динаміка віку // Заброцький М.М., Савченко О.М., Тичина І.М. Психологія особистості: Навчальний посібник. Житомир, 2005.

4. Видра О.Г. Вікова та педагогічна психологія. Навч. посіб. – К, 2011.

5. Власова О.І. Педагогічна психологія: Навч. посібник. – К, 2005.

6. Заброцький М. М. Вікова психологія. К.: МАУП, 1998.

7. Заброцький М.М. Основи вікової психології. Навч. посібник. Тернопіль, 2009.

8. Заброцький М.М., Савченко О.М., Тичина І.М. Психологія особистості: Навчальний посібник. – Житомир, 2005.

9. Крайг Г. Психологія розвитку. СПб., 2000.

10. Кулагина І. Ю. Возрастная психология. Развитие ребенка от рождения до 17 лет: Учеб. пособие. М., 1997.

11. Кулагина І.Ю., Коллюцкий В.Н. «Возрастная психология: Полный жизненный цикл развития человека. Учеб. пособие. М., 2001.

12. Кутішенко В. П. Психологія розвитку та вікова психологія: практикум: навч. посіб. / В. П. Кутішенко, С. О. Ставицька. К.: Каравела, 2009. 448с.

13. Кутішенко В.П. Вікова та педагогічна психологія (курс лекцій): Навч. посібник. К., 2005.

14. Лисянська Т.М., Скрипченко Л.О. Довідник з педагогіки та психології: Навч. посіб. для викл-чів, аспірантів та студ. пед. навч. закл. К., 2001. – 216 с.

15. Обухова Л. Ф. Возрастная психология. М., 2001.

16. Поліщук В.М. Вікова і педагогічна психологія: Навч. посіб. Суми, 2010.

17. Психология человека от рождения до смерти / Под ред. А. А. Реана. СПб.: прайм-ЕВРОЗНАК, 2002. 656 с.

18. Психология возрастных кризисов: Хрестоматия /
Сост.

К.В.Сельченко. – Мн., М., 2001.

19. Савчин М. В. Вікова психологія: навч. посіб. / М. В. Савчин, Л.

П. Василенко. К.: Академвидав, 2005, 2011. 360 с.

20. Сергеевкова О.П., Столярчук О.А., Коханова О.П., Пасека О.В.

Вікова психологія. Навч. посіб. К., 2012.

21. Шаповаленко И. В. Возрастная психология (Психология развития и
возрастная психология). М.: Гардарики, 2004.

22. Ярошевский М.Г. История психологии. М., 1985.

Додаток I

Практична робота №8

Психологічні особливості розвитку підлітків

Мета:

- вивчити особливості анатомо-фізіологічного та психічного розвитку підлітків;
- дослідити основні причини протиріч цього віку;
- розібрати: основні аспекти соціального розвитку;
- дізнатися: особливості провідної діяльності. Розібрати особливості взаємини з батьками, педагогами та однолітками;
- розвиток пізнавальних процесів підлітків;
- особливості перебудови навчальної діяльності. Інтереси й захоплення;
- особливості особистісного розвитку підлітків. Самопізнання, розвиток самооцінки, почуття власної гідності;
- новоутворення у психіці підліткового віку.

Завдання практичної роботи:

Завдання №1. Особливості міжособистісного спілкування педагогічно-занедбаних підлітків.

Завдання №2. Психологія сексуальної взаємодії підлітків. Роль батьків у формуванні правильних уявлень про сексуальні взаємовідносини між статями.

Завдання №3. Особливості впливу ЗМІ на поведінку підлітків.

Завдання №4. Аномалія особистості і антисоціальна поведінка у підлітковому віці.

Завдання №5. Вплив сучасних молодіжних субкультур на розвиток та виховання дітей підліткового віку.

Рекомендована література

1. Агеева А.Л., Заїка Є.В. Пам'ять і мислення старшокласників: вікові та гендерні особливості // Практична психологія та соціальна робота, 2008. Кон І. С. Психологія старшокласника. М., 1986.

2. Кон І.С. Психологія ранньої юності. М., 1989.

3. Кулагіна І. Ю. Возрастная психология. Развитие ребенка от рождения до 17 лет: Учеб. пособие. М., 1997.

4. Райс Ф. Психология подросткового и юношеского возраста. СПб.:

Питер, 2000.

5. Максимова Н.Ю., Толстоухова С.В. Соціально-психологічний аспект профілактики адитивної поведінки підлітків та молоді. К., 2000. 200 с.

6. Ставицька С.О. Теоретичний аналіз проблеми становлення і розвитку індивідуально-особистісних характеристик в юнацькому віці // Кутіщенко В.П., Ставицька С.О. Психологія розвитку та вікова психологія. К., 2009.

7. Эрикссон Э. Идентичность: юность и кризис. М., 1996.

Додаток Д

НУБІП України

Сертифікат участі та наукові тези дослідження, представлені

на Міжнародній науково-практичній конференції

НУБІП України

«Тенденції розвитку науки та освіти: виклики сучасного інформаційного суспільства» (від 30 вересня 2021 року) [5353]

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

CENTER FOR FINANCIAL-ECONOMIC RESEARCH
ЦЕНТР ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИХ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

CERTIFICATE OF PARTICIPATION СЕРТИФІКАТ УЧАСНИКА

підтверджує, що

Шаров Олександр Олегович

взяв участь у роботі Міжнародної науково-практичної конференції

**«Тенденції розвитку науки та освіти:
виклики сучасного інформаційного суспільства»**

**International scientific-practical conference
«Trends in the development of science and education:
challenges of the modern information society»**

**Загальна кількість академічних годин: 6 год
(0,2 кредита ECTS)**

Директор Центру фінансово-економічних
наукових досліджень

Щербак В. Д.

30 вересня 2021 р.
September 30, 2021

м. Полтава, Україна
Poltava, Ukraine

НУБІП України

Шаров О. О.

здобувач вищої освіти
освітнього ступеня «магістр»
спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки
(Педагогіка вищої школи),
Національний університет біоресурсів і
природокористування України,

Діра Н. О.
асистент кафедри педагогіки,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України

СУЧАСНИЙ СТАН ВИЩОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Концепція модернізації української освіти, спрямована на підвищення якості освіти в цілому і якості підготовки фахівців, зокрема, вимагає оновлення змісту і методів освітньої діяльності, підвищення кваліфікації педагогів.

У цій ситуації дуже багато важить професійна компетентність, основу якої становить особистісний та професійний розвиток педагогів. Зросла потреба в педагогові, здатному реалізовувати педагогічну діяльність за допомогою творчого її освоєння і застосування досягнень науки і передового педагогічного досвіду.

Сучасні проблеми потребують від педагога нових професійних і особистісних якостей, таких, як системне творче мислення, інфо-комунікаційна культура, конкурентоспроможність, лідерські якості, вміння створювати свій позитивний імідж і здатність до усвідомленого аналізу своєї діяльності.

Якість педагогічних кадрів – найважливіший компонент освітньої системи тому, що реалізація всіх інших компонентів безпосередньо залежить від тих людських ресурсів, якими забезпечена та чи інша освітня система. Саме на педагогів покладена функція реалізації освітніх програм нового покоління на основі передових педагогічних технологій, їм визначена місія підготовки підростаючого покоління до життя в майбутньому і виховання людини з сучасним мисленням, здатного успішно самореалізувати себе в житті [1].

Пріоритетним завданням сучасної освіти стає підвищення професійного рівня педагогів відповідного запитам сучасного життя. Сьогодні підвищився попит на висококваліфікованого, творчо працюючого, соціально активного і конкурентоспроможного педагога, здатного орієнтуватися в надзвичайно мінливому світі. У Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2021 – 2031 роки визначено основне завдання освіти, спрямоване на «забезпечення сталого інноваційного

розвитку України через підготовку висококваліфікованих фахівців, створення та поширення знань, формування інтелектуального, соціального та духовного капіталу суспільства, готового до викликів майбутнього» [3, с. 35].

Разом з цим за даними Українського центру оцінювання якості освіти [4] спостерігається зниження престижу та затребуваності професії викладача вищих навчальних закладів, зменшення кількості здобувачів наукового ступеня доктора філософії та переважна міграція педагогічних кадрів за кордон при досить високих показниках вступу на педагогічні спеціальності – кількість вступників до університетів, академій та інститутів за освітнім спрямуванням складала 27%, а до коледжів, технікумів і училищ – 7,4%, входячи в у першу трійку напрямів за популярністю для вступу [3, с. 15].

Такі тенденції можуть свідчити про недосконалість системи вищої освіти педагогічного спрямування, невмотивованість забезпечення освітнього процесу, невідповідність освітніх вимог реальним можливостям і забезпеченню професійного розвитку викладачів та неконкурентоспроможну оплату праці висококваліфікованих науково-педагогічних працівників.

Процеси глобалізації, що зачіпають всі сфери суспільного життя, обумовлюють необхідність реформування освіти відповідно до нових реалій. У цих умовах важливим завданням стає вироблення стратегічних орієнтирів, що забезпечують єдність освітнього простору, що вимагає створення механізмів сталого розвитку освіти як відкритої системи. У зв'язку зі змінами в сучасному суспільстві виникла потреба в активних, діяльних людях, які могли б швидко пристосовуватися до мінливих умов, здатних до самоосвіти, самовиховання і саморозвитку [2].

Список літератури:

1. Акопян М. А., Оганнисян Л. А., Акопян С. А. Совершенствование профессионально-педагогической компетентности педагога в условиях модернизации образования. *Проблемы современного педагогического образования*. Сер.: Педагогика и психология. 52 (5). Ялта. 2016. С. 15 – 21.

2. Баршадская Е.Г. Повышение профессиональной компетентности педагогов в условиях системной модернизации образования. URL: <http://баршадская.рф/rabota/50-povyshenie-professionalnoy-mpetentnosti-pedagogov-v-usloviyah-sistemnoy-modernizacii-obrazovaniya.html>.

3. Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2021 – 2031 роки. МОН України. Київ. 2020. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2020/09/25/rozvitku-vishchoi-osviti-v-ukraini-02-10-2020.pdf>.

4. Український центр оцінювання якості освіти 2007 – 2020. URL: <http://testportal.gov.ua>.